

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RESİM ANABİLİM DALI
RESİM BİLİM DALI**

**TÜRK RESİM SANATINDA 1980'DEN SONRA PORTRÉ
SOYUTLAMALARI**

SAMET KÜÇÜKÖNDER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN:
DR.ÖĞR. ÜYESİ AHMET TÜRE**

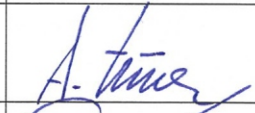
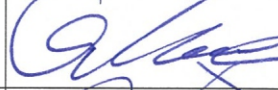

KONYA-2019

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	--

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Samet KÜÇÜKÖNDER
	Numarası	168119011004
	Ana Bilim / Bilim Dalı	RESİM/RESİM
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	DR.ÖĞR. ÜYESİ AHMET TÜRE
	Tezin Adı	TÜRK RESİM SANATINDA 1980'DEN SONRA PORTRE SOYUTLAMALARI

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan **TÜRK RESİM SANATINDA 1980'DEN SONRA PORTRE SOYUTLAMALARI** başlıklı bu çalışma **10/05/2019** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	(Danışman) DR.ÖĞR. ÜYESİ	AHMET TÜRE	
2	DOÇ. DR.	OĞUZ YURTTADUR	
3	DR.ÖĞR. ÜYESİ	MEHMET SUSUZ	

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	--

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

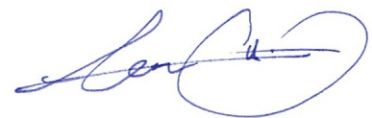
Öğrencinin	Adı Soyadı	Samet KÜÇÜKÖNDER		
	Numarası	168119011004		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	RESİM / RESİM		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tez Danışmanı	DR.ÖĞR. ÜYESİ AHMET TÜRE			
Tezin Adı	TÜRK RESİM SANATINDA 1980'DEN SONRA PORTRÉ SOYUTLAMALARI			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı

Samet KÜÇÜKÖNDER

İmzası

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasının, konusunun belirlenmesinden bitimine kadar bana her zaman desteğini esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Türe'ye, Tez çalışmamda bana her zaman kılavuz olan Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Akif Kaplan ve Okt. Rabia DEMİR 'e ayrı ayrı teşekkürlerimi sunarım.

İlkokuldan Üniversiteye kadar resim bölümü okumam konusunda hep desteğini sağlayan Anneme, yine eğitimim boyunca bana teşviklerini esirgemeyen, maddi ve manevi yardımları sayesinde bugüne kadar gelmeme sebep olan Babama, Yüksek lisans'a eğitimimde ve hayatımda her zaman yanımda duran Eşime ayrı ayrı teşekkürlerimi sunarım.

Samet KÜÇÜKÖNDER

KONYA-2018

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

Öğrencinin	Adı Soyadı	Samet KÜÇÜKÖNDER		
	Numarası	168119011004		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	RESİM / RESİM		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tez Danışmanı	DR.ÖĞR. ÜYESİ AHMET TÜRE			
Tezin Adı	TÜRK RESİM SANATINDA 1980'DEN SONRA PORTRÉ SOYUTLAMALARI			

ÖZET

1980 'den günümüze Türk resmi, sanat anlamında hızla gelişen bir dönem olarak bilinir ve hiç olmadığı kadar sanat eserleri üretildiği söylenebilir. 1980'li yıllarda Türk resminde sanat, belli kurallara bağlı olarak sanat eserler vermek yerine daha çok özgün bir anlayışla birlikte biçim duruşuna sahip çıkan sanat ve sanatçılarda rastlamak olasıdır. Ayrıca, 1980 sonrasında aşırı şekilde güçlenen düşünce Türk resim sanatı üzerindeki etkisini ve günümüz eserlerindeki üretimler için gereklidir.

Bu çalışmada, 1980'lerden günümüze kadar olan süreçte portre soyutlamaları, sanatçı üzerindeki etkileri, toplumsal etkilenmeleri, sanatın ve sanat ürünlerinin etkileşim sürecinin sonucu ortaya çıkan yaklaşımlar olarak incelenmiştir. Türkiye'deki sanat ortamının özellikle 1980 'sonrası toplumdaki hızlı gelişme ve değişimlere paralel olarak sözü edilen dönemin toplum yapısına ve yapılan eserlerin oluşumuna yol gösterici olmuştur.

Anahtar Kelime: Türk Resmi, Soyut sanat, Portre Soyutlamaları

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

Student	Name Surname	Samet KÜÇÜKÖNDER		
	Student Number	168119011004		
	Department	Picture / Picture		
	Study Program	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
Supervisor	DR.ÖĞR. ÜYESİ AHMET TÜRE			
Title Of The Thesis / Dissertation	AFTER 1980 IN TURKISH PAINTING ABSTRACT PORTRAIT ART			

ABSTRACT

From 1980 to the present, Turkish painting is known as a rapidly developing period in terms of art and it can be said that art works have been produced more than ever. In the 1980s, it is possible to come across art and artists in Turkish painting, rather than art works depending on certain rules. In addition, the thought, which was overpowered after 1980, was necessary for the effects of Turkish painting on the art of painting and for the productions of today's works.

In this study ideas were examined as abstract portrait, the effects on the artist, social influences, the result of the interaction of art and art products in the process from the 1980s to the present. Especially the art scene in Turkey in 1980 after the period mentioned in parallel with the rapid developments and changes in the society has been guiding social structure and the formation of the performed works.

Key Words: Turkish Painting , Abstract Art, Abstracts Portrait

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	ii
YÜKSEK LİSANS KABUL FORMU	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
RESİM LİSTESİ.....	x

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1.Problem Durumu.....	2
1.2 Araştırma Modeli.....	2
1.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi	2
1.4. Sayıtlılar.....	3
1.5. Sınırlıklar	3

İKİNCİ BÖLÜM

SOYUT SANAT

2.1. SOYUT RESİM.....	6
2.2. SOYUT VE SOYUTLAMA KAVRAMLARI.....	8

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1980 SONRASI SOSYO POLİTİK DEĞİŞİMLERİN TÜRK RESİM SANATINA YANSIMASI VE BİREYSELLİK

3.1. 1980 ÖNCESİ TÜRK RESİM SANATI VE PORTRE.....	10
3.2. 1980'LERDE SOSYO POLİTİK DEĞİŞİMLER	20
3.3. 1980 SONRASI TÜRK RESİMİNDE SOYUT EĞİLİMLER	22

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1980 SONRASI TÜRK RESİM SANATINDA PORTRE SOYUTLAMALARI

4.1. 1980'lerden Günümüze Bireysel Soyut Portre yapan sanatçılar.....	27
4.1.1. Abidin Dino (1913-1993)	27

4.1.2. Fahrel Nissa Zeid (1901-1991)	28
4.1.3. Hakkı Anlı (1906-1990).....	30
4.1.4. Maide Arel (1907-1997)	31
4.1.5. Cemal Bingöl (1912-1993)	32
4.1.6. Ferruh Başağa (1914-2010)	33
4.1.7. Nuri İyem (1915-2005).....	34
4.1.8. Selim Turan (1915-1994).....	37
4.1.9. Şükriye Dikmen (1918-2000)	38
4.1.10. Nejat Melih Devrim (1923-1995).....	39
4.1.11. Adnan Turani (1925-2016)	41
4.1.12. Burhan Doğançay (1929-2013)	43
4.1.13. Ömer Uluç (1931-2010).....	45
4.1.14. Ömer Kaleşi (1932-)	47
4.1.15. Mehmet Güteryüz (1938-)	49
4.1.16. Burhan Uygur (1940-1992)	50
4.1.17. Seyyit Bozdoğan (1941-).....	52
4.1.18. Komet Gürkan Çoşkun (1941-)	54
4.1.19. Utku Varlık (1942-)	55
4.1.20. Ergin İnan (1943-).....	57
4.1.21. Muzaffer Akyol (1945-).....	60
4.1.22. Hayati Misman (1945-).....	61
4.1.23. Hüsamettin Koçan (1946-).....	63
4.1.24. İbrahim Örs (1946-)	65
4.1.25. Balkan Naci İslimyeli (1947-)	66
4.1.26. Hanefi Yeter (1947-).....	69
4.1.27. Mürşide İçmeli (1947- 2014).....	71
4.1.28. Bihrat Mavitan (1948-)	74
4.1.29. Şenol Yoroğlu (1950-)	75
4.1.30. Yavuz Tanyeli (1950-).....	77
4.1.31. Habib Aydoğdu (1952-).....	78
4.1.32. İbrahim Çiftçioğlu (1952-).....	80
4.1.33. Ertuğrul Ateş (1954-).....	81

4.1.34. Bubi (1956-).....	85
4.1.35. Bedri Baykam (1957-)	86
4.1.36. Alp Tamer Ulukılıç (1957-).....	87
4.1.37. İrfan Önürmen (1958-).....	89
4.1.38. Serdar Okan (1958-)	91
4.1.39. Ali Kotan (1959-).....	93
4.1.40. Temür Köran (1960-).....	95
4.1.41. Selahattin Yıldırım (1960-).....	96
4.1.42. Bahri Genç (1963-)	97
4.1.43. Nurettin Erkan (1965-).....	100
4.1.44. Levent Morgök (1969-).....	102
4.1.45. Erdoğan Zümrütoğlu (1970-).....	103
4.1.46. Sait Mingü (1977-).....	104
4.1.47. Evren Sezgin (1978-)	106
4.1.48. İrfan Dönmez (1980-)	108
4.1.49. Bahar Oskay (1984-).....	110
4.1.50. Halil Vurucuoğlu (1984-).....	111
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	112
KAYNAKÇA.....	114
İNTERNET KAYNAKLARI	121

RESİMLER LİSTESİ

- Resim 1:** Abidin Dino (1913-1993) Soyut Kompozisyon – Tuval Üzeri Yağlı Boya
<http://www.artnet.com/artists/abidin-dino/soyut-kompozisyon-ntZyo3GkE7IoIRCJ2G1p0Q2> Erişim Tarihi (15.11.2018).....28
- Resim 2:** Fahrel Nissa Zeid (1901-1991) Zeynep - 1980'li yıllar Tuval Üzerine Yağlıboya <http://www.beyazart.com/sanatci/Fahrelnissa-Zeid>
 Erişim Tarihi (15.11.2018) 29
- Resim 3:** Hakkı Anlı (1906-1990) Portre – 1980 Ahşaba Marufle Kâğıt Üzeri Yağlıboya <http://www.beyazart.com/sanatci/Hakk%C4%B1-Anl%C4%B1>
 Erişim Tarihi (15.11.2018) 30
- Resim 4:** Maide Arel (1907-1997) Portre- Duralit Üzerine Yağlıboya
<http://www.beyazart.com/sanatci/Maide-Arel>
 Erişim Tarihi (16.11.2018) 32
- Resim 5:** Cemal Bingöl (1912-1993) Mukavva Üzeri Yağlı Boya
 Erişim Tarihi (16.11.2018) 33
- Resim 6:** Ferruh Başağa (1914-2010), 1988 şasi İmzalı
<http://www.beyazart.com/sanatci/Ferruh-Ba%C5%9Fa%C4%9Fa>
 Erişim Tarihi (19.11.2018) 34
- Resim 7:** Nuri İyem (1915-2005) Soyut Kompozisyon 1957 Tuval Üzeri Yağlıboya
<http://www.beyazart.com/sanatci/Nuri-%C4%B0yem>
 Erişim Tarihi (19.11.2018) 35
- Resim 8:** Nuri İyem (1915-2005)Göçmen – 2002, Tuval Üzeri Yağlıboya
<http://www.beyazart.com/sanatci/Nuri-%C4%B0yem>
 Erişim Tarihi (19.11.2018) 36
- Resim 9:** Selim Turan (1915-1994) Portre, Duralit üzerine yağlıboya

- <https://www.artamonline.com/299-muzayede-cagdas-sanat-eserleri/18572-selim-turan-1915-1994-portre> Erişim Tarihi (25.11.2018).....38
- Resim 10:** Şükriye Dikmen (1915-1994) Portre – 1985, Ahşap üzeri Karışık Teknik
<http://www.beyazart.com/sanatci/%C5%9E%C3%BCkriye-Dikmen>
Erişim Tarihi (25.11.2018) 39
- Resim 11:** Nejat Melih Devrim (1923-1995) Portre – Tuval Üzerine Yağlıboya
Erişim Tarihi (25.11.2018) 40
- Resim 12:** Adnan Turani (1925-2016) Portre – 1993, Duralit Üzerine Yağlıboya
<http://www.beyazart.com/sanatci/Adnan-Turani>
Erişim Tarihi (30.11.2018) 42
- Resim 13:** Adnan Turani (1925-2016) Portre – 2007, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik
<http://www.beyazart.com/sanatci/Adnan-Turani> Erişim Tarihi (1.12.2018).....43
- Resim 14:** Burhan Doğançay (1929-2013) Sevim Deran Portresi – 1986 Tuval Üzeri
Kolaj ve Akrilik
http://www.artnet.com/artists/burhan-cahit-dogan%C3%A7ay/sevim-derans-portrait-WuDdjMegnEzD94_Ts2_5lw2 Erişim Tarihi (1.12.2018).....44
- Resim 15:** Burhan Doğançay (1929-2013) La Religieuse, Fotoğraf
<http://www.beyazart.com/sanatci/Burhan-Do%C4%9Fan%C3%A7ay>
Erişim Tarihi (5.12.2018) 45
- Resim 16:** Ömer Uluç (1931-2010) Otoportre – 1981 Tuvale Marufle Kâğıt Üzerine
Karışık Teknik <http://www.beyazart.com/sanatci/%C3%96mer-Ulu%C3%A7>
Erişim Tarihi (5.12.2018) 47
- Resim 17:** Ömer Kaleşi (1932-) Balkan Dramı V – 1993 Tuval Üzeri Yağlıboya
<https://www.artamonline.com/285-muzayede-cagdas-sanat-eserleri/3002-omer-kalesi-1932-balkan-drami-v> Erişim Tarihi (15.12.2018).....48
- Resim 18:** Mehmet Gülerüz (1938-) Yüzler Serisi'nden – 1983 Prestuval Üzeri
Yağlıboya <http://www.beyazart.com/sanatci/Mehmet-G%C3%BClery%C3%BCz>
Erişim Tarihi (15.12.2018) 49

- Resim 19:** Mehmet Gülerüz (1938-) Portre V – 1997, Tuvale marufle kâğıt üzeri yağlıboya <http://www.beyazart.com/sanatci/Mehmet-G%C3%BClery%C3%BCz>
Erişim Tarihi (19.12.2018) 50
- Resim 20:** Burhan Uygur (1940-1992) Figürlü Kompozisyon – 1984, kontrplak üzeri yağlıboya <http://www.beyazart.com/sanatci/Burhan-Uygur>
Erişim Tarihi (19.12.2018) 51
- Resim 21:** Seyyit Bozdoğan (1941-) Yüz Manzarası-1987, Tuval üzerine yağlıboya <http://www.sbozdogan.de/galerieB/index.htm>
Erişim Tarihi (01.01.2019) 53
- Resim 22:** Komet Gürkan Çoşkun (1941-) Portre – 1997, Ahşap üzeri yağlıboya
Erişim Tarihi (15.01.2019) 54
- Resim 23:** Komet Gürkan Çoşkun (1941-) Portre – 2013, Tuval üzeri yağlıboya <https://detayart.tumblr.com/page/17>
Erişim Tarihi (15.01.2019) 55
- Resim 24:** Utku Varlık (1942-) Figürlü Kompozisyon – 2009 Tuval üzeri yağlıboya <http://www.beyazart.com/sanatci/Utku-Varl%C4%B1k>
Erişim Tarihi (17.01.2019) 56
- Resim 25:** Ergin İnan (1943-) Portre – 1997, mdf üzeri karışık teknik <http://www.beyazart.com/sanatci/Ergin-%C4%B0nan>
Erişim Tarihi (18.01.2019) 58
- Resim 26:** Ergin İnan (1943-) Portre – 2007, mdf üzeri karışık teknik <http://www.beyazart.com/sanatci/Ergin-%C4%B0nan>
Erişim Tarihi (19.01.2019) 59
- Resim 27:** Ergin İnan (1943-) Portre – 2015, tuval üzeri yağlıboya <http://www.beyazart.com/sanatci/Ergin-%C4%B0nan>
Erişim Tarihi (19.01.2019) 60
- Resim 28:** Muzaffer Akyol (1945-) Dördüncü Gözdeki Üç Işık - 1999 dönemi, tuval üzeri yağlıboya <http://www.muzafferakyol.com/eserler.php?donem=7>

Erişim Tarihi (20.01.2019)	61
Resim 29: Hayati Misman (1945-) 1989, Gravür Baskı.....	62
Resim 30: Hüsamettin Koçan (1946-), Figürlü Kompozisyon – 2008, tuval üzerine karışık teknik http://www.beyazart.com/sanatci/H%C3%BCsamettin-Ko%C3%A7an Erişim Tarihi (10.02.2019)	64
Resim 31: İbrahim Örs (1946), 1980’li Dönemler-Tuval Üzerine Yağlıboya.....	66
Resim 32: Balkan Naci İslimyeli (1947-), Kompozisyon – 1971, karton üzeri karışık teknik http://www.beyazart.com/sanatci/Balkan-Naci-%C4%B0slimyeli Erişim Tarihi (20.02.2019)	68
Resim 33: Balkan Naci İslimyeli (1947-), Gece yüzleri serisi, Gezginler – 1982, Prestuval üzeri akrilik http://www.beyazart.com/sanatci/Balkan-Naci-%C4%B0slimyeli Erişim Tarihi (22.02.2019).....	69
Resim 34: Hanefi Yeter (1947-) Duyma – 2015, Alüminyum https://www.artsy.net/artwork/hanefi-yeter-duyma Tarihi (25.02.2019).....	70
Resim 35: Hanefi Yeter (1947-) İnsanları Yalnızlaşan Almanya – 1999, Ahşap üzeri karışık teknik http://www.beyazart.com/sanatci/Hanefi-Yeter Erişim Tarihi (25.02.2019)	71
Resim 36: Mürşide İçmeli (1947-) Kibele’nin Portresi – 1987, Ağaç baskı http://www.artnet.com/artists/abidin-dino/soyut-kompozisyon-ntZyo3GkE7IoIRCJ2G1p0Q2	73
Resim 37: Bihrat Mavitan (1948-) Kompozisyon- 1994, Karton üzeri karışık teknik	75
Resim 38: Şenol Yoroğlu (1950-) Milyonluk Yemek 3 – 1983, Özgün Baskı http://www.beyazart.com/sanatci/%C5%9Eenol-Yorozlu Erişim Tarihi (25.02.2019)	76
Resim 39: Yavuz Tanyeli (1950-) Figürlü Kompozisyon – 2006, Tuval üzeri yağlıboya http://www.beyazart.com/sanatci/Yavuz-Tanyeli Erişim Tarihi (25.02.2019)	78

- Resim 40:** Habib Aydoğdu (1952-) Kompozisyon – 1992, Tuval üzeri yağlıboya
<http://www.beyazart.com/sanatci/Habip-Aydo%C4%9Fdu>
 Erişim Tarihi (26.02.2019) 80
- Resim 41:** İbrahim iftioğlu (1952-) Soyut Portreler – 1992, Kağıt üzeri sanayi boyası <http://www.beyazart.com/sanatci/%C4%B0brahim-%C3%87ift%C3%A7io%C4%9Flu> Erişim Tarihi (27.02.2019).....81
- Resim 42:** İbrahim iftioğlu (1952-) Soyut Portreler – 1992, Kağıt üzeri sanayi boyası <http://www.beyazart.com/sanatci/%C4%B0brahim-%C3%87ift%C3%A7io%C4%9Flu> Erişim Tarihi (27.02.2019) 82
- Resim 44:** Ertuğrul Ateş (1954-) Mao 2
<http://www.ertugrulates.com/pPages/pArtist.aspx?paID=348&section=130&lang=TR&bhcp=1&periodID=2000&pageNo=0&exhID=0>
 Erişim Tarihi (28.02.2019) 84
- Resim 45:** Bubi (1956-) Portre – 1980, Tuval Üzeri Akrilik Boya
<http://www.beyazart.com/sanatci/Bubi> Erişim Tarihi (01.03.2019).....86
- Resim 46:** Bedri Baykam (1957-) Drama of Human Encounters Serisi'nden – 1987, Tuval Üzeri Yağlıboya <http://www.beyazart.com/sanatci/Bedri-Baykam>
 Erişim Tarihi (01.03.2019) 87
- Resim 47:** Alp Tamer Ulukılıç (1957-), Pasaporte – 2006, Tuval üzeri yağlıboya
<http://www.beyazart.com/sanatci/Alp-Tamer-Uluk%C4%B1%C4%B1%C3%A7>
 Erişim Tarihi (01.03.2019) 89
- Resim 48:** İbrahim Önürmen (1958-) Bakış Serisi 1, Tuval Üzeri Akrilik Boya
<http://www.beyazart.com/sanatci/%C4%B0rfan-%C3%96n%C3%BCrmen>
 Erişim Tarihi (03.03.2019) 90
- Resim 49:** İrfan Önürmen (1958-) , Bakış Serisi – 2012 , Tuval üzeri akrilik boya
<http://www.beyazart.com/sanatci/%C4%B0rfan-%C3%96n%C3%BCrmen>
 Erişim Tarihi (03.03.2019) 91
- Resim 50:** Serdar Okan (1958-), Portre - Tuval üzerine karışık teknik

https://www.artamonline.com/13-online-muzayede/20169-serdar-okan-1958-portre Erişim Tarihi (03.03.2019)	92
Resim 51: Ali Kotan (1959-) Portre Soyutlaması- 2008, Okan (1958-), Portre - Tuval üzerine yağlıboya http://www.beyazart.com/sanatci/Ali-Kotan Erişim Tarihi (04.03.2019)	94
Resim 52: Temur Köran (1960 -), Portre-2004 , Tuval üzeri yağlıboya http://www.evin-art.com/exhibitions/45-variations-temur-koran-paintings Erişim Tarihi (04.03.2019)	96
Resim 53: Selahattin Yıldırım (1960-) ,Tuval üzeri yağlıboya	97
Resim 54: Bahri Genç (1963-), Marilyn Monroe - 2011Tuval üzeri akrilik https://tr.pinterest.com/ardagrc/bahri-gen%C3%A7/ Erişim Tarihi (04.03.2019)	99
Resim 55: Bahri Genç (1963-), Tuval üzeri akrilik https://tr.pinterest.com/ardagrc/bahri-gen%C3%A7/ Erişim Tarihi (05.03.2019)	100
Resim 56: Nurettin Erkan (1965-), Nocturne 2 – 2003, 2006 yılları Tuval üzeri yağlıboya.....	101
Resim 57: Levent Morgök (1969-), Portre Kompozisyon, Tuval üzeri karışık teknik http://www.beyazart.com/sanatci/Levent-Morg%C3%B6k Erişim Tarihi (07.03.2019)	102
Resim 58: Erdoğan Zümrütoğlu (1970-) Portre https://tr.pinterest.com/yigitgonlugur/erdo%C4%9Fan-z%C3%BCmr%C3%BCto%C4%9Flu/ Erişim Tarihi (07.03.2019).....	104
Resim 59: Sait Mingü (1977-), Portre – 2005, Tuval Üzeri Yağlıboya http://saitmingu.com/acrylic/ Erişim Tarihi (09.03.2019).....	105
Resim 60: Sait Mingü (1977-), Ailicec– 2008, Tuval Üzeri Akrilik http://saitmingu.com/acrylic/ Erişim Tarihi (09.03.2019).....	106

Resim 61: Evren Sezgin (1978-), Hanım Sultanlar Serisi.....	108
Resim 62: İrfan Dönmez (1980-), Ben II- 2013, Tuval Üzeri Akrilik ve Sprey Boya http://www.beyazart.com/salon-muzayede/29.-%C3%87A%C4%9EDA%C5%9E-VE-MODERN-SANAT-M%C3%9CZAYEDES%C4%B0	
Erişim Tarihi (10.03.2019)	109
Resim 63: Bahar Oskay (1984-), John Lennon'a Saygı – 2010, Tuval Üzeri Yağlıboya http://www.beyazart.com/sanatci/Bahar-Oskay	
Erişim Tarihi (11.03.2019)	111
Resim 64: Halil Vurucuoğlu (1984-), Portreler, karton üzeri kesme ve karışık teknik http://www.beyazart.com/sanatci/Halil-Vurucuo%C4%9Flu	
Erişim Tarihi (11.03.2019)	112

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1980 den günümüze Türk resim sanatında bireysel portre soyutlamaları konusuna girmeden önce soyut sanat içerisinde oluşan kavramların, ülkemizde sosyo kültürel anlamda yer alan ve soyut sanatın gelişimine yol veren değişimlere yer verilmiştir. Sanat üzerine gelişmeler Batı'da daha erken dönemlerde başlar iken, Türk resim sanatında bu olgu batıya göre daha geç önem verilmiştir. Soyut ve soyutlama hareketliliği resim tarihimizde yer alır. Fakat görüldüğü üzere soyut anlayış da Türk resim sanatımızda geç anlaşılmaya ve araştırılmaya başlamıştır. Oysaki yaşadığımız Anadolu topraklarında zengin soyut oluşumlar vardır. Bu oluşumlar gerek antik eserlerde olsun, gerek yaşadığımız döneme kadar olan süreçte gelişen ve üretilen halı, kilim üzerlerinde soyut motifler yer almıştır. 1970'li yılları, Türk resim sanat açısından üretimin fazla olduğu bir dönemdir. Ancak yaşanan toplum ortamında değişen sosyal, ekonomik gibi tüm olaylar, o toplumun sanat anlayışını belirleyen, ayrıca değişime uğramasına da neden olan bir olgu olmuştur. Bilindiği üzere ülkemizde 1980'lerde yaşanan siyasi, ekonomik, toplumsal değişimler ile aynı dönem içerisinde yaşanan uluslararası ortam ile paralel olarak ilerlemiştir. Yaşanan tüm bu olaylar resim sanatımızda da kısa süre sonra kendini göstermiş ve günümüze kadar olan dönemler içerisinde farklı şekilde çeşitlenerek gelişmiştir. Bu çalışmada, 1980'lerden günümüze sanat üzerine oluşan portre soyutlamaları ve sanatçıların sanat ortamında oluşan toplumsal hayat ve sanatçı üzerindeki etkileri, toplumsal yapının gerçekleştirdiği olaylar sonucu oluşumu sonucu ortaya çıkan bir kavram olarak araştırılması amaçlanmayıp; sanatçı ve sanat ürünlerinin birbirinden farklı olarak bireysel üslupları incelenmiştir. Buna bağlı olarak portre soyutlamaları üzerine çalışan sanatçıların tarz, üslup özellikleri yapılan çalışmalarla gösterilmiş olup, Türkiye'deki sanat ortamı içerisinde yer alan 1980 sonrası gelişim ve değişimlerin, sözü edilen dönem den günümüze kadar olan toplum yapısına etkili, sanat anlayışımıza ise yol gösterici olmayı hedefleyecektir.

1.1.Problem Durumu

Hazırlanan bu tez çalışmasında, Türk resim sanatının 1980 sonrasında günümüze kadar olan süreci incelenmiştir. Bu süreç içerisinde Türk resim sanatında, sanatçıların yaptıkları soyut sanatın özellikle portre soyutlamalarının ne derece yer kazandığı; diğer resim konularına göre soyut portreye Türk sanatında ne kadar önem verildiği ve Türk sanatına getirdiği yenilikler üzerinde durulması gerektiği düşünülmüştür. Yine bu dönemde sanatçıların bireysel anlayışları ele alınmıştır. Buna bağlı olarak bireysel anlayışta portre soyutlamalarının, resim sanatına katkıları ve özellikleri bu araştırma da vurgulanmaya çalışılmıştır. Bu dönemdeki sanatçıların sanat anlayışı tarz, üslup özellikleri göz önünde bulundurulmuş, irdelenmeye çalışılmış ve çeşitli resimlerle örneklendirilmiştir.

1.2.Araştırmanın Modeli

Araştırma modeli olarak literatür tarama yöntemi uygulanmıştır. Kaynak tarama modeliyle elde edilen bilgiler, konuya açıklık getirecek eserlerin seçimi ve yorumlanmasıyla oluşturulmuştur. Sanatçıların yaptığı portre eserlerinin ön ve arka yapıları değerlendirilmiştir. Araştırmada kullanılan sanat tarihi, sanat akımları ve sanatçıları, sanatçıların eserleri, dönemlerin özellikleri hakkında kaynak taraması yoluyla bu alanda yazılmış kitap ve makaleler, tezler ve internet kaynakları incelenmiştir.

1.3.Araştırmanın Amacı ve Önemi

19.yy sonlarında sanat dünyasında gözüken yenilikler, yeni bir sanat anlayışının ortaya çıkmasına ve önemli gelişimler kat etmesini sağlamıştır. Bu gelişim sonucunda 80'li yıllarının son döneminde hızla değişen sanat anlayışı, Batı sanatın da olduğu gibi Türk sanatı da kendini göstermiştir. Bu gelişmeler elbette ki tüm sanat anlayışlarını etkilediği gibi sanat konusu olan portre resim sanatını da farklı bakış açıları kazandırmıştır. Ayrıca 80'lerden günümüze daha özgür bir sanat anlayışının olmasına, daha bağımsız sanatçı çalışmalarının yapılmasına ve sergilerin açılmasına

neden olmuştur. Geleneksel anlayışların kırıldığı, sanatçıların özgürleşme düşüncesinden kaynaklanan farklı bir sanat görüşü ortaya çıkmıştır. Bu sanat anlayışı Türk resmine yeni bakış açıları kazandırmış ve sanatın gelişimine katkıları sağlamıştır.

Bu tanıtımın yapılabilmesi ve Çağdaş Türk resim sanatı tarihinin irdelenmesi için “1980’lerden Günümüze Türk Resim Sanatında Bireysel Portre Soyutlamaları” adlı tez konusunun araştırılması ve incelenmesi önemli bir gerekliliktir.

1.4.Sayıtlılar

Araştırmamızın odak noktası Türk resim sanatında portre soyutlamaları yapan sanatçıların eserleri incelenmiştir. Özellikle 1980 sonrası soyut portrelerin incelendiği bu çalışmada literatür tarama tekniği ile kaynaklar taranmış, sanatçıların eserlerinin ön ve arka planları incelenmek istenilmiştir. Bu mahiyette birçok kaynağın direkt kendisine ulaşılarak değerlendirilmiş olması, bilimsel nitelikte alana katkı sağlaması planlanmıştır. Çalışmamızda çözümlenen 1980 sonrası Türk resmindeki soyut portre eserlerin doğru bir şekilde tespit edilerek ortaya çıkartılması noktasında çözümleme yönteminin etkili olduğu varsayılmıştır.

1.5.Sınırlılıklar

1) Türk resim sanatında 1980’den günümüze tarihsel süreç içindeki gelişimi, bu süreç içinde sanatçıların portre soyutlama anlayışının Türk resim sanatına etkileri. 1980’den günümüze bireysel portre soyutlama anlayışın yeri.

2)Türk resim sanatında 1980’den günümüze bireysel portre soyutlama anlayışının nasıl geliştiği

3) Türk resim sanatı içerisinde 1980’den günümüze portre soyutlama anlayışla ne tür çalışmaların ortaya koyulduğu, soyutlamaları yapan sanatçıların kim olduğu ve yapıtlarından örnekler.

İKİNCİ BÖLÜM

SOYUT SANAT

Soyut Sanatı daha iyi anlayabilmek adına öncelikle Soyut kelimesini kavram olarak araştırmamız gerekmektedir.

Soyut kavramı, somut dünyanın gerçekçiliğinden uzak olan doğada var olmayan anlamına gelir. Sanatta soyut ise, 20yy.da başta resim sanatında olmak üzere heykel, mimari gibi sanat dallarında yer alan, dış dünyanın gerçekçi somut görüntüsüne bağlı olmayan, doğadaki somut nesnelerin görüntüsünden faydalanmayı bazen reddeden, bazende yer yer kullanan non objektif ya da non figüratif sanattır. Resim sanatında ise genellikle sanatçılara göre farklılık gösteren, eserlerde renk, ton, çizgi ve biçimleri kullanarak üretildiği özgün kompozisyonlardır. (Turani, 2000: 554).

Soyut sanat, dış dünyanın gerçekçi doğa görüntüsünden koparak özellikle renk öğeleriyle ve şekilleriyle ilgilenen, böylece kendi içinde soyut bir resimsel ifade biçimini oluşturan ilk sanatçı Rus ressam Wassily Kandinsky olduğu kabul edilir. Kandinsky, soyut sanatla ilgili ilk eserini 1912 yılında yapıldığı düşünülen, ancak 1910 yılında eserine tarih attığı bir suluboya resmiyle vermiştir. Kandinsky sanat'ın "işsel bir gereklilik 'ten kaynaklandığına inanmıştır(Antmen, 2008: 81).

Ahu Antmen 'in 20.yy Batı Sanatında Akımlar kitabında, Kandinsky'nin soyut sanat anlayışını şu şekilde açıklar;

"Saf sanatsal ifadeyi örnekleyen başlıca sanat türünün müzik olduğunu düşünen Kandinsky'nin sanatında belirgin bir eğilim de mistisizm olmuş; sanatın gündelik yaşamın ötesinde, sonsuz bir 'tin'in, evrensel ruhun algısı ve ifadesi olduğu inancı ağır basmıştır. Dolayısıyla Kandinsky, 'non-objektif' olarak tanımlanan, yani doğadan/dış gerçekçilikten soyutlanarak gerçekleştirilen resimsel ifade yerine kavramsal olarak tümüyle soyut ifadeye dayanan bir resimsel anlayıştan yana olmuştur"(Antmen, 2008: 81).

Kandinsky ise soyut sanatı şu şekilde ifade eder; Doğadan yer yer faydalandığımız renk, biçim ve formları hiçbir doğa görüntüleri ile ilişkili içinde

olmamalı, eser ne kadar açık bir düşünce ile yapılırsa o kadar saf ve engelsiz olma olasılığı fazladır (Kandinsky, 2005:125).

Adnan Turani'ye göre ise; Bu alanda yapılan çeşitli açıklamalar sonucunda non-objektif ile non figüratif sanat arasında birbirinden ayırma sorununun ortaya çıktığını savunur. Soyut sanat eserler genel olarak soyut görünüşlü olsa bile sanatçı ilk olarak doğadan esinlenmiş olabilir. Böylece resmin başlangıç noktası doğa olmuş ancak sonucunda ise doğadan tamamen uzak şekilde resmedilmiştir. Ancak non-figüratif sanat eserlerinde ise başlangıçtan sonuna kadar doğadaki nesnelere ile bağlantısı olmayan, bu anlayışa göre eserler üretilmeyi düşünen resimlerdir (Turani, 2010: 35).

Bu tanıma baktığımızda Adnan Turani non objektif ile non figüratif düşüncelerinin birbirinden çok farklı şeyler olduğunu ifade etmiştir. Salt soyut düşüncesinin, eserin başlangıçtan bitimine kadar kendine özgü bir düşüncede olup, dış dünyanın somut görüntüsünden uzak bir biçimde olduğunu belirtmiştir. Soyutlayıcı sanatı ise dış dünyanın gerçekçi doğa görüntülerinden yola çıkarak, nesnelere tamamen salt biçimini kullanıp doğa ile bire bir aynı şekilde yapılmasa da, biçim olarak yer yer kullanıldığını anlatmaya çalışmıştır.

İsmail Tunalı'nın, ise bu durumu şu şekilde açıklar. Eserler “soyut” ya da “soyutlayıcı” şekilde üretilmiş olsalar bile bu her iki kavramın soyut sanat ile iç içe olduğunu savunur. Picasso'nun söylemiş olduğu “Sanatta devrim, salt yeni bir dünya tasarımıdır.” sözünü hareket noktası olarak görmüştür. Böylece soyut sanat anlayışta üretilen eserler de bir devrim niteliği taşıyor ise, dünya için yeni bir tasarımdan meydana geldiğini söyler. Bu yeni yapılan tasarımlar “Empirik duyuşal gerçekliğin” aksine “Salt” biçimsel tasarımlar şeklinde yapılan eserler, biçim dışında başka nesnelere faydalanmaz. Yapılan her şey olduğu gibidir, yani salt biçimdir. Doğada var olan biçimlerden hareket edilerek biçimsel bir varlığa ulaşılabiliyorsa, salt biçimde olan düşüncelerden de hareket edildiğinde kurgusal olarak ona ulaşılabildiğini savunur. Bu her iki olayında soyut sanat olduğunu düşünür (Tunalı 2008: 119).

Gombrich, Sanatın Öyküsü kitabında ise bu durum şu şekilde açıklar. İyi bir seçim olarak düşünülmediği soyut sözcüğü yerine “nesnel olmayan” veya “figüratif olmayan” gibi sözcüklerin getirilmesidir. İster soyut sözcüğü olsun ister diğer terimler rastlantı sonucu ortaya çıkmış, yapılan eserlerin kendisi olduğunu savunmuştur (Gombrich, 1997: 570).

Her sanat dalında olduğu gibi resim sanatında da değişiklik gösteren bu yeni oluşumlar daha kendine has bir biçimsel sanat anlayışı oluştururken, bu biçimleri araştıran ve onu algılayan herkes kendine özgü dünyasını oluşturmuştur. Yapılan eserler doğada var olan nesnelere yer yer kurtulmuş, yer yer doğadaki nesnelere yararlanıldığı gözükmiştir. Yapılan bu çalışmalar ister somut nesnelere yararlanılsın isterse de düşünsel yapıda olsun her şey soyut sanatın bir parçası olmuştur.

2.1.SOYUT RESİM

Soyut resim, non-objektif veya non-figüratif olarak belirtilen, doğadaki somut nesnelere faydalanmış ya da faydalanmamış daha çok resim sanatını etkisi altına alan bir sanat akımıdır. Soyut sanat eseri üretilirken sanatçıların genel gayesi çizgi ve renkleri belli bir düzen ve düzlem üzerine yerleştirip duygusal eserler üretmeyi hedefler. Bu akımın başlıca öncüleri ise Wassily Kandinsky, Kazimir Maleviç ve Mondrian'dır.

20yy. Sanatına bakıldığında birçok sanat akımı soyutlamayı bir eğilim olarak benimsemiştir. 20yy. Sanatından önceki sanat akımlarında yer alan birçok ressam soyut eğilimin ilk örneklerini vermiştir. Bu bağlamda eser üreten ressamlar, Claude Monet, Paul Cezanne, gibi sanatçıların resimleri dikkat çekmiş olup eserlerinde somut gerçekçilikten tam anlamıyla kopmasa da biçimsel ve boyasal tarzların ön planda olduğu ‘modern’ anlamda eserler üretildiğini görmekteyiz.

20.yy ilk dönemlerinde yer alan Fovizm, Kübizm, Fütürizm, Konstruktivizm gibi birçok farklı sanat akımının genel düşüncesi ‘soyutlama’ olmuş, doğadaki

nesnelerin somut görüntülerinden tamamen kopmasa bile biçimsel çözümlemeyle algılar oluşturabilecek eserler üretmişlerdir (Antmen, 2008: 80). Bu düşünce ile yaklaşan ve resim sanatın da doğanın gerçekliğini tamamen ortadan kaldıran, ilk sanatçı Wassily Kandinsky olmuştur. Kandinsky bu durumu şu sözü ile açıklık getirmiştir;

“Akşamüstü, elimde bir taslakla dışarıdan yeni gelmişim; karmaşık duygular içinde az önce yaptığım resmi düşünüyordum. İşliğin kapısına açtığımda birdenbire ışıltılı parlayan, anlatılmayacak kadar güzel bir resim gördüm. Şaşkınlık içinde bir an durduktan sonra dikkatimi toplayarak baktım. Resimde konu ya da tanınabilir bir nesne falan yoktu; baştanbaşa parlak renk benekleri vardı. Sonra, resme iyice yaklaştım. Bu, duvara yanlamasına dayanmış kendi resmimdi. Ertesi gün dışarıda aynı izlenimi yakalamayı denedim ama tam olarak başaramadım. Yanlamasına da olsa, nesnelere hala seçebiliyordum. Üstelik gurubun o güzel parıltısı da yoktu. Derken şunu fark ettim; resimlerimin nesnellige, nesne betimlemelerine ihtiyacı yoktu; bunlar resimlerine zararlıydılar” (Yılmaz, 2013: 106).

Kandinsky'nin bu düşüncesi daha bireysel olma, kendi deyimiyle daha zihinsel bir anlatım biçimine yöneltti. Her zaman bireysel olma düşünce arzusuyla aklaştan Kandinsky, 1910 yıllarında bir felsefi bir düşünce olarak görülecek “Sanatta Tinsellik Üstüne” adlı kitabı yazmıştır. Bu eser yenedünyada, yeni bir sanat görüşünün kuramsal, estetik ve felsefi olarak ortaya çıkar. Eserinde ısrarla belirtmiş olduğu gibi, birbirinden ayrı olarak düşünülen sanatlar arasında sentezler üretmektir. Müzik ile resim sanatını eş değeri olarak gören mistik bir meditasyondur. (Farago, 2003: 187).

Non-objektif düşünce ile eser üreten bir diğer sanatçı ise Rus ressam Kazimir Maleviç olmuştur. 1913 yılında “Siyah üzerine Beyaz kare” adlı eserini üreten Maleviç geometrik soyut bir düşünceye dayanan eseriyle “Süprematizm” akımın öncüsü olmuştur. Eserlerinde saf bir duygu olarak ürettiğini savunduğu “Süprematizm” akım sanatını nesnenin boyunduruğundan kurtardığını söylerken, Kübizm ve Fütürizm gibi sanat akımlarının etkisini taşıyan eserler yerine daha saf soyut eserler üretmeye yönelmiştir (Antmen, 2008: 82).

Maleviç, daha soyut düşünceler içerisinde bir sanatçı olarak, doğada somut gerçekçi nesnelere varlığını ve insan olgusu gibi konularla ilgileniyordu. Ona göre insan, nesne dünyasını kendi amaçları için kullanan, gerektiğinde insan olgusunu bile çekinmeden yok eden bir varlıktı. Bu yüzden somut görüntüler dünyasının sanat eserlerinde kullanılmaması gerektiğini düşünüyordu. İnsan yapımı olan somut nesnelere madem insan düşüncesi ile üretiyorsa o zaman bu nesnelere kopabilirdi (Yılmaz, 2013: 112).

20yy. resim sanatında soyut eserler üreten bir diğer önemli sanatçı ise Piet Mondrian'dır. Mondrian'ın resimlerinde her şey yatay, dikey çizgiler ve Ana renklerden ibaret olup hiçbir somut varlıklara rastlanmaz. Çünkü Mondrian'a göre doğada soyut eser tamamen geometrik soyut anlayışına göre yapılması gerektiğini düşünmekteydi. Mondrian soyut sanat anlayışını, De Stijl dergisi "Resim sanatında yeni biçimlendirmeler" adlı yayınında, "Günün uygar insanının yaşamı giderek doğadan uzaklaşıyor ve soyut sanata dönüşüyor" sözüyle açıklık getirmiştir (Atan, 2002: 22).

Bu temsilcilerin dışında birçok soyut eser üreten sanatçılardan da söz etmek mümkündür. Soyut sanatı anlatırken bahsettiğimiz gibi 20 yy. başlıca sanat anlayışı soyut sanat olmuş, modern sanatın ilerlemesine katkı sağlamıştır. Soyut sanat İkinci Dünya Savaşından sonra Avrupa ve Amerika'da devam etmiş, halen günümüz resimlerinde soyut sanat anlayışı ile eser üreten sanatçıları görmek mümkündür.

2.2. SOYUT VE SOYUTLAMA KAVRAMLARI

Soyutlama sözcüğünün tanımı, somut bir nesnenin temel özelliklerinden herhangi birini ele alan zihinsel işleme denir. Soyut ise soyutlama gibi somut nesnelere yararlanılmayan, zihinsel yol ile varlığı tespit edilen, anlaşılması zor olandır. Sözcük anlamıyla, bir şeyi kaldırma, soyma, çıkarma, bir tarafını sıyırma terimleriyle açıklar iken, fiil olarak ise soyutlamayı, "bir şeyi başka şeyden ayırma" olarak açıklar (Genç, 1990: 179).

Bu iki terimin bir birine karıştırılması sonucu ortaya çıktığını söyleyen Marcel Brion ise Soyut sanat ile Soyutlayıcı sanat'ın birbirinden farklı olduğunu savunuyor. Eğer soyut sanattan söz ediliyorsa burada soyut sanatın salt düşüncede mi, yoksa psikolojik olarak resim düzeni sorunundan dolayı mı ortaya çıktığı önemlidir. Eğer nesnelerin biçimsel yapılarını stilize ya da şematize eden bir soyut sanattan bahsediliyorsa, yapılan tüm bu düşüncelerin birbirinden farklı olduğunu savunur (Tunalı, 2003: 118).

Michel Seuphor'a göre ise,

“Soyut Sanat ‘gerçeği -bu gerçek sanatçının ister hareket noktası olsun, ister olmasın- hiçbir yönden hatırlatmayan, akla getirmeyen bir sanattır.’ O halde, bir resmin soyut olabilmesi için içinde yaşadığımız dünyanın nesnel gerçeklerinden hiçbir şey yansıtmaması gerekiyor. Başka bir söyleyişle, her türlü tanınabilen ve açıklanabilen gerçeğin yokluğu karşısında resmi yalnız resim olarak, tahayyül yoluyla edinilebilecek bütün ölçütlerin dışındaki ölçütlerle değerlendirmek zorunda kaldığımız andan itibaren o resme soyut resim diyebiliyoruz.”(Özer, 2000: 119).

“Sanatta var olan en somut görüntüler bile soyutlama ile yapılmış, somut görüntüler yakından incelendiğinde görüldüğü kadar somut, ya da görüldüğü kadar soyut değildir. Belki de bu bir ne güvercindir nede kırlangıç, kuş fikrinin ana düşüncesidir” der Picasso.

Kısacası sanatçı, soyut eser üretirken gerçek dünyadan seçtiği bir nesneden etkilenip faydalanmış olsa bile, seçilen somut nesne eserinin oluşması süresince, var olan ile var olandan uzaklaşmasıyla şekillenmiş, sanatçıya has bir yol almaya başlamıştır. Bu yapıtın sonucunda form artık sanatçının iç dünyasındaki nesne biçimine dönüşmüştür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1980 SONRASI SOSYO POLİTİK DEĞİŞİMLERİN TÜRK RESİM SANATINA YANSIMASI

3.1. 1980 ÖNCESİ TÜRK RESİM SANATI VE PORTRİ

Her hangi bir kişinin fiziksel, ruhsal ve karakteristik özelliklerini görsel olarak betimleyen portre; Ortaçağda “yeniden üretmek” anlamında yer alan “protroba” sözcüğünden gelmektedir. Ölü, canlı, gerçek ya da düşsel, bir kişinin bireysel özelliklerini anlatan figürler ya da portre olarak adlandırılmıştır. (İskender, 1993: 1504).

Türk resim sanatında önemli bir yer tutan Karahanlı Dönemi sanatı geometrik, stilize bitkisel ve yazı süslemeleriyle ön yer alırken, Türk sanatı açısından oldukça önemli bir dönem olduğu kabul edilen Gazneliler döneminde ise Türk-İslam resim sanatında portre örnekleriyle karşımıza çıkmaktadır. (Can ve Gün, 2005: 105). Sarayın taht salonlarında davaların üst ve alt bölümlerinde tempera tekniği ile yapılmış süslemelerdir. Bu süslemeler duvarların üst bölümlerinde alçı, alt bölümlerinde ise tempera tekniği ile Sultan Mahmut’un hassa ordusuna ait kaftanlı 44 asker betimlemeleridir (Öney, 1984: 124-125). Türk-İslam resim sanatında yer alan bu eski portre örnekleri, ay yüzlü badem gözlü olarak yapılması Türk tipinin karakteristik yapısı olarak belirtildiğini gösterir. (Aslanapa, 1999: 50). Büyük Selçuklu sanatı, Türklerin Anadolu’ya göçü sonucunda daha önce bu topraklarda yaşamış Karahanlı ve Gazneliler’in sanatından etkilenir. Böylece Türk’e özgü Anadolu Selçuklu sanatını oluşturmuş olur (Berkli, 2011:99). Büyük Selçuklu sanatında seramiklerinde minyatür sanatı ile işlenmiş Selçuklu tipleri, kıyafetleri ve o devrin hayatını canlandıran konular gösterilmiştir. Anadolu Selçuklu Devleti, Büyük Selçuklu İmparatorluğu’nun uzantısı şeklinde ortaya çıkarak devam etmiştir. Orta Asya Türk kültüründen beslenerek gelen bu dönem portre çinileriyle karşımıza çıkar. Kaya resimleri, yazılı dikilitaşlar, duvar resimleriyle başlayan Türk sanatı, çinideki gelişimini İran Selçuklularıyla mimariye

yansıtmış Anadolu Selçuklularıyla da döneme damgasını vurmuştur (Beksaç, 1988: 436). Türkiye’de sanat ortamı özellikle de resim alanında oluşup gelişmesi Batı sanatına göre uzun ve geç bir zaman süreci içerisinde gerçekleşmiştir. Türkiye’de resim sanatı, kitap resimleri üzerinde yer alan minyatürler ile belge niteliği taşıyan levhaların üzerinde yer alan resimlerle üretilmiştir (Gören, 1994: 12).

Osmanlı dönemine gelindiğinde ise yine portre sanatının örneklerini minyatürlerde görmek mümkündür. Latince’de “minium”, İngilizce’de “illumination”, Fransızca’da “miniature” ve Almanca’da “miniatur” olarak kullanılmış olan “minyatür” sözcüğü, “nakış” anlamına gelerek, minyatür yapan ustaya da “nakkaş” adı verilir. (Renda, 2001: 2). Eski yazma kitaplarda karşımıza çıkan minyatür resimleri ışık, gölge ve hacim duygusu yansıtılmadan, renkli olarak gösterilmiştir. Minyatür ayrıca madalyonların ya da küçük boyutlu bir objelerin bezenmesinde de kullanılmıştır (Sözen ve Tanyeli, 2011: 55). Türklerde minyatür sanatının başlangıcı, Orta Asya’da Türkler’in tarih sahnesine çıkmasıyla başlayıp, günümüze kadar değişik biçimler kazanarak süregelmiş, temelini de el yazma eserlerinin sayfalarında bulunan minyatürler oluşturmuştur (Binark, 1978: 271-272).

Yine Osmanlı döneminde minyatür Fatih Sultan Mehmet döneminde gelişmiştir. Fatih Sultan Mehmet sanata değer vermesi sonucu, yeni sarayında bir nakışhane kurdurarak başına da Baba Nakkaş’ı getirir (Bektaşoğlu, 2009: 51; Ünver, 1958: 4). Bu nakkaşhanede yapılan eserler genellikle Fatih Sultan Mehmet’in Kütüphanesi için yapılmış kitaplardır. Bu kitaplar hattatlar tarafından yazılmış, müzehhipler tarafından tezhiplenmiş, nakkaşlar tarafından resimlendirilmiş ve mücellitler tarafından ciltlenerek üretilmiştir. (Binark, 1978: 227). Batılı tasvir geleneğine de her zaman önem veren Fatih Sultan Mehmet devrinde yurt dışından gelen sanatçılara portre ’sini yaptırır. (Aslanapa, 1983: 367). Gentile Bellini, Fatih’in büyük ün kazanan yağlıboya resmi buna örnektir. Fatih için madalyonlar yapan Costanza da’Ferrara (İpşiroğlu ve Eyüboğlu, 1955: 1) da portre çalışması yapar Resim sanatında yapılan sanat ürünleri her ne kadar batı sanatındaki benzer bir ortak girişim sürecine girmeye çalışmış olsa bile aslında bu dönemde istenilen gelişim ve ilerleyiş tam anlamıyla gerçekleşmemiştir. Tanzimatın gelişiyile birlikte, her alanda olduğu gibi

sanat ortamında yeni bir görüş, yeni bir oluşum ve gelişim çabalarının artması, ülkede sanat kurumlarının açılmasına sebep olur. Tanzimat döneminden sonra her alanda değişim ve gelişim gösteren Türkiye, bu dönemden sonra Batılaşma düşüncesini daha yakından irdeleyip kültür ve sanat ortamına yansıtarak, toplumun da değişmesine ve gelişmesine ortam hazırlamış olur (Öztürk, 2004: 264).

Batılı resim anlayışını benimseyip Türk resim sanatını geliştirmesi amacıyla yurt dışına gönderilen Asker ressamı, burada farklı teknikler öğrendikten sonra yurda dönerek teknik ve estetik alanda yeni gelişmelerin ilk adımlarını atmış olur. Ancak yurt dışına gönderilen ressamlar Türkiyede ki geleneksel değerlerden dolayı konu olarak batı sanatının figür konuları yerine manzara konularını ele almıştır (Ulubul, 1994: 92).

Bu dönemde yurt dışına gönderilen ressamlar arasında yer alan, Şeker Ahmet Paşa, Süleyman Seyit ile Osman Hamdi gibi döneme öncü olan sanatçılar yer almıştır. Şeker Ahmet Paşa'nın bu dönemde yaptığı otoportresi dikkat çekmektedir. Sanatçının elindeki palet ile fırçası tuval başında sanatçı kimliğini nitelemektedir (Yeğin,2003:10). 1914 Çallı Kuşağı olarak bilinen bu dönemde resim, büyük bir gelişme olarak yeni bilgilerin taşınmasında etken olmuş ve ilerleyen dönemlere yeni bir ufuk olmuştur (Sarı, 1994: 73). Yine bu dönemde yer yer kullanılan figür resmin içerisinde tek taşıyıcısı olmuş ve çağdaşlaşma yolunda Çallı kuşağı önemli bir yer tutmuştur. Eserlerde kaba fırça darbeleri ile yoğun kullanılan boyalar ön planda olup, konular ise genellikle manzara, natürmort ve portreler üzerinedir.

Osmanlı dönemi ve sonraki dönem için her zaman ön planda yer alan Osman Hamdi, resim sanatı başta olmak üzere bir çok alanda kaynak olmuştur. 12 yıl yurtdışı eğitiminden hemen sonra ülkeye dönerek İlk Arkeoloji müzesini kurar (Cezar, 1971:142). Yine sanatçının son dönemlerinde "Sanayi-i Nefise Mektebi" ni kurarak batılaşma sürecinde ülkede yeni sanatçı yetiştirilmesinde büyük etken olmuştur. Türk resminde figürü ilk kez resmin ana teması haline getiren Osman Hamdi Bey, figürlerini canlı modelden çalışmak yerine fotoğraflardan yararlanarak üretir. Genellikle figürlerinde bizzat kendini çalışır. Ayrıca sanatçının kadın portreleride dikkat çekmektedir. (Yeğin,2003:11-12).

Türk sanatında bir diğer süreç ise Cumhuriyetin kuruluşundan hemen sonra gelişir. Özellikle bu yıllarda eserler halka benimsetmek amaçlı Yurt gezileri, İnkilap Sergileri ve Halkın savaş sonrası durumunu anlatan çalışmalarlardır. Bunun yanı sıra Devlet kurumlarında İlke ve İnkilapları anlatan eserler gözüktür ve bu eserler belge niteliği taşır. Sezer Tansuğ'un da bahsettiği gibi Türkiye Cumhuriyetin kuruluşundan hemen sonra yenilikçi anlayışıyla üretilen eserler sanatçılar tarafından büyük ilgi görmüş, diğer yandan eleştiri amacıyla ülkenin durumunu yansıtan yapıların ön plana çıktığı gözükmemektedir (Tansuğ, 1999: 215). Yine bu dönemde yapılan bir diğer resim konusu ise manzara üzerinedir. Bu eserleri yapan ressamın batıda aldığı eğitim doğrultusunda, yüzyıllar boyunca toplumun etkisi ile birlikte ilerleyen ve gelişen kültür ile sanat sorunları incelemek yerine, Batı'da görmüş olduğu klasik veya romantik etkide peyzaj yada manzara resimlerine yönelmişlerdir (Köksal, 1987: 27).

Ülkenin her alanda değişime uğraması, sanatıda büyük ölçüde etkiler Cumhuriyetin ilanıyla birlikte halkın yaşadığı toprak içerisinde yaşanan kurtuluş mücadelesini ve bunun devamında gelişen yeni bir toplumsal düzeni anlamak veya anlatmak adına her zaman çaba göstermişlerdir. Bu çabalar 1940 ile 1950 yıllarına kadar hiç durmadan artarak ilerler. Cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye, daha iyi gelişip ve şekillenmeye başlar. Yeni yeni kurumların kurulması ve açılmasına sebep olan bu olay, 1931 yılında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü açılarak, İstanbul dışında da bir çok sanat dallarının yer alması ve eğitiminin verilmesi, Türkiye açısından son derece önem arz etmiştir (Özsoy, 2005: 161). Açılan bu enstitüde Malik Aksel, Refik Epikman, Zeki Faik İzer gibi önemli eğitimciler görev almıştır. 1930 yıllarında hızla değişen toplumsal konu ile sosyo-ekonomik durumlardaki gelişim sonucu, resim sanatının konusunun da değişmesine sebep olur. Kurtuluş mücadeleleri veya manzara resimleri yerine, Türk kültüründe yer alan geleneksel ve folklorik öğeler kullanılarak değişen toplum yansıtılır. (Larousse,1993:377). Yine bu dönem içerisinde etkinliklerle başlamış olan İnkilap sergileri kurulan enstitünün yanı sıra sanat ortamını geliştirmiştir. Zeki Faik İzer, bu dönem içerisinde geleneksel figür yerine kendi kültürünü yansıtan non figüratif resim anlayışıyla eserler ortaya koymuştur.

1938-1945 yıllarına geçildiği dönemde yönetim alternatifsiz tek parti olan, Cumhuriyet Halk partisi tarafından yönetilir. Yönetilen bu partinin siyasi görüşlerini başka şehirlere yaymak için ülkede “Yurt Gezileri” ile “Halkevleri” kurulur. Bu kurulan yeni projenin ilki olan Yurt Gezileri, Kültür ve sanat anlamında gelişmeyi sağlamak, yurt geneline bu kültürü yaymak ve görülmeyen şehirleri daha iyi analiz ederek buraları resmetmek ile dönemin siyasi anlayışını daha iyi anlatmak amaçlı yapılır. Bir diğer amaç ise kültür ve sanat projelerinin sadece İstanbul dışında tüm Anadolunun benimsemesini sağlamak için kurulur. Ayrıca farklı şehirlerde yapılan resimler sayesinde, dönemin kurtuluş savaşını anlatan resimler yapılması, resim sanatının yanında şiir, hikaye gibi edebi sanatlarada bu konular yansır. Hatta bu dönemde yazılan bir çok esere bakıldığında temalar genel olarak resim sanatında olduğu gibi kurtuluş savaşı öncesi ve sonrası oluşan toplumsal olayları anlatır (Yasa Yaman, 1996: 40). Bu dönem içerisinde oluşan bir diğer proje Halkevlerinin açılmasıdır. Bu kurumlarda okuma yazma bilmeyen farklı yaşlardaki insanları eğitmek amaçlı 1931 yılında açılan kurumlardır.

1929’da kurulmuş olan “Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği”, Cumhuriyet sonrası ilk topluluk olması nedeniyle önemlidir. Bu birlik 1933 yılında Türkiye,batı sanatından etkilenererek sanat alanında gerçekleştirmiş olduğu yeni oluşum düşüncesiyle Kübizm'in sanat anlayışını ele alır ve daha geleceğe, yapısalcı bir oluşum içerisine girmiştir. Oluşan bu yeni düşünceler Türk Kübizmi ulusal nitelikleri ile diğerlerinden farklı şekilde olmuştur (Yaman, 1994: 156). Kurulan bu birliğin önemli sanatçıları arasında Cevat Dereli, Şeref Akdik, Refik Fazıl Epikman, Mahmut Fehmi Cûda, Nurullah Cemal Berk, Ali Avni Çelebi, Zeki Kocamemi, Hale Asaf, Muhittin Sebati, gibi sanatçılar yer almıştır. Bu grupta yer alan ressamlar birbirinden farklı biçim ve teknikte eserler üretmiş olsalar bile kendinden önceki dönemde yer alan sanatçıların anlayışından da uzak kalmamakla birlikte, yapılan eserlerin çizgisel ve hacimsel biçimine önem veren daha renkçi eserler üretmeyi hedeflemişlerdir (Özsezgin, 1993: 56).

1933 yılında Fikret Adil’in öncülüğünde, beş ressam ile bir heykeltıraş sanatçılarının Zeki Faik İzerin evinde bir araya gelerek D grubu adında bir topluluk

oluşturmuşlardır. Bu topluluk ismini Osmanlı Ressamlar Cemiyeti, Sanayii Nefise Birliği ile Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar birliğinden sonra kurulmuş olan 4. Grub olması ve alfabenin D harfine karşılık gelmesi nedeniyle bu isim verilmiştir. Bu grubun öncüleri ise Zeki Faik İzer, Nurullah Berk, Elif Naci, Cemall Tollu, Abidin Dino ve ünlü Heykeltıraşçı olan Zühtü Müridoğlu yer almıştır. Bu gruba göre Türkiye’de sanat anlayışı elli yıl geriden gelme düşencesi ile empresyonist eğilimleri reddeden kübist konstrüktivist akımları tekrar inceledikten sonra kendi kültürümüz ile birleştirerek sağlam bir kompozisyon ile üretmeyi hedeflemişlerdir. Bu tavırların yanı sıra daha yumşak şekilde oluşturulan dışavurumcu anlayışta eserlerde üretilmiştir. Empresyonistlerin aksine renkler daha belirgin ve plastik görünümdeydir. (Akay, 2005: 70-71).

Türkiye’de 1940’lı yıllarda ise siyaset ve sanatta yeni gelişmeler yer almıştır. Bu gelişmelerin ilk evresi 1937 yılının son dönemlerinde, Atatürk’ün emri üzerine İstanbul Dolma Bahçe Sarayında Resim ve Heykel Müzesi’nin açılması istenilmiştir. Yine bu dönem içerisinde ressamların yurt gezilerine çıkması sağlanmıştır. 1939 yılında ise İlk kez Devlet Resim ve Heykel Sergisi Ankara’da açılmıştır. Dönemin Akademisinde ise Leopold Levy resim derslerine, Rudolf Belling ise Heykel atölyesinde eğitim vermiştir. Bu dönemde yaşanan tüm bu yenilikler yaşanan dönemin sanatına da etki etmiştir (Tansuğ, 1999:56).

Bu yeni gelişmeler sonucu Türk resim sanatında tekrar yeni bir grup kurma düşüncesiyle, Yeniler Grubu kurulmuştur. Bu kurulan grubun öncü sanatçıları arasında Nuri İyem, Selim Turan, Kemal Sönmezler, Mümtaz Yener, Nejat Melih Devrim, Ferruh Başağa, Haşmet Akal ile Avni Arbaş gibi önemli sanatçılar vardır. Sanatçılar eserlerinde konu olarak toplum içerikli yaşam konularını ele alarak resimler üretmişlerdir. Yeniler Grubu, toplumsal konulu bu resimleri ortak düşünce ile yapsalar bile sanatçılar arasında farklı üsluplar oluşmuştur. Tek amaç gerçek yaşamın görüntülerini yansıtarak, insanların sorunlarını, manevi değerleri olan mutluluk, acı gibi olayları eserlerinde yansıtmışlardır. Üretilen tüm bu eserler Batı sanatının etkilerinden yararlanılarak sanatçıların yaşadığı toplumun kültürlerini sentezleyip bir

arada kullanılan toplumsallık ve yöresellik üzerine oluşturulan ürünlerdir (Buğra, 2006: 222-223).

1938’li yıllara gelindiğinde ise yeni bir grup kuruluşu düşünce ile ön planda rol oynayan Bedri Rahmi Eyüboğlu, eğitimini tamamladıktan sonra Pariste Lothe’nin Atölyesinde çalışmalarını sürdürür. Yurda döndükten sonra Levy tarafından Akademiye alınır. Bu dönem içerisinde yurt gezilerine katılarak halk sanatını inceleyip, ilgilenmeye başlamış ve eğitim gördüğü batı sanatındaki etkileşme ile eserler üretmiştir. Sanatçının bu yeni girişimci etkisi sayesinde, 1946 yılının Mayıs ayında kendi atölyesinde öğrenciler tarafından On’lar Grubu’nu kurmuşlardır. Yurt gezilerine gönderilen sanatçılar arasında yer alan bu öğrenciler yaşanan dönemin kültürünü tanımada kilimi, yazmayı, oyaı, hat motiflerini, çini süslemelerini yani kısacası milli değerleri öğrenmede büyük katkıları olmuştur. Sanatçılar gezip gördükleri bu milli değerleri kendi içerisinde sentezleyerek duygularını eserlere yansıtmışlardır (Elmas: 1998:105-106). Bu gurubun önemli sanatçıları ise Nedim Günsur, Mustafa Esirkuş, Fikret Elpe, Saynur Kıyıcı, Leyla Gamsız, Hulusi Sarptürk, Mehmet Pesen, Fahrünissa Sönmez, Ivy Stangali, Meryem Özacul yer alır. Ayrıca modern Türk resim sanatının gelişmesi bakımından önemli yer tutar. Daha önceki gruplarda Batıya giden sanatçılarımız öğrenci niteliğinde görülürken, On’lar grubunun kurulması ile birlikte sanatçılarımız kendini batı sanatına karşı ispat etme eğiliminde çaba göstermişlerdir. Bu grubun ana konusu yine Anadolu’nun geleneksel motifleri ile yöresel düşünceler üzerine kurulu olması ile birlikte batı sanatının tekniğini sentezleyerek eserler üretmişlerdir. Bu doğrultuda grubun açmış olduğu ilk serginin afişinde El Greco’nun bir insan figüründen ayrıntı ile bir diğer afişte yer alan Anadolunun geleneksel motifleri dikkat çekmiştir. Böylece sanatçılar grubun amacı doğrultusunda Doğu ile Batı sentezini yansıtmayı başarmışlardır (Elmas, 1998:107-108).

1940 yılının sonları itibariyle batı sanatında soyut anlatımların yer alması, Türk resim sanatında da incelenip eserlere uygulandığı gözükmiştir. Uygulanan bu yeni tarz sayesinde Türk sanatçılarımız, daha özgür ve daha bireysel olma adına soyut sanata ilk adımlarını atmışlardır. Türk resim sanatında hep ileriye gitmeye hedefleyen

bu grup, bir çok yeni sanatçıların katılımıyla birlikte 1946'dan 1955'e kadar Türk resim sanatında önemli bir yer tutmayı başarmıştır. 1950'li yıllarda soyut anlayışla eser veren başlıca öncüler ise Nurullah Berk, Cemal Tollu, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Zeki Faik İzer, Sabri Berkel, Zühtü Müritoğlu ve Ali Hadi Bara gibi sanatçılardır. Bu sanatçılar Türk resim sanatında 1930'lu yıllardan 1960'lı yıllara kadar modern sanatta öncü olmuş kişilerdir (Ahmetoğlu, Denli, 2013:183).

Türk sanatında ilk soyut girişimler geometrik – non – figüratif anlayış içinde ortaya çıkar. Renkçi soyutlama düşüncesi ise D grubunda ilk olarak görülür. Öne çıkan renkçi anlayış, bir Die Brücke, Der Blaue Reiter grupları gibi Fovist anlayışına benzer şekilde yansımaz. Bu yüzden renk soyutlamasına anlayışında ki gecikmeden dolayı Türk sanatında lirik non figüratif anlayışının gecikmesine de neden olmuştur. Türk resim sanatında 1930'dan 55'li yıllara kadar eserlerde renk kullanımı yerine çizgisel biçim bozmaları yapılmıştır. Nurullah Berk gibi sanatçılarımız bu olayla ilgili görüşlerini eski hattat yapıtlarının geometrik soyut biçimine değinmiş olup, Türk resminde soyutlamanın ilk planda bu şekilde ortaya çıktığını savunur. Batı sanatının çözümlenmiş soyut akımlar bizde ise en erken 1950'lerde yansımıştır. Ancak bu eserler batı sanatına bağımsız olarak sanatçılarımızın ve ilgileri ve Türk kültürüne bağlı olarak üretilmiştir. Bu nedenle batının soyut resimdeki oluşum süreci Türk resminde düzenli bir şekilde gözükmez (Kurt, 2008: 12)

Türk resminde soyut resim sınıflanması ise şu şekildedir.

Geometrik Soyutlama, Lirik Soyutlama, Lirik Non- Figüratif Soyutlama

Geometrik soyutlama sanatçının gözlemi ve sezgileri yoluyla doğadaki görüntüleri geometrik parçalara getirip resim yüzeyine aktarmasıdır. Yaşadığımız doğadaki her bir form 'un kendine özgü bir geometrisi ve biçimi bulunmaktadır. Sanatçı bu formları geometriksel bir düzlemde ele alarak sanatına aktarır. Sanatçı'nın işlediği konuda geometrik bir tasarım olarak ele alır ve biçimler arasında büyük bir denge kurar. Artık gerçek görüntü yerine nesnelere aklın dönüştürebilmesiyle oluşur.

Hatta Sanatçı, değiştirdiği formları izleyicinin karşısında zihinle anlaşılabilmesini ister ister (Akın,2015:12).

Lirik soyutlama daha çok resim sanatında gözükken, sanatçının bilinçaltını yer aldığı düşünceleri belli bir şiirsellik kurallarına uyup, malzemeyle uyum içerisinde gösterilmesidir. Lirik soyutlamada çıkış noktası doğasal bir motifle başlar. Bu motifler sanatçı tarafından seçilmiş bir kadın, doğadan bir görüntü ve ya renkli bir nesne olabilir. Dış dünyadan bir çıkış noktası olarak ele aldığı motifleri direkt olarak resim yüzeyine aktarmaz. Lirik soyutlamada nesnelerin ve figürlerin görüntüsü yok olur. Lirik soyutlama tarzını yansıtan çalışmalarda, doğasal bazı kalıntılardan izler kalmaktadır. Bu yüzden doğadan esinlenen soyutlamalar sayesinde eserin ismi doğa ile ilgili olabilir (Akın,2015:13).

Lirik non-figüratif resimler renkli ve spontane olarak gelişen bir kompozisyon tarzı öne çıkar. Lekeci bir tarzda, sanatçının o anki iç dünyasına göre kompozisyon belli olur. Doğadan yararlanılmayan konu ve konusu belli olmayan bir anlatım tarzıdır. Türkiye’de de lirik non-figüratif eser yapan sanatçılarımız ilk olarak geometrik bir düzenleme içinde yapıldı. Sanatçılar Yurtdışında aldığı eğitim doğrultusunda yeni tarzda oluşan bu resimleri belli düzene koyarak kompozisyon üretmişlerdir. Bu dönemde soyut resmin en etkili, güzel ve güçlü örneklerini Adnan Turani, Adnan Çoker’dir(Akın,2015:15).

1945 yılında Türk resimi çağdaşlaşma yolunda ilerlemeye başlamıştır. Bu durum çok partili döneme geçiş, II. Dünya Savaşı, köyden kente göçler ve tekrar sanatçıların Yurt dışına gitmesi gibi birçok neden sonucunda bir takım değişimlere yol açmıştır. Sanatçılar artık devletten bağımsız olarak sanat ortamı oluşturmasının yanı sıra, farklı düşüncelerin ortaya çıkması, kent ve kentli gibi kavramların oluşması, sosyo ekonomik değişmelerin yaşanması, sanatsal faaliyet olarak ise farklı düşünce ve üsluplar ile eserler üretilmesi gibi olaylar bireysellik kavramı ön plana çıkmasına sebep olmuştur.

Yine bu dönemde Türkiye, bulunduğu konumdan dolayı soğuk savaştan etkilenen ülkeler arasında yer almıştır. Savaş sonrası büyük kentlerdeki sanayileşme göçü artırmıştır. 1950'li yıllardan sonra büyük kentlerde yığılmaların yaşanması, gelir düzensizlikleri ve sınıf farklılıkları gibi yeni yaşamsal sorunların yansıtıldığı dramatik öykülerle eserler üretilmiştir (İsanç, 2008: 61).

Yine farklı bir dönemin yaşanması 1960'lı yıllarında 1960 devrimi ile başlar. Devrim sonucunda Türkiye daha özgür düşüncelerin ve demokrasinin sunulması sonucu toplumsal konulara öncelik verilmiştir (Özsezgin ve Asher, 1989: 518). 1960'lı dönemde içerik insan sorunlarını anlatan konular ile yapılmış olsa bile, 1960'lı yılların sonuna doğru soyut sanat anlayışı ile eserler üretilmiştir. Böylece soyut sanat anlayışı bu dönem itibariyle yaygınlık kazanmıştır.

1970'li yıllarına gelindiğinde yaşanan siyasi ve sosyal olaylar gündemi belirleyen konuları ortaya çıkarmıştır. Türk resminde oluşan evrensel, yerel ile soyut, somut gibi birbirine karşı zıt kavramlar, bu dönemde daha iyi anlaşılıp, sentezlenerek berraklaştırılmaya çalışılmıştır. Geçmiş kuşaklarda yaşamış olan sanatçıların bir kısmı bu döneme ayak uydurmaya çalışırken bir kısmı ise kendi kendine bireysel üslup ile eserler üretmişlerdir. Bu dönemde yapılan ifadeci ve eleştirici tavır taşıyan figüratif yapılar, daha çok genç sanatçılara öğretim verilen sanat kurumlarında etkinlik ile daha önce belirginlik yaşamış bir anlayış olarak gösterilmiştir. (Çağlayan, 2010: 26-29).

1970'li yıllarda ortaya çıkan siyasi sorunlar 12 Eylül 1980 askeri darbesiyle sonuçlanmıştır. Operasyonla kurulan siyasi rejim sonucu Türkiye'de derin ve kalıcı bir yara oluşturmuştur. Daha önce yapılan özgürlük düşüncesine karşı yasaklar konularak devletin her konumunda denetim altına alınıp yeniden yapılanmasına sebep olunurken ekonomide bir çok yeni kararlar alınmıştır (Zeylan, 2009: 73-74). Bu kararlar sonrası sanat; toplumsal, kültürel ve siyasal sorunların yaşandığı olaylar yansıtılmasının yanı sıra bilinç altında bireysel kaygıların ortaya çıktığı, toplum tarafından yasaklanan konuların yansıtıldığı daha bireysel ve eleştirel eserlerin yapılmasına sebep olmuştur. Bu darbe sonrası insanlar siyasetten uzaklaştırılırken toplumlumsallık düşüncesi yerine bireysellik düşüncesi ile ilerlemiştir (Terzi, 2008: 89).

3.2. 1980'LERDE SOSYO POLİTİK DEĞİŞİMLER

Türk resim sanatında 1980'den günümüze oluşan portre soyutlamaları konusundan evvel bu dönem içerisinde yaşanmış toplumsal, siyasal ve kültürel olaylarını kısa olarak araştırılması ve daha iyi algılanması önemlidir. Çünkü dönem içerisinde yaşanmış tüm bu olaylar, yapılan sanat eserleri ile de iç içe yer alır ve süreç içerisinde de yaşanan olaylarla birlikte ilerler. 1980 ve sonrasında yaşanan gerilimli olaylar sonucu Türkiye birçok alanda değişime sahne olmuştur.

1970'li yıllarından önceleri toplumsal içerikli resimler daha çok aydın kesim üzerine alıcı buluyordu. Alıcı bulan bu yüksek kesim ile sanatçı arasında bilgiyle gelişen bir tür sorumluluklar ile gelişmeler gerçekleşmiştir. Gelişen durum sayesinde 1970'li yıllarından 80'li yıllara kadar olan süreçte sanatçılar ile aydın kesim arasında eserler denetlenip, müdahaleler de bulunulmuştur. Hatta bu iki toplum arasında oluşan ilişkiler git gide artarak birbirlerini daha iyi anlayabilme ve algılayabilme kavramlarına dönüşmüştür. (Doğan, 1997: 65).

Cumhuriyetin ilanından beri gelen bu durum artık kendinden başka kişileri temsil etme, bütün toplumu hitap etme gibi düşünceler, 1980'li yıllarından itibaren etkisini yitirerek, yüksek kültürden vazgeçme ya da kendi yüksekliğinden vazgeçme, kendi adına davranma ve kendini temsil etme düşüncesine yönelmişlerdir. Böylece 1980'li yıllarda siyasetin ve toplum karşısında yasaklanan, farklı üsluplu eserlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Doğan, 1997: 66).

1980 yıllarda değişimlere yol açan, yeni yönelişler ve ilgiler, yine bu yıllar içerisinde yaşanmış iki olay üzerinde neden olduğu söylenebilir. Bu olayların ilki Türkiye'de 1980'de yaşanmış iç sorunların artması, ikincisi ise modern dönem içerisindeki bu sorunların git gide azalmasıyla birlikte yeni arayışların evrensel boyutta Türkiye'nin de yer almasıdır (Doğan, 1997: 60).

Bu dönemde topluma sıkıyönetim ile birlikte birçok alanda yasaklar getirilmiştir. Olaylar sadece Askeri darbe anlamında değişimlerle kalmamış, köyden kente göçlerin artması ile birlikte gelirler arası düzensizlikler artmış ve ekonomik, siyasal bunalım ve kültürel değişimleri de beraberinde getirmiştir. Aynı yıllar

içerisinde gerçekleşen bir diğer durum ise cinsellik üzerine olan konuşmalardır. Foucault'un da söylediği gibi bu dönem içerisinde cinsellik üzerine olan konuşmalar aslında bastırılması gerekirken söylemlerin daha fazla olduğudur. Daha önceki dönemlerde mahrem olarak sayılan cinsellik olgusu artık bu dönemde kamuoyunun gündemini oluşturup söze dökülmüştür 1980'li yılların toplumsal değişim arasında gösterilen reklam da yine bu dönemde karşımıza bir değişim olarak çıkar. Yeni gelişmekte olan reklamcılık alanı, bir malın özelliğini tanıtmaktan çok imaj ile bir görüntüyü gerçek kılmayı ister. 1980'li yıllarından öncelerinde ise bir ürünün tek amacı seyirlik toplum tarafından geniş olarak vitrinlerde gösterilip sergilenmesi söz konusuydu. 1983 yılında siyasi iktidarın değişmesiyle birlikte Türkiye de ekonomik anlamda yeni bir yol çizer. Aslında bu ekonomi olayı dış ülkelerle paralel olarak ilerler. Bununla birlikte yine bu yıllarda aydın rolü farklılaşır, gazeteci ve yazarlar artar, Kich denilen olgu gündeme gelerek sanatta değişimler yer almasının yanı sıra sinema ve tiyatro gibi birçok sanat dallarında yasaklar gelir. Pazar ekonomisinin ön plana çıkmasıyla birlikte, İktidarın söylemlerinin evrensel kılarak ırkçılık ve milliyetçilik gibi olgular ön plana çıkan değişimler arasındadır 1980 sonrası Türkiye de değişen bu olayların yanı sıra sanat alanında da birçok değişimler söz konusudur. 1980'li yıllarda değişimler ilk olarak Batılaşma arzusu ile başlar. Bu döneme kadar olan süreçte bağımsız bir sanat olgusundan söz etmek zordur. Bu yıllarda sadece batının biçimi ele alınır ancak düşünceye dair herhangi bir ilerleme kat edilememiştir. Yaşanan toplumun alıştığı ve kabul gördüğü geleneksel biçimler tekrarlanırken, tepki ve düşünce değişimi gibi yenilikler ise yok sayılmıştır. Batıda sanatında 1945'den 70'li yıllara kadar Fluxus, Pop Art, Minimal Sanat ve Kavramsal Sanat gibi geleneksel anlamdan kopan değişim durumları yaşanırken, 1980 den sonra Türk sanatın da yine geleneksel motifler kullanılarak soyut resim ve heykeller ile figüratif eserlerin ortaya çıktığını görmekteyiz (Karakaplan, 2010: 97).

Bireysellik üzerine oluşan ilk değişim, 1980 Askeri müdahale, yasakçı ve baskıcı politikalar üzerine oluşmuştur. 1970 ve 70'li yıllarının sonlarında birçok alanda gelişen özgür fikir düşünceleri bu müdahaleler sonucunda etkisini yitirir. Özellikle medyada yayınlanan gazeteler ortadan kaldırılarak yerine magazin ve bulvar gazeteciliğine terk etmek durumunda kaldı. İkinci değişim ise, Türkiye'nin Batıya

yönelik araştırmaları bu dönemde git gide azalmıştır. Artık insanlar kendi nedenlerini sorgulamaya başlayarak, baskıcı, bürokratik, merkeziyetçi devlet düşünce etkisini azaltır, bireysel düşünce ve hareketlerin oluşmasına da sebep olmuştur.

Ülkedeki sıkıntılı ortam içerisinden kaçan sanatçı ise önce kendi atölyesine kapanır ve bireysel sorunları üzerine oluşan sanat eserleri üzerine yoğunlaşır. Yani sanatçı yer yer toplumsal içerikli konulara yer verse bile çoğunlukla kendi iç dünyasındaki konuları yansıtmaya başlamıştır.

Bu olaylardan sonra gelen kuşak ise artık kendini siyaset ortamından uzak tutarak, kendi bilinçaltında yer alan, iç dünyasındaki bireysel kaygıları ile oluşturduğu, toplum tarafından yasaklanıp kabul edilmeyen bireysel eleştiri içerikli resimler üretilmeye devam edilmiştir. Apolikleştirilen insanlar sonucunda sanatçı artık toplumsallıktan bireyselliğe yönelmiştir.

Ayrıca Türkiye’de 1920’li yıllardan 50’li yıllara kadar konstrüktivizm, Dadaizm ve sürrealizm gibi bilinçdışı eserler üretilmez iken 1970’li yılların sonu 1980’li yılların başı itibariyle bu yeni değişimler kendini gösterir. Böylece 1980’li yıllarından günümüze kadar sanat anlamında birçok değişim yaşar iken, toplumsal eleştiri ve kavramsal boyutta işlerin üretilmesi ile sürdürmüş, sonraki yıllarda ise daha bireysel anlamda eserler öne çıkmaya başlamıştır. (Karakaplan, 2010: 102).

3.3. 1980 SONRASI TÜRK RESMİNDE SOYUT EğİLİMLER

Türk resim sanatında bireysel soyut çalışmalarının arttığı 1980’li yıllarda, sanatçıların bağlı olduğu ekol ile farklı üslupların ortaya çıktığını görmekteyiz. Bu üsluplar doğrutusunda gelişen yapılar şu şekildedir. Soyut Eğilimler, Toplumsal Gerçekçi Eğilimler, Figür Soyutlama Anlamında Lirik arayışlar, Figüratif Eğilimler, Yeni dışavurumcu eğilemler gibi arayışlar yer almıştır. Ortaya çıkan bu gelişmeler incelendiğinde sanatçılar bireysel özgün bir dil geliştirmek adına resmin yapısını ve yeni biçim arayışları içerisinde araştırmalar yaptıkları gözlenmektedir. Resmin yapısal değişimleri içerisinde yer alan klasik kompozisyon kurgusunun dışında bir oluşum söz konusudur. Biçimsel değiklikler ise farklı malzemelerin kullanılması ile yüzey

üzerinde oluşturulan dokulardır. Bu dönemin temel değişimlerine sebep olan, aslında daha öncede bahsettiğimiz gibi 1950’li yılları itibariyle başlayıp, 1970’lere kadar etkisini sürdüren soyut eğilimlerin ilk başladığı dönemdir. Bilindiği üzere 1980 döneminde ortaya çıkan sorunlar nedeniyle soyut eğilimli çalışmalar kısa sürede etkisini yitirdi. 1980 sonrası dönemde ortadan kalkan politik sorunlar sayesinde soyut resimi daha iyi sentezlemek adına tekrar gündeme gelmiştir. 1980’de tekrar gündeme gelen soyut eğilimler içerisinde yer alan öncü sanatçılar, Burhan Doğançay, Adem Genç, Süleyman Saim Tekcan, Halil Akdeniz, Zafer Gençaydın ve Bilal Erdoğan gibi bir çok sanatçı yer almıştır.

Burhan Doğançay soyut eğilimlere ilk çıkış noktası, New-York’ta duvar üzerinde gördüğü afişler, dokular ve lekelerden etkilenir. Bu etkilenmelerin yanısıra hat kaligrafisinde yer alan biçimleride yer yer eserlerine ekler.

Burhan Doğançay, duvar yüzeylerindeki bu yırtık afişlerden esinlendiği kompozisyonlarında, yüzey üzerinde yer alan kıvrımlı renkli lekeleri öne doğru taşıyarak doğal bir gölge derinliği yani doğal bir espas oluşturmuştur. Ayrıca bu eserlerde plastik yönde hacimi geliştirmek adına alimünyum malzemeyi kullanarak shadow sculpture (gölge heykeli)’ne ulaşmayı başarmıştır (Tansuğ, 1991: 266-67).

Daha önceleri figüratif eğilimli çalışmalar yapar iken 1980’li yıllardan itibaren soyut eğilimlerle bilinen Adem Genç, farklı mekan parçalarıyla oluşturduğu kompozisyon çalışmalarını geometrik soyut olarak değerlendirebiliriz.

Adem Genç’in üzerinde durduğu soyut çalışmaları, buruşturulmuş mekan parçalarıyla başlar. Sanatında kendisinden başka hiçbir gerçekliğe göndermelerde bulunmayan bu mekan parçalarında sezgiye dayalı karşı bir kuram oluşturmak bir farklı deyişle “us”(ratio) başarısını göstermektir (Ergüven, 1994: 204). Sanatçı ilerleyen yıllarındaki çalışmalarında ise geometrik soyut anlayışı yerine soyut dışavurumcu özelliklerini gösteren bir alana doğru yönelmiştir.

Türk resim sanatının Özgün baskı alanının en önemli sanatçıları arasında yer alan S.Saim Tekcan bu dönemde geometrik soyut anlayışıyla eserler üretir. Sanatçı bu

yıllarda at teması üzerine çalışmalarını sürdürür iken bu konuyla ilgili birçok sulu boya ve baskı çalışmalarıyla ön plana çıkmaktadır. Sanatçı sıkça yer verdiği At figürünü Roma'dan, Selçuklu'ya Osmanlı Minyatürlerinde, İlk çağ resimlerine kadar karşısına çıktığı ve ilgisini çektiğini söyler. At figürlerinin yanı sıra Anadolu'da yer alan bir çok hayvan motiflerini kompozisyonlarında yer verir.

Sanatçının kullandığı teknik ile at figürünü konu aldığı yapıtlarında sanatsal kaybına hizmet ederken, sulu boya ile yaptığı atlarında tüm yeteneklerini sergiliyor. Diğer çalışmalarında olduğu gibi burada da iç ve dış desen kaygısı güderek bir doku oluşturmak istiyor. Sanatçı özgün baskılarında olduğu gibi renkleri üst üste saydam olarak yerleştiriyor (Özşeker, 1994: 119).

Geometrik soyut eğilimlerle önce çıkan Tanju Demirci, eserlerinde kendine özgü geometrik biçimler oluşturur ve bu biçimleri resmin merkezine yeşletirir. Sanatçı biçimleri Selçuklu döneminde yer alan motifler sayesinde kendine çıkış noktası bulur. Motifleri kendi mekanlarında, kendi anlamlarında kullanmasının yanı sıra motiflerin gerçek görüntüleri yerine deforme ederek soyutlar. Özellikle Asya'dan İşaretler serisinde belirginleşen bu özellik eserlerinde karşımıza çıkan bir tavır olarak gözükür.

Tanju Demirci, eserlerinde kullandığı bu motifler İslam öncesi Asya kültürlerinden Anadolu İslamiyetine kadar ulaşılmış süreç içerisinde oluşan biçimsel işaret değişimleriyle simgelenen göçebe olaylarına değinir. Resimlerinde oluşturduğu geometrik üst katman biçimleri, belli birkaç ana şemayı takip eder ve her motif biçimi kendi aralarında birbiriyle iç içedir (Tansuğ, 1994: 62).

1980 sonrası soyut eğilimler dışında figürden yararlanarak lirik soyutlama arayışlarına giren Türk sanatçılarımızın genel üslupları figür, biçim, renk, leke, çizgi ve doku üzerine araştırma yapıp resim yüzeyine aktarılan çalışmalardır. Sanatçıların kendi aralarındaki tek ortak özelliği ise kıvrak fırça işçiliğinin ve farklı doku, malzeme ile biçimlenen lirizm etkisi gözükür. Kendi aralarında farklı üslup örneklerinin de gözüküğü bu arayışlar, geçmişten bu güne görülen batı anlayışlı biçimler ile tavırlara karşı bir sentez yada kendiliğinden ortaya çıkan bir hareket olarak ele almışlardır (Doğan, 1997: 99).

Bu anlayışla eser üreten ünlü sanatçılar ise Burhan Uygur, Devrim Erbil, Erol Akyavaş, Mustafa Ayaz ve Mustafa Ata gibi sanatçılardır.

Burhan Uygur bu dönemde yaptığı eserler tarihsel ve dünyasal zamanı aşmış, kendi iç dünyasının ruhlarını taşıyan ürünlerdir. Bu ürünler şifreli bir dille anlatılan doğum, ölüm ve cinsellik gibi konular üzerine kurulu çalışmalardır. Sanatçı, dış dünyanın görüntülerini kendi iç dünyasındaki görüntüler ile birleştirip, perspektifsiz şekilde deforme edilen ürünlerdir (İnan, 1993: 63).

1980 lerde yeni eğilimler içerisinde gözüken Mustafa Ata bu dönemin öncü sanatçıları arasındadır. Hareket duygusu ile hız enerjisi üzerine araştırmalar yapan sanatçı, dinamik akışkan fırça darbeleriyle gösterilmiş figüratif soyutlamalarını metafizik mekanlarla birleştirerek eserler üretti. Eserlerinde akla dayanan çizgi düzeni ile daha özgür ve içe dönük dışavurumlarıyla gösterdi. Ata resimlerindeki figürler, Veronesa yada Tintoretto'da olduğu gibi benzer şekilde farklı perspektif bakışlarına yer verilen kompozisyonlardır. Figürlerin fon yüzeyini ortadan kaldıran kompozisyonları, boyutsuz şekilde oluşan mekanın içerisinde gösterilir. Biçimler tıpkı uzay boşluğunda dururçasına, nerden gelip nereye uzandıkları belli olmayan, alttan ve üstten bir biri ile bağlantılı şekilde duran rakursili figürlerdir (Beykal, 1988: 94).

Alp Tamer Ulukılıç ise Varoluşçu düşünceyle ürettiği resimlerinde insanlar arasında yaşanan iletişim sorunları ile yabancılaşma kavramlarını dramatik olarak yansıtır ürünlerine. Sanatçı genellikle hareketli fırça darbeleri ile sert ve çığ renkleri kullanır. Sanatçının figürleri gösterdiği mekan duygusu reel yada simgesel şekilde oluşturulmayan, her figür kendi içerisinde oluşan, dışa taşmayacak şekilde gövdeye sıkışmış bir biçimde durur (Ergüven, 1994: 212).

Birçok sanatçıyı sayabileceğimiz bireysel hareketle ürünler yapılan bu dönemde, 1980'lerde yaşanan sorunların ortadan kalkması sonucu dünyada küreselleşme olgusu ortaya çıkardı. Ülkeler arası sanat anlayışlarında yaşanan değişmelerin yaşandığı gibi Türk resim sanatında da ortaya çıkan yeni arayışlar sayesinde Ekspresyonizm, Soyut Ekspresyonizm, Kavramsal Sanat gibi yeni gelişmelerin yaşanmasına sebep oldu. Teknolojinin hızla gelişmesi ve halen

gelişmesiyle devam etmesiyle birlikte, kavramsal sanat, soyut sanat gibi adını sayamadığımız birçok izm etkisi taşıyan bireysel anlayışlı resimler devam etmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK RESİM SANATINDA 1980'DEN GÜNÜMÜZE PORTRÉ SOYUTLAMALARI

4.1. 1980'lerden Günümüze Soyut Portre Yapan Sanatçılar

4.1.1. Abidin Dino (1913-1993)

Abidin Dino 23 Mart 1913 yılında İstanbul'da doğdu. Aynı yıl içerisinde İsviçre'ye giden ailesi, 1920 yılında Fransa'ya gitti ve burada 5 yıl kaldıktan sonra Türkiye'ye döndü. 1931 yılında "Artist" adlı sanat dergisinde yayımlanan ilk eserlerini verdi. 1933'de D grubu 'nu, 1939'da ise Liman grubunun kuruluşunda yer aldı. 1952 yılında ise Paris'e yerleşen Dino, Tristan Tzara'nın aracılığı ile girdiği Picasso'nun Valluaruis'deki atölyesinde çalışma fırsatı buldu. Yurt dışında çeşitli sergilere katılan Abidin Dino, Türkiye'de de zaman zaman kişisel sergiler açtı. Bu sergiler genel olarak tek konu üzerine oluşan resimlerdi. Sanatçı ressamlığının yanı sıra belgesel film dalında da özgün çalışmalar yaptı.1966'yılında yapmış olduğu Gol belgeseli yurt dışında Flaherty ödülü kazandı (Parla, 1983: 1786).

Sanatçının ilk çalışmaları daha çok çizgisel üzerine yapılan desen çalışmalarıdır. Farklı türlerde yapılan çalışmalarını tematik başlıklar altında toplayan sanatçının 1933 yılında Kübizm'in 1946 yılında ise Konstrüktivizm'in etkileri eserlerinde açıkça gözükmektedir. Abidin Dino'nun bu desen resimleri, hem yaşadığı döneme hem de düşünce yapısına ait değer taşıyan bir belge niteliği taşır. Yaşadığı dönemin İnanç, ideoloji ve kültür bağlantısının yanı sıra estetik anlayışla ürettiği eserlerde bulunmaktadır (Berk ve Turani, 1981:103).

1941 yılında Dino daha çok siyasi içerikli büyük kompozisyonlu eserler üretir. Bu eserler soyut ve somut anlayışın çatıştığı lekesel soyut anlatım şeklinde olan ve soyut yorumlarını basite indirgeyen çalışmalardır. Dino 1955 yıllarında, Atom korkusu, Uzun Yürüyüş adlı eserlerinde ise destansı ürünler ortaya koyar. Dino bu

dönemde konu olarak acı çeken insanları resmeder. 1956 da El'ler seri resimleri üretir. 1980'de ise düşsel içerikli ya da gerçek kent dokuları ve ada resimleri ile dikkat çeker (Giray, 2010:B 126).

Resim 1: Abidin Dino (1913-1993) Soyut Kompozisyon-Tuval Üzeri Yağlı Boya

Sanatçı'nın eserlerini araştırıp, incelediğimizde, farklı dönemlere ait konu ile tekniklerin yer aldığını görmekteyiz. Resimlerinde, geçmişi, geleceği, bugünü, yaşadığımız çevreyi, dünya gerçekliği gibi, bir sanatçıyı ilgilendirmesi gereken tüm konuları işlemiştir. Resimlerindeki dönemseller çalışmaları birbirine bağlayan şey ise kendi iç dünyasında yaşadığı düşünceleri ile görsellerin sürekliliği olduğu söylenebilir.

4.1.2. Fahrel Nissa Zeid (1901-1991)

1901 yılında İstanbul'da doğdu. İlk tahsilini 1920 yılında Sanayi-i Nefise Mektebinde yaptı. 1928 yılında ise Paris Ransom Akademisinde resim eğitimine devam etti. 1934 yılında Irak Ankara Büyükelçisi Emir Zeid ile evlilik yaptı. Evlilikten kısa süre sonra Londra, Paris, Berlin gibi kentlerde yaşam sürdürdü. 1948 yılında

eşinin ölümünden sonra Paris’te yaşadı. . Paris’teki yaşamı boyunca eserlerinde soyut resim anlayışı ile eserler üretti. 1948 yılına kadar birçok eserinde lirizm söz konusu oldu. Türkiye de soyut resme önem veren ve önemli örneklere imza atan kadın sanatçı Nisa Zeid,1970’li yıllarda figür resimleri yapmaya başladı (Erden, 2012: 123).

Resim 2: Fahrel Nissa Zeid (1901-1991) Zeynep - 1980'li yıllar
Tuval Üzerine Yağlıboya

Fahrel Nissa, Avrupa’dan bilinçli ve kasıtlı olarak beslenen bir sanatçıdır. Ne kadar Avrupa yaşamı sürdürmüş olsa bile, yer yer eserlerinde İslam sanatının etkilerini birçok eserinde görmekteyiz. Fahrelnissa’nın ilk figüratif çalışmalarına baktığımızda ise, toplumsal konulu olan, stilize halde çizilen portre veya figürlerinde bile aslında deneysel ve avan-garde olmayı başaran, soyut ürünlerinin habercisi olan eserlerdir. 1940’lı yıllardan başlayıp 1950’li dönemi içerisine kadar süren, bağdaştırmacı bir biçim içerisinde olan bu soyut anlatımları, detaylı şekilde işlenerek ulaştığı devasa eserlerdir (Kayaalp, 2017: 18).

4.1.3. Hakkı Anlı (1906-1990)

Hakkı Anlı 1906 yılında İstanbul'da doğdu. İlk resim eğitimini 1924-1932 yıllarında Sanayi-i Nefise Mektebi'nde başladı. Burada Namık İsmail'in öğrencisi olarak çalıştı. Türk sanatın da yer alan D grubuna 1933 yılında katıldı. Paris'ten çok etkilenen Anlı 1947'de Paris'e gitti, burada Academie Frochet'de Jean Metzinger'in atölyesinde çalışmalarını sürdürdü. Türkiye'ye 1951 yılında tekrar dönse de 1954'den sonra Paris'te yaşamaya karar verdi. Paris'te 1990 yılına kadar yaşamını ve eserlerini burada yaptı Hakkı Anlı, daha seçici, zevkli bir davranışla Picasso'dan, daha sonra, Metzinger'den etkilendi, inşacı bir tasayla geniş renk lekelerinde karar kıldı. Ne var ki, hayli yıldır memleketten uzak yaşadı (Berk,1973:62).

Resim 3: Hakkı Anlı (1906-1990) Portre – 1980 Ahşaba Marufle Kâğıt Üzeri Yağlıboya

Sanatçının yaptığı ilk eserler, figür ile natürmort üzerine oluşan çalışmalardır. Sanatçı Fransa'ya yerleştikten sonra soyut eserlere yöneldi (Berk ve Turani, 1981:117). İlk örneklerini, akademik daha renkçi, biçim ve hacim kaygısıyla yaptığı

figüratif eserlerdir. 1947 yıllarında Paris'te Cezanne ve Picasso'nun Kübizm anlayışından etkilendi. 1955'li yıllarda ise tamamen post-kübist anlayıştan uzaklaştı. 1960'lı yıllarda daha kalın ve hareketli fırça darbelerinin olduğu Soyut eserler üretti. Hakkın Anlı 1969 sonrasında ise lekesele figüratif ya da soyut figür dediğimiz anlayışa yöneldi. Bu eserlerin anlatım dili olarak figür, yaşam, cinsellik ve beden üzerine kurulu yaşamsal değerleri anlatan temaları yansıttı. Tuvallerinde boydan boya tüm yüzeyi kaplayan koyu lekelerinin oluşturduğu dinamik figürler yer alır. (Giray, 2010:B 153).

Sanatçı genellikle figüratif desenlerini deformasyonlara uğratarak üretir. Bu figüratif eserler, tüm tuvali kaplayan koyu tonlar içinde, hareketli fırça darbe tekniği ile üretildiğini görmekteyiz. Sanatçı eserlerinde yer yer soyut figüratif eserler üretse de tamamen soyut-dışavurumcu çalışmalar gerçekleştirdiği söylenebilir. Bu soyut eserler ise yine kalın ve hareketli fırça vuruşludur.

4.1.4. Maide Arel (1907-1997)

1907 yılında İstanbul'da doğan Maide Arel, ilk eğitimini Sanayi-i Nefise'de daha sonra kocası Şemsettin Arel'in babası olan Mehmet Ruhi Bey'den resim eğitimi almaya başladı. Daha sonra sanat öğrenimini Nazmi Ziya ve Hikmet Onat'ın atölyelerinde devam etti. Paris'e gittiği yıllarda Andre Lhote, Fernand Leger ve Metsinger Atölyelerinde çalışma fırsatı buldu. (Karadal, 2018: 258).

Maide Arel'in sanat eserlerini incelediğimizde ise, eserlerinde stilize olarak gösterilmiş figürler disiplinli bir yapıda olup, yüzey üzerin de estetik kaygıya bağlı olarak oluşmuştur. Maide Arel'in eserlerinde ilk olarak geometrik bir üslup içerisinde ilerlemiş ve deformasyona uğrattığı figürleri geometrik soyutlamayla yansıtmıştır. Ancak ilerleyen zaman içerisinde eserleri daha folklorik konulu olan sade bir anlatım tarzı ile çizgilerini en aza indirgemıştır (Ersoy, 1998: 67).

Resim 4: Maide Arel (1907-1997) Portre- Duralit Üzerine Yağlıboya

4.1.5. Cemal Bingöl (1912-1993)

1936 yılında ilk resim eğitimini Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim İş Bölümünde Saim Özeren ile Eşref Üren'in öğrenciliğinde başladı. 1937 ile 1944 yıllarında Cemal Bingöl Resim pedagojisi üzerinde çalışmalar yaptı. 1944 yıllarında ise Yurt Gezileri adlı programda Bingöl şehrinde görev aldı. İlk sergisini 1947 yılında Erzurum'da sergiledi. 1949'da Paris'te Andre Lhote atölyesinde çalışmalarını sürdürdü. Bu yıllarda çalışmalarını Geometrik soyut anlayışıyla eserler üretti. 1960'lı yıllarda Ankara'da birçok sergiler açtı (Kabakçı, 2008: 72).

Ziraat bankası Koleksiyonu'nda Cemal Bingöl'ün dört evresinden bahseder. İlk dönemler daha izlenimci bir yapıda olan Bingöl daha sonraki dönemlerde figüratif doğa yapılarından arıtılmış daha soyut, lekeci bir resim anlayışına yöneldi. Öğrencisi olduğu Eşref Üren'in portreleri ile Paris'te eğitim aldığı Lhote'nin kübist eserlerinden etkilenerek eserler üretmeye başladı (Giray, 2010:B 205).

Resim 5: Cemal Bingöl (1912-1993) Mukavva Üzeri Yağlı Boya

Sanatçının yaptığı eserler genellikle soyut ve geometrik soyut olarak gözüktür. Bu çalışmasında olduğu gibi sanatçı geometrik soyutlama yönteminden yararlanarak üretmiştir. Özellikle eserlerinde kullandığı kurgu birbiri ile kesişen ya da üst üste yerleştirilen şekillerden oluşur.

4.1.6. Ferruh Başağa (1914-2010)

1943 tarihinde Konya’da doğumu olan Ferruh Başağa, Nazmi Ziya, Zeki Kocamemi ve Leopold Levy ile çalışan Ferruh Başağa 1935 yılında İstanbul Güzel Sanatlar Akademisinde ilk eğitimine başladı. Eğitimini 1940 yılında birincilikle tamamladı. İlk sergisini 1945 yılında Beyoğlu Kitap Sarayı’nda gerçekleştirdi. 1947 yılından itibaren soyut sanata yönelen Ferruh Başağa, 1949 yılında Devlet Resim ve Heykel sergisi ’ne soyut resimle katılan ilk ressamdır. Katıldığı sergide üç resmi ’de Birincilik Ödülüne layık görüldü (Kabakçı, 2008: 48). 1940’da Yeniler Grubuna katılan Başağa, bu yıllarda soyut resme yöneldi. Bu yolda ilerlemeyi hedefleyen Başağa 1950’li yıllarda soyut anlayışta devlet sergilerine katıldı. Ayrıca 1950’li

yılından sonraki dönemlerde yurt dışına çıkma fırsatı bulmuş Venedik, Sao Paulo gibi Bienallere davet edildi. Bunun yanında 1970 yılında Fransa, Mısır, İsviçre ve Avusturya gibi ülkelerde sergiler açtı.

Resim 6: Ferruh Başağa (1914-2010), 1988 şasi İmzalı

Ferruh Başağa'nın sanat anlayışına bakıldığında ise 1940'lı yıllarda Türk resim sanatında yeni değişim ve gelişimleri amaçlayan, Yeniler Grubu altında birçok sanatçının yer aldığı gibi Ferruh Başağa 'da toplumsal olayları ve yaşam özelliklerini yansıtan Sosyal Realizm ve Non-figüratif anlatımlı resimler yapmayı hedeflemiştir. 1950 yıllarda ise Yeniler Grubunda yer alan, özellikle de Ferruh Başağa ve Nuri İyem 'in eserleri Hoffmann etkisinde yapıtları görmek mümkündür. Eserlerinde Geometrik ve Lirik soyutlama deneyimleri 1950'li yıllarda resim sanatını etkileyen değişimler arasındadır (Giray, 2010:A 57-58) Bu değişimler sonucunda Başağa'nın eserlerinde, 1950'lerden başlayarak 70'li yıllara kadar geometrik-form ilişkisine dayalı eserler ortaya koydu. Bu eserlerde monokrom lekede tuvali kaplayan, genellikle pastel renk kullanan, soyut ve soyutlama anlayışına göndermeler yapılan çalışmalar (Giray, 2010:B 244). 1970'li yıllardan itibaren geometrik soyutlamayı bırakarak lirik soyutlamaya yöneldi. Ferruh Başağa'nın eserleri genellikle konudan uzak, duygularını resmine yansıtan ve soyut anlayışı temel noktası olarak gören sanatçıdır (Erden, 2012: 110).

Sanatçı yaptığı figüratif çalışmalar ile soyutlama girişimlerinin ilk örneklerini veren sanatçılar arasında yer almıştır. Yaptığı eserlerinin genelinde soyutlamaya yönelik geometrik öğelerden oluşmaktadır. Resimlerindeki bu şekiller birbiri ile kesişen enine ve boyuna geometrik desenlerden oluşur. Kullandığı yüzler genellikle birbirine bakan açık koyu dengesi ile oluşan saf kompozisyonlardır. Figürlerde kullandığı renkler koyu ve pastel tondadır.

4.1.7. Nuri İyem (1915-2005)

Nuri İyem, ilk önce pratisyen hekim olarak daha sonra Silahlı Kuvvetlerde sağlık hekimi olarak görev alan Hüseyin Beyin 1915 yılında İstanbul'da doğan ikinci çocuğudur. Yaşamı boyunca hep resim ile ilgilenen hatta eğitimini yapmış olduğu İstanbul Pertevniyel Lisesinde gönülsüz olarak okuyan bir talebe olduğunu dile getiriyor. Bu uzun süren akademi yaşamını hayali ile sürdüren Nuri İyem 1940 yılında şimdiki Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesinde, Hikmet Onat Nazmi Ziya, İbrahim Çallı gibi önemli ressamlarla eğitimini sürdürdü. Dönemin en önemli sanatçıları arasında yer alan Leopold Levy ile ders alma fırsatı buldu. Ferruh Başağa gibi Nuri İyem' de dönemin yenilikçi grubu içerisinde yer alan Yeniler Grubunun önemli sanatçılarından (İyem, 2001: 12)

Resim 7: Nuri İyem (1915-2005) Soyut Kompozisyon
1957 Tuval Üzeri Yağlıboya

Nuri İyem 1950’li yıllarda toplumcu resim akımından uzaklaşmıştı. Figüratif eserleri geride bırakarak, 50’li yıllardan sonra soyut anlayıştaki eserler üretti. 1960’lı yıllarda tekrar figüratif eserlere yönelen sanatçı, insanların yaşam yansıtan sahneler, göç eden insanlar ve genç kadın portrelerini gibi eserler üretmiştir (Özsezgin, 1989:53).

1948-50’li yıllardan sonra ürettiği portrelerde, geometrik biçimler üzerine dayalı leke dağılımının fazla olduğu çalışmalardır. Bu yılların sanat anlayışı içerisinde olan köy yaşamı ve bu dönemin içerisinde yer alan kadın figürlerini, 1962 yılında Liman sergisiyle başlamış, Türkiye’nin farklı bölgelerini yansıtan, kültür ve geleneklerini açısından farklılıklar gösteren eserlerdir. Ayrıca eserlerinde kırsal yaşamın ağır yaşam şartları altında yer alan insanların ve gece kondu hayatlarını yansıtan kadın, erkek ve çocuk resimleri arasındadır (Giray, 2010:B 244).

Resim 8: Nuri İyem (1915-2005)Göçmen – 2002, Tuval Üzeri Yağlıboya

Sanatçı 1950’de soyut anlayışlı eserler üretirken 1960’dan sonra ise soyut eserler yerine köyden kente göç eden insanların yaşam biçimi ve kadın portreleri gibi eserlerle ön plana çıkar. Nuri İyem ‘in resmini niteleyen başlıca elemanla figür olduğu

söylenebilir. Bu figürün bir parçası olan, kadın portrelerinde ise yüzdeki ifade gücü, Anadolu topraklarında yaşanan duygu ve düşünceleri vermektedir. Sanatçı resmin her türüyle ilgilenmiş olsa bile, kadın portrelerinin belirgin bir tekniği ve serileri gözükmemektedir.

4.1.8. Selim Turan (1915-1994)

Selim Turan İstanbul'da 1915 yılında doğdu. Resim eğitimini ilk olarak 1935 yılında şimdiki Mimar Sinan Güzel Sanatlar Akademisinde girmeye hak kazandı. Burada eğitimini Feyhaman Duran, Nazmi Ziya, Zeki Kocamemi ve Leopold Levy gibi önemli hocalardan eğitim aldı. Selim Turan öğrencilik yıllarında iken kaligrafi ve tezhip dersleri aldı. 1947 yılında Fransız hükümetinin vermiş olduğu burs ile Paris'te yaşamını ve eğitimini sürdürdü. Paris'e gitmeden önce Yeniler grubu hareketine katıldı. Bu yıllarda izlenimcilik ve kübizm etkisi taşıyan sosyal içerikli eserler üretti. 1950'lerden sonra ise çalışmalarında soyut eğilimin önde gelen temsilcileri arasında kabul edildi. Paris'te non figüratif yaklaşım üzerine yoğunlaşan Turan, genel olarak dikey biçimlerde tasarladığı soyut dışavurumcu anlayışıyla bilinir. Eserlerinde rengi tek renk etkisiyle yapan sanatçı, resim yüzeyinde dinamik bir şekilde yapmış olup ara tonlarla ise nesneye canlılık kazandırmıştır. (Sağlam, 2007: 68).

Selim Turan ilk soyut sergisini ise 1950 yılında Galeri Breteau'da sergilemiştir. Öğrencilik yıllarında eğitimini almış olduğu kaligrafik esinlenmelerden yola çıkarak soyut eserler üretti. Bunun yanı sıra heykel, portre, peyzaj, tezhip, minyatür ve gravür gibi eserlerde üretmiştir (Giray, 2010:A 55). Selim Tura'nın bu resimlerinde, yumuşak, çarpıcı ve büyüleyici bir renk tonlarıyla yoğunlaşan bazı zaman gergin bazı zaman ise ince çizgisel yapıda gösterilmiş eserlerdir. Turan'ın eserlerini üretirken uzun süreçte düşünsel birikimler sonucu kendiliğinden oluşan ve gelişen çalışmalardır. Eserlerinde soyut anlatımları genellikle gözle görünür hale gelen eylemlerdir. Fırça izleri ve renk armonisinin görsel algısı zengin olup, izleyen seyirciler tarafından yapılan eylemin enerjisinden etkilenecektir. Böylece izleyici sanatçının içsel duygularını, eseri ortaya çıkarırken ki yapım sürecini ve şiirsel düşüncelerini hissedebilecektir (Giray, 2010:B 148).

Resim 9: Selim Turan (1915-1994) Portre, Duralit üzerine yağlıboya

4.1.9. Şükriye Dikmen (1918-2000)

Şükriye Dikmen 1918'de İstanbul'da doğdu. İlk resim eğitimini 1948'de bugünkü ismiyle İstanbul Mimar Sinan Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Resim bölümünden, 1953'de ise Paris Ecole du Louvre'un Sanat Tarihi bölümünü tamamladı. Paris'te yaşamını sürdürdüğü yıllarda eğitiminin üç yılını Fernand Leger 'in atölyesinde, iki yılını ise Academi Ranson'da Singier ile Roger Chastel'de çalışmalarını sürdürdü. 1953'li yıllarda yurt içi ve dışı birçok sergiler düzenledi. 1957 yılında Edinburg, 1961 yılında Sao Paulo Binali'ne, 1962 Brüksel, Paris ve Viyana gibi şehirlerde açılmış olan Çağdaş Türk sanatı sergilerine katıldı. Şükriye Dikmen 1968 yılında eski ve yeni çalışmalarını bir araya getirerek İstanbul'da eski ve yeni çalışmalarını bir araya getirerek sergi düzenledi (Karabaş, 2016: 273).

Resim 10: Şükriye Dikmen (1915-1994) Portre – 1985, Ahşap üzeri Karışık Teknik

Sanatçı, eserlerinde portre, nü, natürmort gibi konulara yer verir. Eserlerinde ki nesnelere ya da figürler keskin konturlarla yapılan, iki boyutlu, yalınlaştırılmış ürünlerdir. Ürettiği bu biçimleri açık sade şekilde gösteren, Işık-gölge gibi oyunlara yer verilmeyen, yüzeydeki renkleri saf şekilde kullanan, bu renkleri bazı çalışmalarında mat, bazılarında ise parlak renklere yer veren, saydam ve yüzeysel olarak boyanan çalışmalardır (Parla, 1983: 1779).

Yalın anlatımlara yönelen Sanatçı'nın eserlerinde görünüm olarak tamamen çizgi ve yüzeyin tamamını renk ile kaplayan resimlerdir. Dikmen esin kaynağını ise Matisse'nin sanat anlayışından yola çıkarak özgün anlatımlı portreler, özellikle de kadın portreleri üzerinde yoğunlaşan eserlerdir. Bu resimler Dikmen'in yaşamı boyunca koruduğu özgün üslubudur (Giray, 2010:B 132).

4.1.10. Nejat Melih Devrim (1923-1995)

Türk Soyut resmin temsilcilerinden olan Nejat Melih Devrim İstanbul'da 1923 yılında dünyaya geldi. Annesi Ressam Fahr-El Nisa Zeyd, Babası ise Yazar İzzet

Melih Devrimdir. Galatasaray'da Ortaöğretimini tamamladıktan sonra Akademik eğitimini şimdiki Mimar Sinan Güzel Sanatlar Akademisinde yaptı. Burada Leopold Levy'nin atölyesinde çalıştı. Aynı zamanda Levy'nin öğrencileri olan N.İyem, Ferruh Başağa, A.Arbaş Mümtaz Yener gibi o dönemin önde gelen genç ressamlarıyla birlikte Yeniler Grubunda yer aldı. Nejat Devrim 1946 yılında Paris'e gitme fırsatı buldu. Uzun yıllar boyunca yaşamını ve resim çalışmalarına burada devam etti. Eserlerinde daha önceleri figüratif resimler yapan Nejat Devrim, Paris'te soyut resimler üreterek devam etti. Salon d'Octobre'ı kuran Devrim, daha sonra geometrik resim yerine Gerçeküstücülük anlayışına yönelince buradan ayrıldı. Fransa, ABD gibi birçok ülkelerde kişisel sergiler açtı. (Parla, 1983: 1744).

Nejat Melih Devrim'in sanat anlayışına bakıldığında ise, eserler geometrik ve lirik lekese soyut anlayışının yanı sıra sert konturların yer aldığı, köşeli formlardan uzak lekese soyut çalışmalardır. Renkler ise görsel algıyı çekici kılmak için daha seçkin bir armoni ile gösterilmiştir. İlerleyen yıllarda ise daha sert geometrik formlarla birlikte çizgi yerine renk lekelerinin oluşturduğu lirik soyut anlatımlarıyla dikkat çeker (Giray, 2010:B 150).

Resim 11: Nejat Melih Devrim (1923-1995) Portre – Tuval Üzerine Yağlıboya

Sanatçı, ürettiği birçok eserini lirik soyutlama anlayışıyla üretmiştir. Bu resimler de yer alan biçimler mekan ile bağdaştırarak dinamik bir şekilde soyutlanan

ürünlerdir. İlk bakışta sanki bir figür yokmuşçasına gördüğümüz bu eserinde konturlar sert köşeli formlardan uzak lekesel soyut bir çalışmadır. Sanatçı figürü mekandan ayırmak için zıt renkleri kullanır. Böylece sanatçı, izleyiciye resmin ana temada yer alan figürün varlığını göstermiş olur.

4.1.11. Adnan Turani (1925-2016)

1925 yılında İstanbul'da doğan Adnan Turani, 1948'de Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim bölümünden mezun oldu. 2. Dünya savaşından sonra Avrupa'ya gönderilen ilk öğrenci olarak Münih, Stuttgart ve Hamburg'da resim dalında lisans ve uzmanlık öğrenimi gördü. İlk öğretmenliğini 1959-1970 yılları arasında Gazi Eğitim Enstitüsü, Resim Bölümü, atölye ve sanat eserleri analizi dersi üzerine görev aldı. Daha sonra ki yıllarda ise Hacettepe ve Bilkent Üniversiteleri'nde öğretim üyesi olarak çalıştı ve 1990 da Prof. Dr. olarak mezun oldu (Ustalarla Buluşma [UB], 2009).

Sanat ortamımızda Adnan Turani'nin sanat yazarlığı üzerinde önemli bir yeri vardır. Olgun bir dünya görüşüne sahip olan Turani gelecek nesillerimize değerli eserler bırakmıştır. Sanatçılığının erken dönemlerinde analitik yapıya önem veren, optik bağımlı, modelsiz desenler üzerine eserler üreten bir sanatçıdır. 1950'li yıllarında ise daha rahat ve formlu desenlere yerini bıraktı. Böylece erken dönemdeki ışık gölge oyunlarına yönelik modleli yapılardan tamamen uzaklaştığı gözükür. 1950'li yıllardan sonra ise kaligrafik yapıda giderek soyutlamaya yönelen çalışmaları, suluboya veya lavi türü olan yine soyut organik desenler üretti (Başkan, 1991: 85).

Ressam yeteneğinin yanı sıra sanat tarihi yazarlığında da önemli bir yer tutan Adnan Turani 1971 de yayımladığı "Dünya Sanat Tarihi" adlı kitabını yayımlamıştır. Önsözünü yazan Suut Kemal Yetkin, Turani için şu sözleri söyler. Türkiye'de sanat tarihi üzerine ilk kez yayımlanan bu kitap Adnan Turani'nin ressamlığının yanında her daim yer tutacak bir nitelikte olduğunu, onun ressamlığı mı? Yoksa sanat tarihçiliği mi? ön planda sorusuna da, Turani'nin sanat tarihine resim sanatından geçtiğini, sanat tarihi de ilk olarak resim sanatında daha sonra diğer sanat dallarına yaklaştığını, bu her iki yönünün de dengeli bir şekilde süreceğini vurgulamıştır. (Berk, 1973: 84)

Resim 12: Adnan Turani (1925-2016) Portre – 1993, Duralit Üzerine Yağlıboya

Resim sanat anlayışında, Turani'nin özellikle son yıllarda yapmış olduğu eserlerine baktığımızda, ahenkli boya katlarının yer aldığını görmekteyiz. Bu katlar arasında kimi zaman eski yazılarımıza benzeyen eğri çizgiler sistemi içerisinde olan arabesk yapıda biçimler gözüküyor (Berk, 1973: 84).

Bu eserlerin yanı sıra Turani'nin doğa ve insan yaşamına ait görüntüleri yansıttığı biçimleri renklerle birleştirip hareketli soyut çalışmalara dönüşen eserlerinin de olduğunu görmekteyiz. Bu çalışmalar renklere karşı duyarlı olup resimlerinde tek tek ele aldığı görsel beğenilerini ve olayların ruh dünyasına terk ettiği izleri görmek mümkündür. Bu yüzden eserlerindeki görüntüler renk dünyasında hapsolür. Siyah kalın konturlarla şekillenen figür, obje ve görünümünün boşluklarını tamamlayan renk yüzeyleri aslında doğanın gerçek renkleri olmayıp, aslında sanatçının özgür dünyasında yer alan renklerinin olmasıdır. Ayrıca Turani diğer sanat dallarında yer alan müzik sanatını ve resim sanatını karşılaştırdığında, müzik, sanatın şifresini nota ile çözümlediğini, resim sanatında ise çizgi veya leke ile çözümlendiğini savunur.(Şener, 2001: 58).

Turani, çağımızın sanat yaratıcılığını ise günümüz endüstrisinin gelişimine bağlı olarak biçimlendiğini ve günümüz modern teknolojisi ile ilgili olduğunu

düşünür. Endüstri yapısının toplumsal olayları değiştirdiği gibi bugün plastik sanatlarda özellikle resim sanatında kullanılan endüstri malzemelerinin önemli bir nitelikte olduğunu söyler (Berk, 1973: 84).

Resim 13: Adnan Turani (1925-2016) Portre – 2007, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik

Eserlerinde oluşturduğu desenler genellikle boyayla birlikte ortak olarak yapılan sanat eserleridir. Resimlerinde kullandığı kadın figürleri, yaptığı teknik ile resmin genel bütünlüğü birbiriyle iç içe ve soyut kurgulu bir anlayıştadır. Sanatçı için gösterilmek istenilen aslında doğa biçimi değil doğa biçiminin resmîleştirilmesidir. Figürler bu yüzden daha önceki araştırmaları doğrultusunda deformasyonları uğrattığı çalışmalarını giderek soyut bir kurguya yönelmesi onun için önem taşımaktadır. Görüldüğü üzere ressam ve yazar kimliği ile sanatçı hayatın hangi noktasında olursa olsun bu ikisini hiçbir zaman birbirinden ayırmamıştır. Türkiye’de sanat anlamında önemli araştırmalar yapan yurt içi, yurtdışı birçok eserler üreten, önemli sanatçılar arasındadır.

4.1.12. Burhan Doğançay (1929-2013)

Burhan Doğançay 1950 yılında Ankara Üniversitesi’nde Hukuk Fakültesi’nden mezun olduktan sonra, Hukuk bilgisini yükseltmek için Paris’e gitti ve burada

Chaumiere Akademisinin 'de resim derslerine katıldı. 1962 yılında ise New York'a yerleşerek sanat kariyerini sürdürdü. Doğançay'ın 1960 yıllarında New York'ta üretmeye başladığı kent temalı deneysel kompozisyonları ile dikkat çeker. Eserlerinde giderek gelişen, dünya duvarlarını araştıran ve yansıtan Doğançay'ın resim çalışmaları, toplumsal ve siyasal olayları içerdiği gibi dinamik bir ilerlemeye varır. Nitekim Doğançay'ın resimlerinde, evrensel bir materyal oluşturan duvar olgusu, yüzey üzerinde yırtılmış afişlerden esinlenerek soyutlamaya dönüşür. Gerçekten de 1982 yılında yapmış olduğu "Untitled" adlı sergisinde örneklediği gibi, bu eserlerin yapısı, şehir duvarlarındaki yırtık posterlerden esinlenmiştir. (Sağlam, 2007: 80)

Resim 14: Burhan Doğançay (1929-2013) Sevim Deran Portresi – 1986 Tuval Üzeri Kolaj ve Akrilik

Yurt dışında 50'den fazla sergisi bulunan Doğançay, ilk sergisini ise 1963 yılında ilk ABD'de açtı. Dünyanın çeşitli ülkelerini gezerek gördüğü duvarlar yazıları afiş ve posterlerden esinlenerek, önce kolaj, asamblajlar daha sonra duvar resmine yöneldi. Duvar resimlerinde çektiği diaporitflerin büyük bir kısmını Paris'te George Pompidou Merkezin 'den başlayarak birçok Fransız müzelerinde sergiler düzenledi (Parla, 1983: 1798). Uzun yıllarca Amerika'da yaşayan Sanatçı'nın bugünlere kadar hazırladığı ilk eserler hakkında fazla bir bilgiye sahip olmasak 'ta Doğançay'ın son yapıtlarında post-modernist yaklaşım içerisinde eserler ürettiğini söylemek

mümkündür. Bu resimlerde, duvar üzerinde yırtılmış afiş parçalarının oluşturduğu illüzyonist uygulamalar aslında Osmanlı kaligrafisinin izlerini taşıdığı belli belirsiz ürünlerdir. Bu deneysel çalışmalarının yanı sıra renkli taş baskıları vardır (Başkan, 1991: 99). Sanatçının New York'a ilk geldiği günlerden itibaren dikkatini çeken doğanın yıprattığı renkli duvar afişleri, sanatçı için en güzel soyut resimler olarak ilham kaynağı olmuştur (Demir, 2011).

Sanatçı duvar üzerine yırtılmış duvar afişlerinin görsel efektlerinden etkilenerek üçüncü boyut ve espas arayışlarına girmiştir. Ayrıca sanatçı duvar afişlerinin beraberinde Osmanlı kaligrafisinden de yararlanarak soyut-kavramsal eserler üretmiştir. Bu resimlerinde renksel yapıda olan, kolaj tekniğinin oluşumlarıyla iç içedir.

Resim 15: Burhan Doğançay (1929-2013) La Religieuse, Fotoğraf

4.1.13. Ömer Uluç (1931-2010)

Ömer Uluç 1931 yılında İstanbul'da doğdu. İlk resim eğitimini Nuri İyem Atölyesi'nde çalıştı. Ömer Uluç'un ilk resim uygulamaları doğadan ver figüratif konularla gelişen eserlerdir. Bu eserler geleneksel Osmanlı Sanatları ve

Kaligrafisinden ilham kaynağı olan iri, büyük tuşelerle örülmüş soyut dışavurumcu tarzdadır. Renkleri ise çok özgür, hareketli ve lekesele şekilde kullanır (Başkan, 1991: 103). Bu lekesele hareketler genellikle koyu fonlar üzerinde yer alan silme şeklinde ya da tek tek lekelerin yer aldığı soyut eserlerdir (Berk, 1973: 87).

Ömer Uluç kaligrafik öğeleri temel kurgu olarak kullanan, anlatımları içinde çağcıl, özgün sanat anlayışını benimseyen, lekesele renk hareketiyle imgeleri sarmalayan soyut eserler üretir. Bu eserler genellikle kadın figürlerini kullanması Uluç'un vazgeçilmez unsurları arasındadır. Uluç'un, tuval üzerini saran bu figürlerinde, sarmal fırça hareketleriyle öznel olarak ürettiği soyutlamalar ile bilinir. Figürlerin bedenlerinde egemen olan bu anlatım biçimleri mekanik bir sitemle iç içe olan biçimsel değerlerdir. Bu eserlerde kurgular yalın ve malzeme kullanımı farklı seçilmiş olsa bile Uluç bu değişen biçimleri sanatın temel noktası olarak gören döngüsel sarmal hareketlerini çözümleyerek, bedeninin bütünü ya da bütünü çağrıştıran tüm olguları sorgular (Giray, 2010:B 224).

Ömer Uluç'un resimleri renk tutkusu içerisinde yaptığı figüratif soyutlamalarını özgün bir biçimle üretti. Sanatçı başlangıçta yalnızca renk öğelerine yönelik biçimleri araştırırken, daha sonralarda ise daha kalın renk hatlarıyla oluşturduğu yarı figüratiflerini arma motiflerine dönüştürmüştür. Düz zemin üzerinde yaptığı eserlerde ise portre, nü ve peyzajlara bürünerek devam etti (Tansuğ, 1990:28).

Sanatçının 1980'li yıllarında yaptığı eserleri çizgisel hareket sistemiyle ürettiği serbest çalışmalarındır. Sanatçının ürettiği bu eserler sürekli devinim halinde hareketli fırça darbeleriyle oluşmaktadır. Sanatçı bu eserleri tek renk öğelerine yönelik, yer yer ince yer yer ise kalın hatlarla oluşturduğu yarım figürlü biçimlerdir.

Resim 16: Ömer Uluç (1931-2010) Otoportre – 1981 Tuvale Marufle Kâğıt Üzerine Karışık Teknik

4.1.14. Ömer Kaleşi (1932-)

Ömer Kaleşi 1932 yılında Kırcova’da doğumlu olup, Soyut dışavurumcu eserleriyle Fransa, İtalya ve Yugoslavya’da gibi birçok ülkelerde sanat üzerine araştırma yapmıştır. Eserlerinde kesik başları anımsatan portre çalışmaları üretir. İzleyiciye ölüm düşüncesini anlatır. Renkler Beyaz, siyah ve kırmızının egemen olduğu bu yüzler düşünceli, hüzünlü ve acılıdırlar. Sanatçı 1973 sonrası yaptığı bu portreleri geniş heybetli gövdelere birleştirerek kimlikleri bilinmeyen ama tüm ölüm, acı, yalnızlık gibi duygularını gözleri ile ifade eden figürlere dönüştürür. Kaleşi açık koyu kontrast’ın oldukça belirgin olduğu bu resimlerin üst kısmını boyamadan bırakarak siyah ve kırmızının psikolojik anlamlarından yararlanarak çocukluğunda Yugoslavya’da yaşadığı iç savaşın etkilerini resimlerine taşımaktadır (Anbarpınar,2012:162).

Kaleşi’nin Meyve Sanat adlı eseri ile 1989 yılında yaptığı Meyve Satan Çocuk adlı resmi ile benzer izlerin olduğu gözükmektedir. Bu eserlerde Natürmort ile portre

ilişkinini bir arada kullandığı gözüktür. Her iki türde de ressamın özgür bir düşünceyle ürettiği bir gerçektir. Eserlerinde kullandığı renkleri ise şu şekilde açıklar: Kırmızı rengi İstanbul'da öğrenciyken başladığını, Siyah rengi ise Balkan da gördüğü Dramı ve savaş süresince sürdürdüğünü söyler. Tuval beyazını ise çoban figürlerini ürettiği yıllarda başladığını ve bu ana beyaz tuval rengi kar gibi temiz olduğu için portreler üzerinde ne bir leke, ne de bir imza koymadığını söylemiştir. Paris'te uzun yıllar yaşamasına rağmen Paris ile ilgili hiçbir eserinin olmadığını fark etmesiyle, 2004 yılında kesilen atkestanesi kütüklerinin yollarda içi boş bir şekilde olması sonucu bu deliklere iç dünyasındaki başları yerleştirdi. Ayrıca zaman zaman eserlerinde derviş ya da kadın portrelerine de yer verir. Bu çalışmalarda farklı olan durum ise tuval üzerinde düz renklerin kesişme noktasında gözüken ve kırmızıdan yeşile, siyahtan portakal rengine ve mora uzanan, lekeci bir yaklaşımla verilmiş ifade gücü fazla portrelerdir. Portre üzerinde odaklanan ışık, oylum değerlerini ortaya çıkararak tuval üzerinde derinlik etkisi katar (Giray, 2010:B 268).

Resim 17: Ömer Kaleşi (1932-) Balkan Dramı V – 1993 Tuval Üzeri Yağlıboya

Sanatçının oluşturduğu bu portreler dizisinde zaman ve mekan kavramı soyut şekilde gösterilmiştir. Bu resimlerde kullandığı portre başları ise izleyici karşısında sanki yaşadığı acıları, yalnızlığı, yaşamın acımasızlığı ile yaşam karşısındaki savaşımını soyut bir dil ile anlatır bize.

4.1.15. Mehmet Güleryüz (1938-)

1938 yılında İstanbul'da doğan Mehmet Güleryüz, 1966 yılında Devlet Güzel Sanatlar Akademisinden mezun olduktan sonra Paris'te resim ve baskı sanatına yoğunlaşarak çalışmalarını sürdürdü. 1985'den itibaren New York ve Brüksel'de bir süre hayatını sürdürdükten sonra İstanbul'da yaşadı. Güleryüz, 1980 yıllarından itibaren Neo-Ekspresyonist anlayış içerisinde toplumsal figürler çizdi (Mümtaz, 2007: 92).

Resim 18: Mehmet Güleryüz (1938-) Yüzler Serisi'nden – 1983 Prestuval Üzeri Yağlıboya

Yine günümüz döneminde son iki yılda Paris'te ürettiği eserleri görmek mümkündür. Ressam Mehmet Güleryüz'ün son yılda yapmış olduğu bu eserlerde bile odak noktasının insan ve resmin sorunları olduğunu söyler (Yalçınkaya, 2018: 17). Yaşamını ise İstanbul ve Paris'te sürdüren günümüz ünlü sanatçısıdır.

Resim 19: Mehmet Gülyüz (1938-) Portre V – 1997,
Tuale marufle kâğıt üzeri yağlıboya

Türk Resminde 1980'li yıllarda yeni dışavurumcu eğilimle eser üreten sanatçı yaşadığı dönemin yapısını yansıtır bize. Bu figürler renk ve desen ilişki içerisinde bulunan dışavurumcu eserlerdir. Sanatçı öznellik kavramını her zaman ön planda tutan, ideolojik düşünce ve izlenimler ile öz ifade şeklini bir arada kullanılarak, bütünsel bir dil geliştirmiştir. Ayrıca sanatçının birçok eserlerinde biçimden çok renk, deseni ve formatik yapı, yoğun boya dokusu ve çizgisel anlatım üslubunun hep bir arada kullanıldığı gözükmektedir.

4.1.16. Burhan Uygur (1940-1992)

Uygur eserlerinde biçimleri bozan, kullandığı renklerle, biçimlerle birbirini tamamlayan ve temas eden öğeler üretir (Başkan, 1991: 114). Bu öğeler şiirsel

anlatımlı olup soyut lekelerin yer aldığı özgün anlatımları sayesinde, Türk resminde yeni figüratif eğilimlerin içerisinde yer alan sanatçıdır. Özgün, şiirsel yapıda olan lekesel soyut anlatımlarının usta ressamı olan Uygur, resimlerini oluştururken kendi iç dünyasını yansıtan renkli yapıdaki figürleri, simgeler yoluyla çözümlenerek etkileyici öykülerle anlatır. Ayrıca tuvallerinde birçok farklı malzemelere yer verir. Bu malzemeler ahşap yüzey üzerinde kapı, pencere kanatları hatta sandıkların üzerine bile uygular (Giray, 2010:A 72).

Resim 20: Burhan Uygur (1940-1992) Figürlü Kompozisyon – 1984, kontrplak üzeri yağlıboya

Yeni malzemelerin yeni değişimlerin yaşandığı 1970’li yıllarda artık sanat, akıl ve düşünceye üzerine kurulan estetik yapıyla gösterilen tuvalere dönüşür. Bu anlatım çerçevesine göre Uygur’un eserleri düşünsel yolla bütün olarak gösterilmesiyle birlikte farklı konulara yer vermese bile biçim ve yorumlarıyla dikkat çekmiş olup bu yeni değişim sonucu eserlerdeki şiirsellik ve etkin soyut yorumlar sayesinde, daha sonraki

dönemlerde izlerini süren diğer ressamalara kadar ulaşarak soyut eserlerin üretilmesine yardımcı olmuştur (Giray, 2010:A 72).

Burhan Uygur'un eserlerinde ana tema ise figürdür. Bu figürleri doğada var olan nesnelere ile beraber çizilmiş kompozisyonlardır. Figürlerin yanı sıra portre sanatçısı olmamasına rağmen çok sayıda portre resmi de vardır. Eserlerini figürler üzerine kuran Sanatçı, kullandığı figürler üzerinde duygu ve düşüncelerini anlatmıştır. Sanatçı'nın eserlerindeki anlatım biçimine baktığımızda, Resimlerinde kullandığı tüm öğeler ilk bakışta anlaşılabilir. İzleyici ile resim arasında estetik bir olay söz konusudur. Figüratif eğilimlerle eser üreten sanatçı biçimleri renk lekeleriyle elde etmiştir. Çizgiye çok az yer verir bu figürler lekelerle ifade edilmiş boşlukta duran ürünlerdir

4.1.17. Seyyit Bozdoğan (1941-)

Seyyit Bozdoğan 1941 yılında Kozan'da doğdu. 1962 ile 1967 yılları arasında İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Tiyatro Dekorü bölümünden mezun olan, toplumsal içerikli resimleriyle tanınan Türk ressamdır. Mezun olduktan iki yıl sonra devlet bursu ile Almanya'nın Berlin şehrinde Devlet Görsel Sanatlar Okulu'nda temel sanat ile resim dersi üzerine eğitim aldı. İlk kişisel sergisini ise yine Almanya'da açmıştır. 1974 yılında Berlin'den döndükten sonra Akademi'ye sanat asistanı olarak görev aldı. 1975 yılından sonra ise sergilerini İstanbul'da açar. Eserlerine bakıldığında 1974 öncesine kadar soyut eserler üretirken, daha sonraki çalışmalarında ise toplumsal içerikli konulara yer veren yabancılaşma konulu eserlerdir (Parla 1983: 1054). Seyyit Bozdoğan'ın bu ilk resimlerinde "Vücut Manzaraları" olarak söyleyebiliriz. Çünkü Bozdoğan bu eserleri şöyle ifade eder.

"Manzaraya insansal bir ifade verme, insan vücudunu manzara gibi görme ve boyamanın, çocukluğumda beni oldukça etkileyen, Anadolu'daki doğa yaşantıyla ilişkisi var. Bu nedenle bulut, kaya, toprak tabakaları vb. gibi doğa öğeleri resimlerime zorlanmadan soyutlaşarak girerler. Gerçek anlamda resim yapmaya başlamadan önce manzaraların yansıttığı çeşitli atmosferleri insan yüzlerinde veya insan bedeninde resimsel elemanlarla ifade edebilir miyim diye düşünürdüm." (Erkayhan, 2008: 273)

Resim 21: Seyyit Bozdoğan (1941-) Yüz Manzarası-1987 , Tuval üzerine yağlıboya

Böylece bu eserlere özenle bakıldığında, kolların bacakların ve yüz biçimlerinin görüntüsü yerine manzara görüntüsü veren eserlerin olduğunu görürüz. Görüntülerde yüzey, düz görüntüsünün bir yanılmasıdır ve yüzeyin daha derin kısımlarında başka bölümlerin olduğu gözükür. Her ne kadar insan doğaya karşı yabancılaşmış olsa bile onunla hiçbir zaman bağını koparamaz. Eserleriyle, nesnellğe ve soyutlamaya, stil araçlarına, renk ve resimleme temeline dayanan temalar uzun yıllar uğraşı sonucu onu izleyiciyi kendi yörüngesine çeken ve resimleriyle kişisel bir iletişim kuran benzersiz bir üslup taşıyan sanatçı olmayı başarmıştır (<http://lebriz.com>).

Sanatçı birçok eserinde ürettiği eserler insan ve doğanın bir birlik içerisinde yer aldığı ve insanın doğadan bölünmez bir parça olduğunu gösterir bize. Sanatçı bu eserlerinde insan yüzünü veya bedenini farklı teknikleri kullanarak doğada yer alan renkleri yüzlerde kullanarak yansıtmıştır.

4.1.18. Komet Gürkan oşkun (1941-)

1967 yılında Devlet Güzel Sanatlar Akademisinden mezun olduktan sonra Paris'te uzmanlık eğitimini tamamladı. Genellikle çalışmalarını Paris ve İstanbul'da sürdüren Komet, Fantastic Realisim olarak adlandırılan Türk resminde çok az görülen üslubun usta sanatçısıdır. Eserlerinde tema ise toplumda ki insanların iletişim eksikliği üzerine kuruludur. Bu eserlerde Komet, kasvetli bir estetikle karanlık alanlarda iletişim kurmak için mücadele eden yalnız ve yabancılaşmış silüetleri resmeder. Hayallerimizde sık sık yer eden garip, esrarengiz gibi unsurları tasvir ederek rüya gibi bir atmosfer yaratır (Sağlam, 2007: 104).

Resim 22: Komet Gürkan oşkun (1941-) Portre – 1997, Ahşap üzeri yağlıboya

Ünlü araştırmacı Veronique Peitit, Komet 'in yaptığı eserlerindeki üslubunu şu şekilde açıklık getirir, üst üste sürülen boya katmanlarını incelterek kendine has teknik ve ışık yöntemini kullanıyor. Eserlerinde ki figürlerin uzaklık ve yakınlık ilişkilerini, karanlık ve aydınlık öğelerini kullanarak kişi ile izleyici arasında bir bağ oluşturuyor. Böylece Rönesans dönemindeki ressamların yaptığı “sfumato” tekniğine benzer bir

teknikle içgüdüsel şekilde ışıklandırılan ve silik halde işlenen eserler olduğunu görüyoruz (Petit, 2000: 31).

Resim 23: Komet Gürkan Çoşkun (1941-) Portre – 2013, Tuval üzeri yağlıboya

Bu yıllarda yeni arayış içerisinde olan Komet, eserlerindeki görsel anlatımlarına psikolojik gerilimler ile semboller yerleştirerek eserler üretti. Bu eserler figürsel anlatım üzerine dayalı olmakla beraber doğa ile gösterilen eserler oldu. Bu eserlerin ışık anlatımında ise zaman kavramının ötesine taşıyan ve kopuk ilişkileri vurgulayan çalışmalar olmuştur. Böylece Komet Türk resim sanatının günümüze kadar olan süreç içerisinde yeni aşamalar katmaya ve kazandırmaya gayret gösteren önemli sanatçılar arasındadır (Giray, 2010:A 75).

4.1.19. Utku Varlık (1942-)

Utku Varlık 1942 yılında Bolu'da doğdu. İlk eğitimini İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'ni bitirdikten sonra devlet destekli burs ile Paris'e giderek orada üç yılını

Académie des Beaux-Arts'ın litografi atölyelerinde çalışarak eğitimini sürdüren; daha sonra kendi iç dünyasında yalnızlığı ile sanat eserleri üretmeye devam eder. Yurt dışında birçok ülkelerde sergiler açan Utku Varlık, Türk sanatında büyük olgunluğa ulaşmış sanatçılar arasındadır. “Resim günün yirmi dört saati yaşanan bir olaydır”, diyen Utku Varlık, “Bu olay böyle olmaz ise resim kendi içerisinde gelişimini sürdüremez” der. Yoğun üretme sonucunda eserleri olgun, bütün halde ve teknik açıdan mükemmel görünen özgün çalışmalardır. Birçok usta sanatçılarda olduğu gibi Utku Varlık'ın eserleri, çizgi ve biçim bakımından yaşam ile kişiliği doğrultusunda paralel ilerleyen değişimlerle oluşur. Eserleri 1968-1972 yıllarında toplumsal konular içeren, çevre ile birebir bağlantısı olan, somut olarak üretilmiş çalışmalardır. Bu çalışmalarda desen çok güçlü bir şekilde çizilen içeriğinde ise politik temalı litografi eserleridir (Ateş, 2016: 4).

Resim 24: Utku Varlık (1942-) Figürlü Kompozisyon – 2009 Tuval üzeri yağlıboya

1975 yılında sonra görülen bu konuda, kurgu, renk ve teknik öğeleri bütünlük halinde gözükür. İnce ayrıntılar halinde çizilen bu teknikte, büyük fırça vuruşları ile anlatılan doğa, natürmort ile nesnel varlıklar içerisinde olan insan portreleri yer alır. Resmin ana teması olan insanı her zaman resmin ön planda gösterir. Ancak mitolojik

bir anlam taşıyan bu eserlerinde insanın toplumsal yaşamı anlatmak yerine insanoğlunun dağlardan, taşlardan, denizlerden ve göklerden geldiğini ve tekrardan ona yönelişini anlatmakla birlikte doğum, gelişim ve ölüm sürecini anlatır. Eserlerinde kendi Portrelerine sıkça yer veren Utku Varlık, hem yaşamı yaşayan hem de seyreden bir varlık olarak görür. Bu yüzden kendini bazen daire içerisinde, bazen dış kısmına, bazende sadece öge olarak eserlerinde kullanır. Eserlerindeki ışık anlayışında ise geleneksel ışık yöntemine göre kullanır. Doğayı gösteren portrelerinde konturları berrak keskin olarak çizer. Bu inceliğini yaparken renkler ise kat kat saydam yüzeyler oluşturan, fantastik anlatımlı eserler üretir. (Ateş, 2016: 7). Bu eserlerin yanı sıra fotoğrafik ayrıntıları transfer edilerek boyasal uygulamalara da yer verilen farklı malzemelerde kullanır. Böylece Utku Varlık'ın tuval üzerinde kullandığı bu bütün kendine özgü teknikle çalışmalarını sürdüren, kendine özgü bu bütün teknikleri diğer resimlerine uygulayan ve anlatım biçimleriyle birebir örtüşen eserlerdir (Kaya, 1999: 43)

4.1.20. Ergin İnan (1943-)

Ergin İnan Çağdaş Türk resminde kendine özgü bir yeri olan, özellikle gravür tekniğiyle yaptığı eserleri, soyut insan düşüncesini ve kavramı ile üretir. Özgün baskı çalışmaları fantastik ve gerçekçi bir üslupla üretir. Ancak bu görüntüleri anatomik ve tinsel olarak ele alıp evrensel boyutta kültürel imgelere dönüştürmüştür. Sanatçı kullandığı insan figürü ya da portrelerinde böcekleri, sürüngenleri, kelebekleri ve gözyaşı damlalarıyla birleştirmiş, Türk minyatürlerini anımsatan bir kompozisyon düzeni oluşturmuştur. Ayrıca sanatçı geleneksel süsleme ve hat sanatından seçtiği motifleri eserlerine ekler ve motifleri yer yer üst üste bindirerek kaligrafik görünümlü bir leke düzen ortaya koymuştur. İmge ve yazıyla oluşturduğu eserler, kısmen çizgisellikten uzaklaşarak canlı renklerle üretilmiştir. Ergin İnan, aynı yaklaşımı, özgün baskı çalışmalarında da gösterir. Sanatçı Türk hat sanatı kaligrafik özelliklerinin örneklerini ve yer yer de mimari formlarını konu olarak ele alan bir sanatçıdır. Sanatçının temelde yazıyı ve daha sonra da nesnelere işlediği çalışmalarının yanı sıra Berlin de ilk olarak işlediği kent görünümüleri konusu kendine özgü bir manzara resimleri vardır. Kent dokulu bu çalışmalar tarihsel anıtların nüfus ve coğrafi şartların

oluşturduğu hayatı kendi içinde yorumla ve hatta yaşayarak betimlenen sanat ürünleridir. (Bayramoğlu,2001:18-19).

Resim 25: Ergin İnan (1943-) Portre – 1997, mdf üzeri karışık teknik

Ergin İnanın sanat eserlerinde temelini böcekler oluşturur. Bu böcekler Emilio Vendo'ya yazılan mektupların içine giren karıncalarla başlar ve günümüze kadar sürer. İnan'ın resim dünyasında ise, düş ile gerçek farklı bir zamana ya da mekâna ait görüntülerin aktarıldığı bir dünyadır. Bu dünya öyle bir dünyadır ki, içinde birçok böceğin yer aldığı ve böcek ile insan arasında ilişkilerin sorgulandığı olaylardır (Şener, 2001: 60). 1987 yılı sonrasında el yapımı kâğıt üzerinde böcek ve İslami kaligrafi yazısını kullanarak, geçmişin derinliklerinde yer alan bilgi ve belgeleri kullanarak zamanın derinliklerini bir taraftan simge ile gizlerken bir taraftan yazı ile açık bir şekilde aktarır. Yaptığı bu kâğıtlarda boya kullanımı ise özellikle soyut alanlarda yumşak lekelerle oluşturur(Giray, 2010:B 270).

Ergin İnan'ın eserlerindeki böcek ve yazı gibi simgesel çalışmaların yanı sıra yine böceklerin yer ve kaligrafik öğelerin yer aldığı özgün portreleri de vardır (Giray, 2010:A 71). Bu eserlerinde varoluş ile yok oluş arasındaki metafizik kavramın irdeleyen, yaşam ile gerçek olgusu karşısında insanoğlunun tüm tavırlarını beyninde düşünüp şekillendirdikten sonra kendine özgü bir tavırla gerçeküstü fantastik yapılara dönüştürerek yapar. Felsefi düşüncede üretilen fantastik yapıdaki bu portrelerde, yazıyı, böcekleri, kelebekleri, gözyaşı damlaları gibi birçok nesnelere bir arada kullanılmaktan vazgeçmez (Acar, 2013: 146).

Resim 26: Ergin İnan (1943-) Portre – 2007, mdf üzeri karışık teknik

Sanatçı'nın birçok eserleri imgeler arasında üretilen görsel ve simgesel sembolleri bir arada kullanarak ürettiği gözükmektedir. Bu imgeler genellikle böcekleri, yazıyı, insan figürlerini ve portreleri üzerine kurulu sanat ürünleridir. Aynı zamanda Sanatçı eski uygarlıklardan almış olduğu kültürel sembolleri de aynı sanatsal bağlamda kullanır. Sanatçı birçok eserinde farklı malzeme ve teknikten yararlanmıştır.

Tuvalin yanı sıra ahşap, duralit, kağıt ya da el yapımı özel kağıtlar üzerine, yağlıboya, suluboya, tempera, renkli mürekkep ve kolaj gibi değişik tekniklerle eserler üretmiştir.

Resim 27: Ergin İnan (1943-) Portre – 2015, tuval üzeri yağlıboya

4.1.21. Muzaffer Akyol (1945-)

Muzaffer Akyol 1945 yılında Trabzon'da doğan, İlköğretim ve ortaöğretim eğitimini ise yine Trabzon'da tamamlayan sanatçımızdır. 1965'de mezun olduktan hemen sonra ilkokul öğretmeni olarak çalıştı. İlk kişisel sergisini ise 1969 yılında Trabzon Sağlık Ocağında sergiledi. Yine aynı yıl Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Resim Bölümünü kazandı. Bu yıllarda çeşitli sanat atölyelerinde çalıştı. 1974 yılında ise mezun oldu. Akademik eğitimi tamamlandıktan hemen sonra eğitim kurumlarında öğretim üyesi olarak çalıştı. 1981-1982 yıllarında Hollanda'da üç sergi, 1993'te Avusturya, Salzburg'da, yine bu yıllarda, Avusturalya, Sidney'de; Amerika, Philadelphia'da; Almanya, Siegen'de karma sergilere katıldı. Yurt dışında birçok

sergiler açan Muzaffer Akyol, yurt içinde ise 56 sergisi olan, Truva Kültür ve Araştırma Kurumu tarafından “yılın sanatçısı” ödülüne layık görülen ve bunun gibi birçok kurum ve kuruluşlardan ödül alan Türk sanatçımızdır (Tamev, 2016: 56).

Resim 28: Muzaffer Akyol (1945-) Dördüncü Gözdeki Üç Işık-1999 dönemi, tuval üzeri yağlıboya

4.1.22. Hayati Misman (1945-)

Hayati Misman Konya’da 1945 yılında doğdu. Öğrenimini 1961-65 yılları arasında Akşehir’de öğretmen okulunda tamamladıktan hemen sonra ilkokul öğretmenliği yaptı. Resim eğitimini 1965-1968 yılları arasında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim İş Eğitimi Bölümünden mezun oldu. Eğitimini bitirdikten iki yıl sonra Almanya’ya MEB bursu ile giden Misman, burada eğitimini Kassel Güzel Sanatlar Akademisinde tamamladı (Eroğlu, 2002: 266).

Hayati Misman, özgün baskı çalışmaları ile ön plana çıkan sanatçımız olup, eserlerindeki çizgi yapısı onun en belirgin özellikleri arasındadır. Bu yüzden dolayı

eserlerinde çizgi ile yaptığı dışavurumcu desen anlayışını incelememiz gerekmektedir. Sanatçı bu resimlerinde çizgisel anlatım yoluyla seçtiği psikolojiyi, insanda var olan sosyal yapı ile içe dönük insan olaylarını ele alır(Eroğlu, 2002: 9-11-13). Ayrıca bu çalışmalar birbirini tekrarlayan şema düzenine bakıldığında, ön planda yer alan bir figür ile bu figürlerin gerisinde kalan soyut boşluk ve onun gerisinde kalan kalabalık figürler topluluğu olduğunu görürüz (Başkan, 1991: 121).

Resim 29: Hayati Misman (1945-) 1989, Gravür Baskı

Sezer Tansuğ ya göre; Bu baskı çalışmaları, çevre düzenine yapılan müdahaleler sonucunda eserlerinin kompozisyonunu belirleyen esaslar olduğunu görmekteyiz. Sanatçının eserlerinde yer verdiği yatay ve dikey geometrik parçalar sayesinde boşluğu bölümler, harekete uygun bir zemin oluşturarak figürleri dağıtır. Stilize ettiği figürlerin niteliği kadar irili ufaklı çevre düzeni olarak adlandırılan kurguların içerisinde yer alan figüratif oluşumu ile gösterir. Bu olayların tümüyle kendine özgü çizim ve tekniğe ulaşan bir sanatçı olarak bir şema bilincine ulaşmıştır (Sevindik, 2017: 1624).

Hayati Misman son yıllarında ise eserlerinin birçoğu büyük tuvallere yaparak, lekeleri büyük ve geniş şekilde gösterilen gravürlerinde, kadın figürünü kullanarak soyut eserler üretmeyi hedeflemiştir (Özsezgin, 1999: 341).

4.1.23. Hüsamettin Koçan (1946-)

Hüsamettin Koçan'ın lokal ışık ile ürettiği ilk eserleri, insan bedeninin anatomik öğelerini sorgulayıp soyut bir anlatım biçimiyle ortaya koyduğu ürünlerdir. Eserlerindeki renkçi anlayışı ön planda olup, figür formlarını yer yer azaltarak, soyut formların temel yapısını benimsendiği farklı bir üslup ortaya koyar. Sanatçı'nın erken dönem eserlerinde olduğu gibi bugün de insan bedenini sorgular. 1990 ve 1991'de Ankara'da açtığı sergide resminin katmanlarında oluşan mitolojik atmosferin ve mistik ışığı ile eski Anadolu uygarlıklarının birer yansıması olarak betimleyen Hüsamettin Koçan, gelenekselden yola çıktığını dile getirmiştir (Öztütüncü,2015:170-171).

Sanatçı, bu eserlerde Anadolu topraklarının farklı zamanlarında yaşamış olan Bizans, Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluğu gibi devletlerin kültür değerlerini inceleyerek, bu kültür değerleri içerisinde yer alan motif ve simgeleri kullanıp kendine has bir tekniklerle eserlerine aktarır bize. Ancak yaşadığı toplumun kültürel değerlerini yansıtan simgelerden de hiçbir zaman kopmaz. Bu olayla ilgili Ahu Antmen şu sözleri söyler: Sanatçı ilgilendiği tarih ya da tarihleri araştırıp incelemesi sonucunda o dönemin coğrafyasına gider. Ancak sanatçıya göre bu coğrafyanın sınır çizgisi yoktur. İnsanlar yaşadığı topluma kurallar koyarak şekilleneceği gibi bu coğrafyadaki kültür konusunda ise kiminin gücü, kiminin şatafatı, kiminin hoşgörüsü, kiminin savaş olaylarının oluşturduğunu ve temelinde ortak sayılan insan olgusunu ele aldığını söyler (Gögebakan, 2014: 51).

Resim 30: Hüsamettin Koçan (1946-), Figürlü Kompozisyon – 2008, tuval üzerine karışık teknik

Koçan Anadolu topraklarında yaşanan Paleolitik döneme kadar araştırma yapan ve bu araştırmaları sonucunda o dönemde yaşamış önemli kişilerin portrelerini bularak eserlerinin merkezine yerleştirir. Kullandığı bu portrelerde Yunan ve Roma İmparatorluğunda yer alan kahramanlar ile Fatih Sultan Mehmed ve Atatürk'ün fotoğraflarından yararlanmış, tüm bu kişilerin o dönemde yaşadığını ve aynı zamanda bu coğrafyaya kültürel zenginliğini katan kişiler olarak görür. Böylece Koçan'ın bu önemli portreleri, aynı yüzeyde kullanılıp gösterilen eserler olarak karşımıza çıkar. (Gögebakan, 2014: 53).

Sanatçının eserlerindeki alt yapı Anadolu'nun kültürel zenginliği üzerine yoğunlaştığı arkeoloji kazılarından etkilenip, biçimlendiği söylenebilir. Eserlerde gözükten sembolik yapılar sadece geçmiş dönemlerdeki arkeolojik kazıların esinlenmeleriyle kalmamış Bizans, Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluğu gibi

devletlerin kültür değerlerini inceleyerek, bu topraklardaki kültürel kazanımı sayesinde sanatsal üretimlerini ortaya koymuştur. Eserlerinde ana tema mitolojiden ve dinlerden yararlanır: Tılsımlı objeler, şamanlar, kozmik nesnelere, kutsal hiyeroglifler, taşların ve ağaçların kutsallığı, bedenler, portreler, eller gibi formlar karşımıza çıkmaktadır.

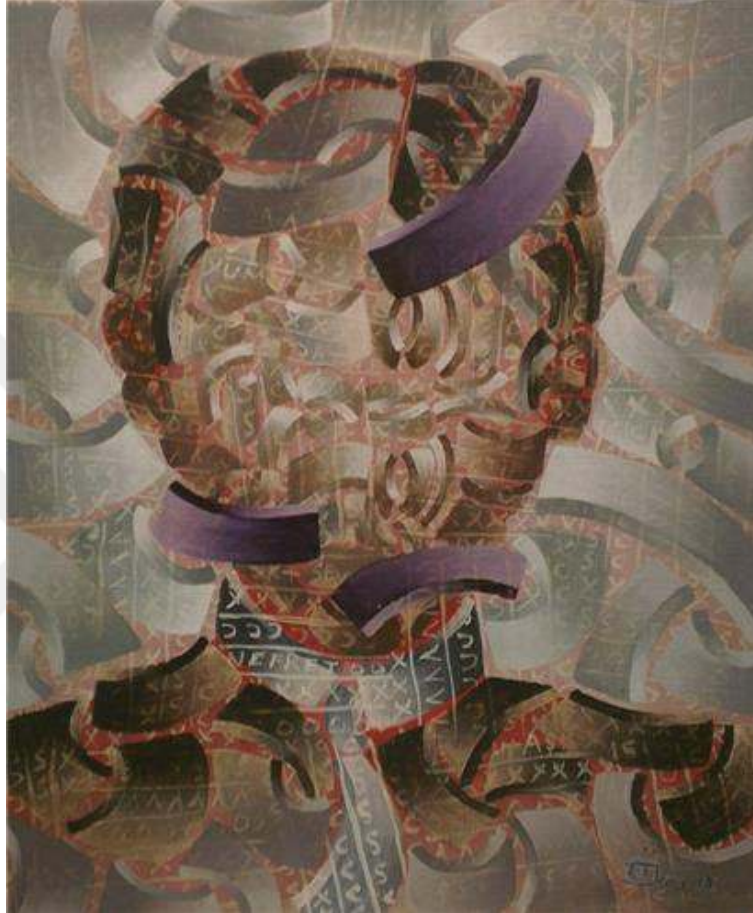
4.1.24. İbrahim Örs (1946-)

Mezun olduğu okulda on yıl olarak çalışan İbrahim Örs, yurt dışına giderek orada çalışmalarını sürdürmüş olsa bile yurtla olan bağlantısını hiç kesmeden ilerlettiği gibi yeni eğilimlere üzerine çalışan ve Plastik sanatlar Bienali gibi birçok etkinliklerde yer alan sanatçımızdır. Özellikle 1980'li yıllarda İstanbul ve Ankara'da kişisel sergiler açarak izleyiciye ulaşmayı her zaman hedeflemiştir İbrahim Örs. Sanatçının sanatındaki gelişimini iki evre olarak bakıldığında 1980'li yıllardan önceki çalışmalarında, toplumsal içerikli konulara yer veren bürokrat tipler, zengin makyajlı kadınlar gibi eserleriyle karşımıza çıkmaktadır. Bu resimlerinde biçimleri bazı kısımlarını deforme ederek gösterirken renk ve çizgiler ise dengeli olarak gösteriyor. 1990'lı yıllarda ise bu figürlerden vazgeçerek, yine insan biçimini kullanan, bu figürleri mekân içerisinde bazı zaman gizleyerek, bazı zaman açık olarak gösterir. Ayrıca geleneksel dönem içerisinde yer alan barok sanatının ışık ve gölge oyunlarını kullanarak kendine özgü bir tarz ile eserlerinde derinlik oluşturur. Nesnelere bu görüntüsünü yanılsamacı bir halde gösteren İbrahim Örs, nesnenin kendisinden çok kendi iç dünyasındaki illüzyonuna ağırlık verir. (Özsezgin, 1999: 43-44).

Geleneksel anlayışları katarak sağlam bir çağdaş desen oluşturan bu eserleri üretirken, geleneksel ile çağdaş arasında sağlam bir bağ kurabilen bir sanatçı olmayı başaramıştır. Basite indirgenen büyük ölçüde ele aldığı nesnelere ile dokusal ve maddesel yanlarını yansıtarak sürekli başarılı çalışmalar üreten Türk sanatçımız olmuştur (Başkan, 1991: 122).

Örs'ün yapmış olduğu resimlerindeki özgün üslup ve teknik, hareket duygusunu gösteren fırça darbeleriyle ürettiği gözükmektedir. Seçtiği figürler

genellikle deformasyona ya da biçim bozmalara yer verdiği söylenebilir. Sanatçı eserlerinde Natürmortlar, doğa kesitleri, figüratif yorumlar, portre ve at başları ve gibi konulara yer verir.

Resim 31: İbrahim Örs (1946), 1980'li Dönemler-Tuval Üzerine Yağlıboya

4.1.25. Balkan Naci İslimyeli (1947-)

Balkan Naci İslimyeli şimdiki adıyla Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nden 1967 yılında girerek resim eğitimini burada birincilikle tamamladı. Mezun olduktan bir yıl sonra asistan olarak devam eden İslimyeli, bu dönemde kazandığı burs ile 1975 yılında Salzburg'a giderek resim alanında araştırmalarını sürdürdü. 1977 yılında Türkiye'ye tekrar dönerek "Görsel Sanatlar Ögesi Olarak Kurgu" adlı tezini tamamlayıp yüksek lisansını bitirdi. İkinci kez 1980 yılında İtalyan hükümetinin bursuyla Floransa'ya gitti. Burada Güzel Sanatlar Akademisi Resim

Bölümü'nde iki yıl boyunca çalışmalarını sürdürdü. Türkiye'ye 1982 yılında dönmesiyle birlikte sanatta yeterlilik diplomasını alarak 1986 yılında doçent olmaya hak kazandı. Yurt dışı araştırmalarını sürdüren Balkan Naci İslimyeli 1989 yılında New York'a giderek burada araştırmaları sonucu çağdaş sanatlar üzerine eserler üretti. 1990 yılında New York Üniversitesi Hagop Kevorkian Yakınoğu Merkezi'nin tarafından davet edilmesiyle çalışmalarda bulundu. Yine bu yıllarda konuk sanatçı olarak davet edilmesi sonucu ABD Hartfor Trinity Kolejinde çalışmalarını sürdürmüş ve 1996 yılında profesör olmuştur. Balkan Naci hayatı boyunca resim alanında araştırmacı ve eğitimci olmasının yanı sıra sanat kitapları, şiir ve öyküleri ve sinema gibi birçok sanat alanında çalışmaları bulunan Türk sanatçımızdır (12 Sanatçı 12 Söyleşi, 2016: 23).

1970'li yıllarda başlayan sanat uğraşı kesintisiz olarak günümüze kadar süren, yıllardır enerji ve parıltısını kaybetmeden devam eden sanatçımızdır. İslimyeli Türkiye'nin bitmeyen sorunları içerisinde eserlerini şu şekilde yansıttığını söyler. Bütün yolculukların, arayış ve değişim dürtüsüyle başlayıp bittiğini savunur. Onun için önemli olan biriktirilen sorular ve tutulan notlardır. Bu tutulan notlarda acıların, mutlulukların ve insan sorunlarının oluşturduğu yapıtlara dönüştürür (Özdemir, 2018: 81).

İlk eserlerinde yalın çizgisel halde çizilmiş dışavurumcu eserleriyle ortaya çıkan İslimyeli, bu dönemde renk, ışık ve lekeye önem vermez. İlerleyen zamanlarda ise Bizans, Selçuklu ve Osmanlı sanatında yer alan bezeme ve dokusal özelliklerden faydalanarak simetrik, durağın eserler üretir. 1970'li yıllarda ise durağın olan bu yapıların yerine daha asimetrik, dikdörtgen düzenlemelere yer verirken uzun yıllardır topladığı fotoğraf, kartpostal, afiş ve oyma baskılarla simgesel tarzda kolajları yer aldı. Başlarda figürleri biçim bozmalara uğrattırken 1970'lerin ortalarında yalın ve gerçek stilazasyon tarzı ürünler yaptı. 1970'li yıllara kadar umutsuzluk ve huzur basan ürünlerindeki mekân olgusunda derinlik oluşturmaya çalışmayan kısacası perspektif kuralına uymadan yapılan eserlerdir. Figür ve nesnelere oransal anlamda gerçeklikten uzaktır. İslimyeli'nin mekân kurallarını zorlayan deneyleri, özgün resim araştırmalarına çok önemli bir katkıdır (Ateş, 2016: 39).

1970'lerde sanatçı daha gerilimli, asimetrik ve dikdörtgen kompozisyonla eserler üretti. Bu eserler fotoğraf, kartpostal ve afişleri değerlendirip simgesel olarak yaptığı kolajlardır. Başlangıçtan bugüne figürü ele aldığı ilk eserler daha naif bir şekilde yapılmış biçim bozular halindedir. 1980 ve sonrası resimlerinde ise çizgi ve rengi dışlayarak lekeci anlatıma yöneldi.

Resim 32: Balkan Naci İslimyeli (1947-), Kompozisyon – 1971, karton üzeri karışık teknik

1980'li ve sonrası yıllarda kimlik sorununu irdeleyen, çizgi, rengi dışlayan, lekeci bir anlatımın yanı sıra yazı ögesini kullanarak eserler üretti. Bu eserlerde batı sanatının akılcı ve sorunsal gerçekliği ile doğu mistisizmi bir arada birleştirip yeni bir dünya görüşü ortaya koyar. Bu resimlerde tarihsel süreç içerisinde bilinci anlam ve biçim bütünlüğüyle aktarılan büyük yapılarıdır. Gerçeküstü bir duygu oluşturan İslimyeli, Batı sanatındaki gerçeküstücüler gibi nesne arasında şaşırtıcı olgular ile bilinçaltında yer alan simgeleri gerçek olduğunu kanıtlamak yerine, gerçeküstü öğelerin anlamına katkı sağlayabilmek adına kullanır. Yaptığı sanat eserlerinde

gerçeküstü olayların vazgeçilmez bir parçası olduğunu savunan sanatçımız, yine batı sanatında olan akılcılığının aksine fantastik öğeleri gerçeğin içerisine koyar. Bütün bu çalışmalarında fantastik öğeleri ve simgeleri kullanarak gerçekçiliği her türlü olaydan kurtarmak ister. Ayrıca çalışmalarında zaman olgusunda işleyen İslimyeli, geçmiş, şimdiyi ve geleceği ele alır. Geçmiş, kişisel zaman olaylarını ve tarih içerisinde yaşanan olayları ele alır. Yaşadığı zaman içerisindeki olaylar ise gerçeğin içerisinde oluşur. Gelecek ise resmin görüntüsü ile izleyici arasında yaşanan dördüncü boyuttur (Ateş, 2016: 39-40)

Resim 33: Balkan Naci İslimyeli (1947-), Gece yüzleri serisi, Gezginler – 1982, Prestuval üzeri akrilik

4.1.26. Hanefi Yeter (1947-)

Hanefi Yeter 1947 yılında Bayburt'ta doğdu. İlk eğitimini 1967'de Devlet Güzel Sanatlar Akademisinde Bedri Rahmi Eyüboğlu atölyesinde başlayan ve kişisel olarak atölyesinde çalışan sanatçıdır. 1970'de Paris "Academie des Beaux Arts'da sanat eğitimini devam etmek için gitti, ancak bir kısım özel nedenlerle tekrar İstanbul'a Akademiye dönerek 1972 yılında mezun oldu. Devlet bursu alarak 1973'te Berlin

Güzel Sanatlar Akademisi'nde yüksek lisansına başladı 1978' yılında bitirdi (Tamev, 2016: 66).

Sanatçının ilk eserlerinde uzun süre ilgilendiği düş ve dans konulu resimler yapar. Sanatçı yer yer kolaj çalışmalarından yararlanmıştır. Bu resimler doğa, tarih ve insan gibi konular içeren genellikle yağlı boya ile yapılan büyük tuvalerdir. İnsan varlığını ve tarihsel süreç içerisindeki gelişimini sürekli sorgulayan eserler üretir (Acar,2013: 157).

Resim 34: Hanefi Yeter (1947-) Duyma – 2015, Alüminyum

Resim 3: Hanefi Yeter (1947-) İnsanları Yalnızlaşan Almanya – 1999, Ahşap üzeri karışık teknik

Sanatçı uzun yıllar çalışmaları sonucunda ressam kimliğinin yanı sıra heykeltıraş ve seramikle de ilgilenmiştir. Hatta son yıllarda heykel ve seramik çalışmalarıyla eser üretir. Duvar cephelerinin süslemesi veya buna benzer yerler ile seramik tabak ve bardak üzerine biçimlerini resmeder (Gökkaya, 2013: 32)

4.1.27. Mürşide İçmeli (1947-2014)

Sanatçı ilk ve orta öğreniminden hemen sonra, Milli eğitim tarafından yetenekli öğrencileri yetiştirmek adına Çapa Enstitüsüne bağlı olarak açılan resim seminerlerine

katıldı. Resim ile ilgili ilk dersini ise Şeref Akdik, İlhami Demirci, Nevide ile Kemal Gökaydın gibi hocalardan eğitim gördü. Kısa bir süre sonra bu seminerlere son verilince, sanatçı Konya ve Bursa kız öğretmen okullarında okudu. Sanatçı 1950'li yıllarında girdiği Gazi Eğitim Enstitüsü Resim İş Bölümü'nü bitirdikten hemen sonra Afyon Lisesinde öğretmenliğe başladı. 1959 yılında tekrar Gazi Eğitim Fakültesinde açılan asistanlık sınavını kazanarak, bu okulun eğitim kadrosunda görev almayı başarmıştır. Sanatçı bu başarılı eğitimini devamı olarak sürdürür ve bir yıl sonra İspanyanın verdiği burs ile Madrid Güzel Sanatlar Akademisi'nden gravür çalışma üzerine araştırmalar yaparak özellikle taş baskı tekniği üzerine bilgisini geliştirmiştir. 1962'de devlet bursu sınavını kazanarak gittiği Londra'da, grafik sanatlara ilişkin çalışmaları üzerinde araştırmalarını artırdı. Sanat ve Dizayn Okulu'nda resimleme konusunda uzmanlık eğitimi gören sanatçı, akşam kurslarına giderek özgün baskı çalışmalarını ilerletti. 1965'te yurda dönünce, Gazi Eğitim Enstitüsü Resim İş Bölümü'nde öğretim üyeliği yaptı. Sonra Bilkent Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Müzik Fakültesi Grafik Ana Sanat Dalı bölümü başkanlığına atandı. Çok sayıda ödül alan ve Devlet Resim ve Heykel Sergileri seçici kurul üyeliği de yapan sanatçı, kendi isteği ile 1995 yılında emekli oldu. Emekliliğinden bu yana kendi özel atölyesinde çalışmalarını sürdürürken 10 Aralık 2014 çarşamba günü Ankara'da vefat etti(<http://www.turkishpaintings.com>).

Mürşide İçmeli'nin sanat eserlerine baktığımızda ise, kullanılan figürler geometrik ve simetrik kompozisyon içerisinde yer alan gravür çalışmalardır. Figürleri geometrik alanlarda gösterdiği bu çalışmalar, olgunluk içerisinde olan ve sağlam biçimlerin öne çıktığı bazen renkli bazen siyah beyaz olarak ürettiği eserlerdir. Bu biçimleri yaparken Anadolu'nun kültürünü, tarihini hatta arkaik devirler dönem içerisinde yer alan halı ve kilimlerin simetrik yapıları ile minyatür sanatındaki geometrik düzeninden etkilenip faydalanır (Yılmaz, 2017: 141).

Resim 36: Mürşide İçmeli (1947-) Kibele'nin Portresi – 1987, Ağaç baskı

Eserlerinde ayrıntılara boğulmayan İçmeli'nin bu baskıları, kadınlı, erkekli İnsan topluluğu, doğa ötesi içerisinde gösterilen eserlerdir. Bu figürler kişisel özellikten uzak belli bir tipi temsil etmeyen, sanatçının içinde hissettiği duygularından kaynaklanmayan, çizgisinin dışavurumcu etkisinde oluşan çalışmalardır. Bu yapıtlar, mistik bir yapıda oluşturmuş, İslam sanatı içerisinde yer alan yuvarlaklar, yarı yuvarlaklar, kemer gibi motifler ile dinginliği ve tanrısal gücün sınırsızlığını simgeler. Ayrıca bu yapıtlarda tarih bilgisini araştırıp sahiplenen, gelenek ve göreneklerden etkilenip, denge ve düzen içerisinde yansıtılan ürünlerdir (Alpaslan, 2007: 142).

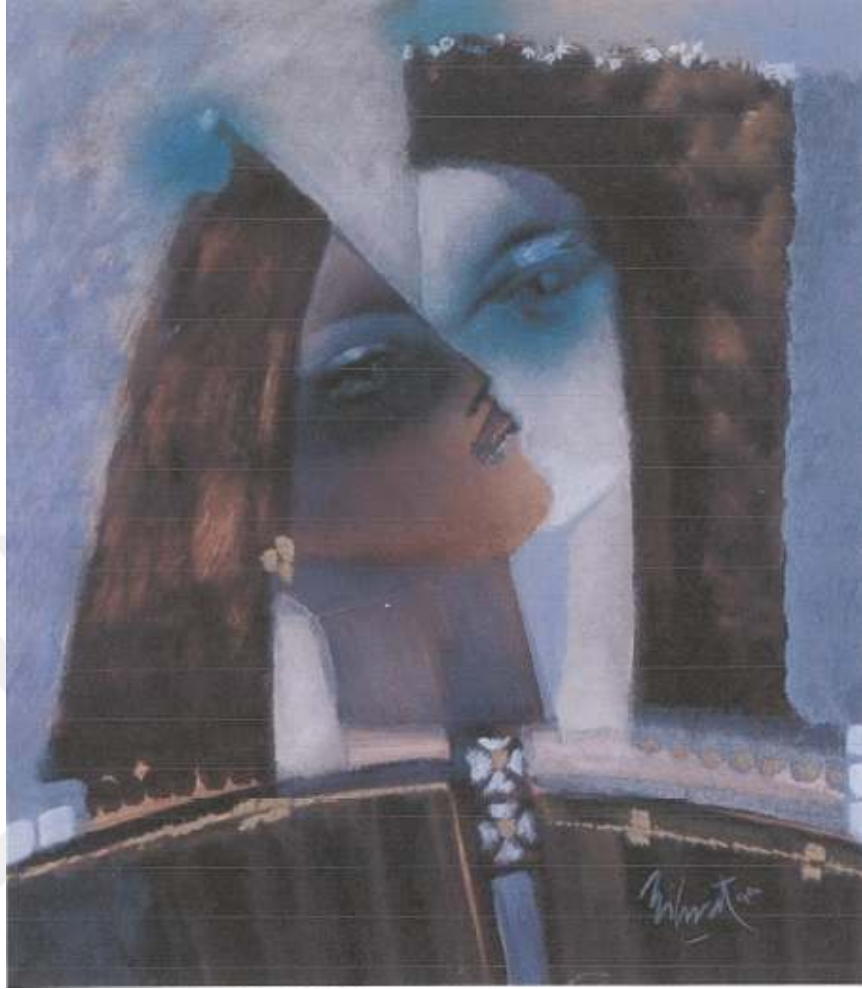
Sanatçının eserlerini incelediğimizde genellikle Kabartma ve gravür tekniğini kullanarak eserler üretmiştir. Soyut-geometrik biçimler ile figürü birleştirerek oluşturduğu eserleri sanat yapıtlarının temel yapısını oluşturduğu söylenebilir. Bu

baskılar genellikle Renkli veya siyah-beyaz olarak hazırlanan biçimsel olarak sağlam bir temel üzerine kurulmuş ön planda ise figür ya da insan yüzleri yer alır. Sanatçı siyah-beyaz gravürlerinde karşıt tonları atarak siyah rengini ön plana çıkarmıştır. Bu durum renkli çalışmalarında ise yine benzerlik söz konusudur. Eserleri yalın, boş ve dolu yüzeyler üzerinde uyum ve denge üzerine kurulmuştur.

4.1.28. Bihrat Mavitan (1948-)

Bihrat Mavitan 1948 yılında İzmir doğumlu, aslen Giritli olan Türk ressamımızdır. İlk eserlerini 1959 yılında üretmiş, Akademiye ise 1968 yılında girmiştir. Resim yapmasının yanı sıra heykelleriyle ün salan sanatçı 1973'de yüksek heykeltıraş, 1977 yılında da asistan olur. Sayısız sergiler açan Bihrat Mavitan birçok ödüller alan ve halen aynı çalışmalarına devan eden günümüz sanatçısıdır (http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=34&l=1&modPainters_artistDetailID=1377).

Bihrat Mavitan'ın resimlerinde ana tema figürdür. Bu figürler, deformasyona uğratılan, yer yer simgesel anlatımlara yer verilen ve karanlık içerisinde keskin hatlarla çizilen ürünlerdir. Ayrıca eserlerinde farklı malzeme kullanarak, kâğıt ya da tuval üzerinde oluşturduğu, figür eğilimli resimlerinin ön planında öncelik olarak kadın figürlerine yer verir. Figürler, genellikle karanlık, koyu mekânlarda, kendi bireyselliği içinde gösterir. Bireysel halde gösterilen figür mekânda kimi zaman duyumsatma, kimi zaman açıklı koyulu yüzey üzerinde, karanlık içerisinde silik halde kaybolan nesnelere ya da merdiven, sütun gibi mimari öğeler yer alır. Zaman zaman karanlık içerisinde bir noktadan sızıveren gün ışığı, çevreden kopuk gibi gözükken dingin görünümlü figürleri aydınlatır. Antik nesnelere içerisinde yer alan sütun, kemer gibi öğelere yer vermesi ise tarihi mekânlara özlemine yansır. Ayrıca dişilik ve gizem sembolü olarak sembolize eden siyah eldivenleri yer vererek zamansızlık kavramını anlatır (Özayten, 2013:92-93).

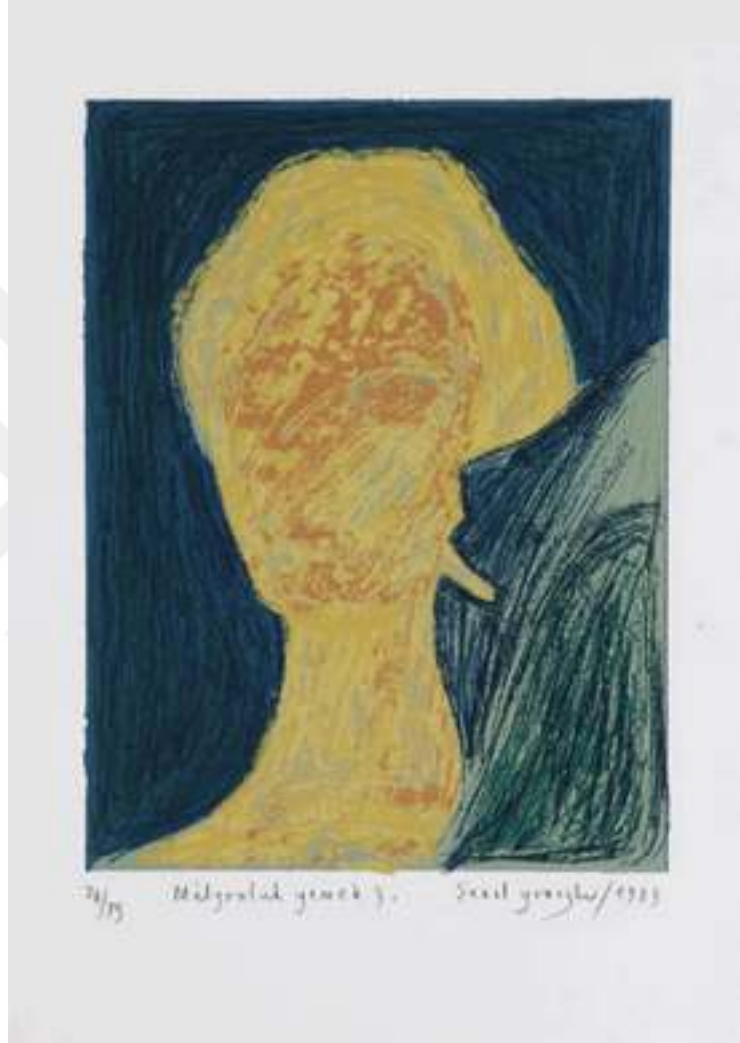
Resim 37: Bihret Mavitan (1948-) Kompozisyon- 1994, Karton üzeri karışık teknik

Resimlerinin yanı sıra heykelleri ile tanınan sanatçımız yaptığı resimler aslında heykellerin ilk renkli çizimleridir. Bu eskizler sayesinde heykelleri yaptığını, ayrıca yaptığı her bir çizimden 30 heykel üretebildiğini dile getirir. Heykellerini ortaya koyarken belli teknikler gerektirdiği zaman, döküm ve deri atölyesi gibi çeşitli yerlerden yardım alsa bile, eserin altına imza atmasını engellemez çünkü heykeli kâğıda ilk kendisi çizer ve onu imzası olarak kabul eder.

4.1.29. Şenol Yoroğlu (1950-)

Şenol Yoroğlu 1950 yılında Trabzon'da doğdu. Sanatçının ilk yapıtlarını erken yaşlarda karikatür çizimleriyle başladı. Şenol Yoroğlu genelde 60, 70 ve 80'li yıllarda etkinlik serüvenlerine başlayan üç kuşak hareketinin bir arada gerçekleştiği ilk

hazırlıklar 50’li yılların ortasında gerçekleşir. Gençlik döneminde yapılan bu ilk hazırlık evresi, daha sonraki deneyim ve tartışma ortamlarının coşkulu atmosferi içinde, dönemin başlangıçlarındaki dinamik temelin bir kaynak anısı olarak kalmıştır (Tansuğ,1990:8).

Resim 38: Şenol Yoroğlu (1950-) Milyonluk Yemek 3 – 1983, Özgün Baskı

Şenol Yoroğlu ilk eserlerinde toplumsal olaylı konuları yansıtan resimlerin yanı sıra plastik bir dil olarak yeni figüratif resimler üreten sanatçımızdır. Eserlerinde yer yer politik olaylara ve alaycı bir şekilde gösterdiği mizahları dikkat çeker. Politik konulu eserlerinde simgeleri kullanarak dönem içerisinde insanın ilişkilerini anlatan aldatmacalarını, insanın insana, çevresinde hatta kendine bile yabancılaştığı ortamı konu olarak ele alır. Sanatçı, 1973-78 yılları arasında Neşet Günel’in atölyesindeki

figürlerden etkilense bile, kendine özgün bir üslup ile eserler üretmeyi başarır. Sanatçı bu figür eğilimli eserleri, dramatik anlatımlar içerisinde yansıtılan, ayrıntıdan uzak, birkaç rengin bir arada kullanıldığı boya katmanları ile koyu lekeli üretilen çalışmalardır. Bunun yanı sıra yer yer izleyiciyi şaşırtarak farklı teknik ve malzemeleri kullanarak modern teknikte eserlerde vermiştir. Kısacası sanatçı, Kendine has bir üslupla eser üreten, eserleri için figür dilini ya da soyut bir anlatım biçimini kullanır. Bunun yanında farklı tekniklere de yer verir. Aslında tam anlamıyla soyut resim yanlısı olmasa bile soyut öğeleri kullanmaktan vaz geçemez (Umay, 2015: 40).

4.1.30. Yavuz Tanyeli (1950-)

Yavuz Tanyeli eserlerinde ana tema figürdür. Bu figürlerdeki görüntüler izleyiciyi içine çeker ve eserlerin içerisinde kaybolma duygusunu yaşatan karmaşık ürünlerdir. İlk zamanlarda net belirgin figürler kullanan sanatçı, alta kullanılan boya sayesinde üsteki renkleri açığa çıkarır ve açık koyu renkleri kullanarak aykırı bir anlatıma yer verir. İlerleyen dönemlerde belirgin halde çizilen figürler kaybolarak yerini deformasyona uğrayan figürlere bırakır. Deformasyona uğratılmış bu ürünler, aslında sanatçının yeni arayışlara yöneldiğinin habercisidir. Yeni dönem eserlerinde figürler artık deformasyondan çıkar ve soyut hale bürünen eser olmakla birlikte tuval üzerinde kompozisyon boşluklara kayarak denge içerisinde gösterilir. Renkler ise küçük fırça tuşeleri ile daha belirgin renkçi bir anlayış ile eserler üretir (<http://lebriz.com>).

Sanatçının alıştıığımız ilk resimlerindeki kahverengi rengi giderek koyu kırmızıya hatta maviye ulaşır. Son dönemlerindeki bu çalışmalarını araştıran sanat tarihçelerine göre ortada yeni bir arayış olduğunu savunur. Ancak bu arayış biçimleri değiştirmez. Sadece ressamın bakış açısının değişmesi ve gelişmesi sonucu oluşmaktadır. Bu yüzden sadece resim sanatıyla uğraşmaz bunun yanı sıra heykellerde yapar ancak anlatılan dil aynıdır. Figürler deformasyonla anlatılan gotesk tarzı ürünlerdir (<http://lebriz.com>)

Sanatçı her ne kadar heykel çalışmalarında bulunsa bile kendini heykel sanatçısı olarak görmez. Bunun nedeni ise heykel çalışmalarını aslında resim eskizlerinin üç boyutlu halleridir (<http://lebriz.com>).

Resim 39: Yavuz Tanyeli (1950-) Figürlü Kompozisyon – 2006, Tuval üzeri yağlıboya

Yavuz Tanyeli uzun yıllar boyunca resim sanatında yeni arayışlarla üretmeye devam eden, sadece resim sanatıyla kalmayıp heykel gibi birçok sanat dallarıyla ilgilenen, plastik yapı kadar imgeye öne çıkarırken düşünsel kaygıyla yaşayan, bazı zamanlar ise konuyu öne çıkarıp vurgulayan ve halen çalışmalarını sürdüren günümüz Türk sanatçısıdır (<http://lebriz.com>).

4.1.31. Habib Aydoğdu (1952-)

Sanatçı Konya'nın Aydoğmuş köyünde geçen çocukluk ve ergenlik yılları ile Nusaybin'de askerlik yaptığı dönemde biriktirdiği anılarını belleğinde önemli izler

birakmiştir. Yaşadığı doğa'nın ve insan mücadelesi olan çaresizlikleri anlatan konuları eserlerinde vurgulamıştır. 70'li dönemde sanatçı çalkantılı döneminden gelen toplumcu temalara ağırlık vermiştir. Zira anlatım dili zengin, analiz yeteneği ise entelektüel problemler çerçevesinde sınırlı değildir. Aydoğdu'nun bazı eserlerinde toplumsal ağırlıklı iken bazı çalışmalarında ise toplumsal konular dışında olduğunu görmek mümkündür. (Özsu,2019,36).

Sanatçı, sanat hayatı boyunca insana ve insanın gerçek olgusuna değer vermesinin yanı sıra eserlerinde her zaman mekân içerisinde gösterdiği insan figürlerini, rengârenk, soyutlamacı bir tarz ile anlatılır. Ayrıca bu eserleri kendi iç dünyasındaki düşsel imgeleri kullanarak yoğun boya dokuları ile farklı tekniklerle üretir. Sanatçının 1960 yıllarından sonrası döneminde, Türkiye'nin toplumsal olaylarını gerçekçi bir dil ile anlatır iken, 1980 sonrası eserlerinde dış dünyanın gerçekçiliğinden yararlanarak kendi iç dünyasındaki düşsel yorumları aktarır resimlerine. Bu yüzden Sanatçının eserlerini araştırırken farklı dönemler içerisinde incelemek ve yorumlamak gerekir. 1980'li yılların ortalarına kadar süren ilk dönem tarzlı sanat çalışmalarında yaptığı figür ve dış mekân düşsel bir anlatımla aktarır. Eserlerindeki toplumsal içerikli eserlerinde bile bu durum söz konusudur. Çeşitli tekniklerde ürettiği eserlerinde biçim uyumu, renkli alanlardaki lekeleri ve figürlerle anlatılan soyut anlayışlı eserleri şiirsel bir anlatımla sağlamıştır. (Sevindik, 2017: 1614-1615).

Sanatçı bu son 30 yıl içerisinde serüveninde Türkiye'nin insan olaylarını yansıtır. Türkiye'nin siyasi ve toplumsal olaylarının yanı sıra batı sanatına da yakından takip ederek, batı sanatının bilimsel gelişmeler sonucunda oluşan 20. Yüzyıl sanat anlayışı içinde olan modernizm tarzlı çalışmaları eserlerine yansıtmıştır. Halen günümüz sanatı içerisinde eserlerini üreten bu sanatçımız, dış dünyaya ait gözlemlerini, insan toplum ilişkilerini, dışavurumcülüğünü ve soyut anlayışını hiçbir zaman bırakmadan kendine özgü tarzı ile devam etmektedir (Sevindik, 2017: 1616).

Resim 40: Habib Aydoğdu (1952-) Kompozisyon – 1992, Tuval üzeri yağlıboya

1980'li yıllarında sanatçı figür ile dış mekan bağlantısını bir arada kullanarak üretti. Toplumsal temaları yansıttığı bu eserlerindeki figürler soyut bir anlayışta olduğu gözükmemektedir. Bu eserlerinde genellikle figürler mekan içerisinde espasla kaynaşır ve hatta giderek erir. Farklı tekniklerle ürettiği bu şiirsel anlatımlar lekeci bir renk anlayışıyla bütünleşen ürünlerdir. Halen günümüz sanatı içerisinde eserlerini sürdüren ve insana ait toplum ilişkisini hiçbir zaman bırakmadan soyut eserler üretmeye devam eden Türk sanatçımızdır.

4.1.32. İbrahim Çiftçiöğlu (1952-)

İbrahim Çiftçiöğlu 1952`de Çorum`da doğan sanatçımızdır. İlk resim eğitimini 1973 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Eğitim Bölümünden mezun oldu. 1986 yılında Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi`nde Lisans eğitimini bitirdi. Truva Kültür Derneği`nce, Sanata ve Plastik Sanatlar eğitimine katkılarından dolayı 10. yıl Kültür Sanat Ödülleri, Plastik Sanatlar ödülünü aldı. 1988 yılında Atölye-

Günüşiğı adlı dergisi yayınlandı. Sanatçı iftioğlu, UPSD yönetim kurullarında ve komisyonlarında görev almasının yanı sıra, MEF Okulları, Plastik Sanatlar Eğitimi İlköğretim ve Lise Öğretim Programını hazırladı. 1990 Uluslararası Bursa Festivali, ağdağ Türk Resmi (Bursa); 1998, 75. Yıl'a Armağan ağdağ Türk Plastik Sanatları Sergilerinin (Ankara, İstanbul) küratörlüğünü yaptı. 1997'de Veysel Günay için yazdığı "Bir Yaprakta Bütün Dünya" adlı kitabı Bilim Sanat Galerisi tarafından yayınlandı. Sanatçı 1996 yılında, Lisans eğitimini tamamladığı Akademiden emekli oldu. Sanatçı yine bu yıllardan yana MEF Okulları Bilim Kurulu üyeliğini sürdüren İstanbul'da halen yaşıyan günümüz sanatçımızdır. (<http://lebriz.com>).

Düşüncenin, bir kavram ve iletişim öğesi olarak, içeriksel mesajlara dönüştürüldüğü, imgenin ve görsel motifin, tek başına işlevsel amaçlara hizmet ettiği bir anlayışın temsilcileri arasında yer alır. Yağlıboya tekniğinin yanı sıra özgün baskı üzerinde de, bu anlayışın sınırlarını genişletmeye çalışır. Büyük boyutlu kompozisyonlarında simge, işaret ve göstergeler mesajın etkisini somutlaştırmaya yöneliktir (www.beyazart.com).

Resim 41: İbrahim iftioğlu (1952-) Soyut Portreler – 1992, Kağıt üzeri sanayi boyası

Resim 42: İbrahim Çiftçioğlu (1952-) Soyut Portreler – 1992, Kâğıt üzeri sanayi boyası

4.1.33. Ertuğrul Ateş (1954-)

1954 yılında Adana’da doğan Ertuğrul Ateş, ilk eğitimini 1976 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Resim Bölümü’nü bitirdi. Yine aynı yıl İngiltere’nin Londra şehrinde Kingsway Princeton College ve Betnhal Green Institue’de eğitim ve çalışmalarını burada devam etti. İlk sergisini ise 1980 yılında İstanbul’da açan sanatçı, 1987 yılına kadar İstanbul’da sürdürdü. Daha sonra ABD’nin New York şehrine yerleşerek 1988 yılında 10 kişilik bir koleksiyoncu grubu ile anlaştı. Ünlü 57. Cadde galerilerinden Terry Dintanfass, Chicago Modern Sanatlar Müzesi, Miami, Dallas, Los Angeles, Chicago, Palm Beach, Boston, South Hampton, Barselona, Kopenhag, New York ve Pekin gibi bir ülkede sergiler açtı. Sanatçı 2005’den bu yana Türkiye’de yaşayan ve çalışmalarını sürdüren sanatçımızdır (<http://lebriz.com>).

Sanatçı Ertuğrul Ateş, bir sanat eseri üretilirken başlama noktasının nasıl olması sorusuna karşın, sanatçı ilk olarak kendini aramaya başlamalı cümlesiyle

savunur. Eserlerinde romantik dışavurum ve mistik bir yapıda eserler üretse bile kendini hiçbir zaman bir akıma bağlı olarak görmez. Bu eserler daha çok mavi rengin çok kullanıldığı, kadın figürünü ve gök öğeleri ön planda yer aldığı, dış dünyanın gerçekçiliği yerine kendi iç dünyasındaki hayali öğelerin aktarıldığı ürünlerdir. Ayrıca sanatçı, bir sanat eseri evrenselliğe ulaşabilmesi için yerel olaylardan başlanması gerektiğini sorgular iken, neden, niye ve nasıl sorularını da sorar kendisine. Bu yüzden dolayı sanatçı her zaman sanat eserlerini üretirken kendi iç dünyasını sorgular. Onu var eden kavramların soyut anlayışın olduğunu ve aileden ve toplumdan gördüğü sosyal-kültürel olayları ile gelenek görenekten gelen bilgileri hiçe saymadan ekler eserlerine. Örneğin "Kurdela Ressa" olarak bilinen Ertuğrul Ateş, eserlerinde Osmanlı Sultanları Koleksiyonu'nu hazırlarken Türk sanatında yer alan minyatür sanatından yola çıkıyor. Bu eserlerinde Osmanlı sultanlarının portrelerini tabloda yer verirken bir diğer taraftan sultanların kişisel yapılarını ve o döneme ait sosyal olayları ya da mimari öğeleri yerleştiriyor. Bu Kurdeleler tesadüfen resme giren, daha sonrada resmin tek unsuru haline gelen öğelerdir. Bu öğe bir gün en sevdiği bitki olan peygamber kılıcını çizerken spontane olarak gelişen fırça darbesi ile figürden soyutlanarak kopar ve havada uçuşan bir kurdeleye haline gelir. Böylece sanatçının çok hoşuna gider ve ondan sonra kurdeleyi öğesini kullanır. Bilinçli olarak yaptığı bu tek unsur resimleri bittikten sonra eklenen parlak kırmızı, ya da beyaz olan diğer imgelerin üzerinde keskin bir zıtlık görünümü verir. Bir diğer öğesi yıllar boyunca süren ve değişmeyen kadın bedenidir. Kadına olan hayranlığı, kadınlar erkeğe oranla daha değersiz ve bastırılmış olarak kabul eder. Ayrıca, hayali olarak üretilen bu kadın figürleri yaşamın başladığı rahmi ve son bulan mezarı temsil etmektedir (<http://www.ertugrulates.com>).

Resim 44: Ertuğrul Ateş (1954-) Mao 2

1980’li yılların ilk dönemlerinde pencereler, kapılar, girişler ve geçitler vardır. Bu imgeler keskin ve dikey hatların olduğu soyut sembolik öğelerin yok denilecek kadar az olduğu yapıtlardır. Bu yapıtlarda kadın figürü yerine genellikle erkek figürleri sırtı dönük şekilde çizer, elleri ya da gözleri bağlı olarak yapılmıştır. Yine küre ikonunun belirlediği bu eserlerde bir sembolik öğe olarak değil, bağımsız bir nesne olarak karşımıza çıkar. 1987 yılı itibariyle New York City’ye taşınması sonu sanatçı resim anlayışında renk ve malzeme çeşitliliğini artırarak eserler üretir. 1990’lı yıllarda ise tuvallerin alt kısımlarında dağ ve tepelerin üzerinde mızraklar yer alır. Bu resimleri Amerika’yı fethetme hissinden kaynaklanıyor gibi olsa bile bir diğer nedeni kişisel olarak yaşadığı ikinci evliliğidir. 1991 yılından sonra boşanması sonu resimlerinde ayrılık teması yer alır. Kadın bedenlerinin daha sık olduğu bu Figürler merkezde yer alarak bedenlerini boşluğa bırakır. Giderek dikey yapılardan yataya dönüş sağlar hatlar ise hala köşelidir. 2000’li yıllardan sonra hava, su, toprak ya da ateş imgelerini kullanarak renk ve dokuların yer aldığı epik temalı resimleri oluşturur. Bu eserlerde

karakterler yine kadın bedenlerinin yer aldığı ve resmin tam merkezinde olan ürünlerdir (<http://www.ertugrulates.com>).

4.1.34. Bubi (1956-)

Bubi, 1956'da İstanbul'da doğdu. Sanatçı daha çocuk yaşlarda ilgisi olan okumaları sayesinde sanat hayatında da bilinç(li)/siz kendini gösterir. Okuduğu bu ağır metinlerin etkisi sonucu benmerkezci bir karakter ile sonsuzluğu, var olmayı ve hiçlik kavramlarını sorgulamaya başlar. İlk resimlerini 1970'lerde yapan sanatçı bu resimlerde kendine özgürlük alanı oluşturur. Özgürlük alanı oluşturduğu resimler üzerine eğitim almaz bunun yerine Psikoloji ve Antropoloji bölümlerinin eğitimini alır. Sanatçı böylece felsefi alt yapısının yüksek olması sonucunda felsefeyi ve resmi birbiri ile ilişkilendirip eserler üretir (<http://lebriz.com>).

Sanatçının ilk eserlerinde konu İsa'yı konu alan dini anlatımlardır. Düzensizden uzak olan bu çalışmalar İsa ile kendini özdeşleştirerek başka bir bedenlerle dünyasal bir anlayışla yeniden ortaya koyar. İlerleyen dönemlerde özellikle 1980'ler deki yapıtlarında renkler canlı sarıların, kırmızı ve morların yer aldığı figürlü yapılar, geometrik soyutlamalarla gösterir. Bu resimlerde tüketici toplum kültüründe yer alan çizgi film karakterleri, içecek ve giyim markaları ile pop art sanatına göndermeleri olan bunun yanında parça halinde, boya katmanlarıyla oluşturulan soyut eserlerdir. Ayrıca ürettiği figürlü çalışmalarda yazıyı ve rakamları da kullanır. Yazı resmi tamamlayan bir öğe olarak ifade eder iken bazı eserler başlı başına kendi içerisinde sanat ürünüdür. Eserlerinde ürettiği özgün serbest tarzı ile disipline edilmiş bu çalışmaları dışında spontane olarak gerçekleşen malzeme ve teknik ile yeni kafes serileri vardır. Bu eserlerde Resim üzerinde oluşturduğu yeni dokular ile dikişli kolajları yer alır. Bu kolajlar resim üzerine dikilen ya da yün yumaklarının oluşturduğu dolgun dokular ile sanatçının ekspresyonist bir tavır ile ilişkilidir. İlk zamanlar içerisinde ip malzemesini kullanırken ilerleyen zamanlarda ise, kalın sarmallara dönüşür hatta atlet, pijama gibi tekstil malzemelerini kullanır. Bu yapılar aslında heykele bir dönüşün habercisi olan ürünlerdir (<http://lebriz.com>).

Sanatçının geçmiş dönem eserleri genellikle geometrik kompozisyonlardan oluşan canlı renklerin yer aldığı figürlerin ön planda olduğu yıllardır. Sanatçı o dönemin kitle kültürünü etkilemek amacıyla film karakterleri, yiyecek, içecek gibi pop kültürüyle ürettiği resimlerdir. Bu eserler genellikle parçalar haline bölünmüş tek renk fon üzerinde çalıştığı figürleri farklı renklerle konturladığı soyutlama örnekleridir.

Resim 45: Bubi (1956-) Portre – 1980, Tuval Üzeri Akrilik Boya

4.1.35. Bedri Baykam (1957-)

Sanatçı 1980’li yılların başlarında yapılan resimlerinde yeni dışavurumcu bir anlayış ile eserler üretir. Bu eserler duvar resimlerinden etkilenip tuval üzerinde müdahale ederek çeşitli malzemelerin kullanıldığı yapıtlardır. Yine aynı yıllarda tuval üzerindeki en belirgin özellik ise resmin geniş ve renk yığınları içerisinde gösterilen figüratif yapıtlardır (Baykam, 2018: 5). 1980’li yılların sonlarına doğru ise sanatçı yine aynı anlayış içerisinde olduğu anlaşılır. Yeni dışavurumcu bir etki ile sınırsız malzeme

kullanımıyla devam eden Baykam, ifade şekli olarak zeminde çeşitli nesnelerin yer aldığı, fotoğraf, kırık ayna, tabak, cam parçaları gibi farklı malzemeleri kullanarak hem biçimlerin bütünlüğünü sağlar, hem de bozar. Bu yapıtlar geleneksel sanatın aksine, gündelik hayatı, kişisel tarihi, yansıtmakla birlikte sanatçının öznelliğini ve o güne kadar hiç yapılmayan bir teknikle karşımıza çıkar. Bu yeni teknikler ise Akıtmaların yer aldığı ve bu akıtmalı renkler üzerine yazı ile birleştirilen figürlü kompozisyonlardır (Baykam, 2018: 4).

Resim 46: Bedri Baykam (1957-) Drama of Human Encounters Serisi'nden – 1987, Tuval Üzeri Yağlıboya

4.1.36. Alp Tamer Ulukılıç (1957-)

Alp Tamer Ulukılıç 1957 yılında Bitlis'te doğdu. Sanatçı resim eğitimini 1975-1982 yılları arasında İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Devrim Erbil Atölyesi'nde sanat eğitimi aldı. Alp Tamer Ulukılıç'ın eserleri ayrılık, ölüm, aşk nefret gibi insan ait akla gelebilecek yaşamdaki tüm duygular ve düşünsel kavramlara rastlanır. Bu olaylar bazen bilinçli bazen spontane olarak gelişen duygusallığın hakim

olduğu yapıtlardır. Eserlerinde her zaman odak noktası insan üzerine, özellikle kadın figürüne yoğunlaşır. 1993 ile 1996 yılları arasında yaşadığı acı olaylardan dolayı renkler daha aza indirgenmiş, kapalı formların ve kompozisyonlar oluşturarak eserleri dikkat çeker. Bu dönem içerisinde günümüze kadar Ulukılıç'ın eserleri, sezgisel bir tavır olarak soyutlanmış figür anlayışı ile bu figürlere hizmet eden renk lekelerinin oluşturduğu yaklaşımlar, resmin temelinde barındırılan yapıtlardır. Bu sezgisel tavırlar içerisinde oluşan rastlansal olayları sağlam bir yapıya dönüştürmek için bilinçli ve deneyimli bir denetim söz konusudur. 1997 ile 1999 yılında ise renkler, form ve kompozisyonlar daha özgür bir halde rastlanan belirgin figür yapıtlarının ortaya çıktığı eserlerdir (Çalıkoğlu, 1999: 37).

2000'li yıllardan sonra yeni bir dönem için işe yarar yeni plastik değer taşıyan ve imgesel düzeyde ne varsa onları yeniden toplayıp ironik olarak yeniden kodlar. Yeni oluşan bu plastik dil sanatçının kendi içerisinde benlik, kişisel ve toplumsal tarihinde topladığı bütün olaylar neyi gösteriyorsa, kendini tanıma adına bu yeni plastik değerlerle göstermeye çabalar. Zaman kavramı içerisinde değişen bu tüm yeni resimlerde konu olarak “bastırılmış aidiyet duygusu”, “bireysel ve toplumsal şiddet” temalı konular ortaya çıkar. Bu tepkili çalışmalarının birçoğu yabancılaşma ve kimlik sorunu içerisinde yapılmış bir dizi portre çalışmaları ile büyük tarzda yapılmış şiddet konulu eserler üretir. (Çalıkoğlu, 1999: 38).

Sanatçının eserleri toplum içerisinde insanın içsel yaşantısını anlatan duyguları işlediği gözükmetedir. Bu figür ya da portreleri bilinmeyen bir mekanla birleştirerek, yoğun renk katmanlarının yer aldığı çalışmalardır. Yapılan bu silüetler halindeki figürleri, yer yer parçalanmış yer yer ise kitlesel yapılarıyla yorumlayarak, geniş lekesel renkli resim alanlarını, aniden patlayarak, etrafa yayılan güçlü coşkulu fırça darbeleriyle yapılmış eserlerdir.

Resim 47: Alp Tamer Ulukılıç (1957-), Pasaport – 2006, Tuval üzeri yağlıboya

4.1.37. İrfan Önürmen (1958-)

Eserlerinde bir süre üzerinde çalışıp sürdürdüğü, kendi halinde büyük kentlerde yaşayan insan temalı figürler üzerine dayanan ve bu eserleri kendine özgü bir tavırla büyük boyutta ürettiği eserlerdir. Eserlerinde aslında göstermek istediği şey, absürt olayları, komik halleri, dramları ve en önemlisi insanın çevresi ile topluma karşı yabancılaşması söz konusudur. Böylece sanatçı insanın kendisini yeniden tanıyarak ele alınmasını sağlamak ister. Sanatçı bu resimleri üretirken gözlem yaparak, gazete, dergi fotoğraflarından bazen de televizyon görüntülerinden yararlanır. Diğer yandan sanatçının portreleri ile çok figürlü kompozisyonları da bulunur. Bu eserlerinde sokak ile ev hayatını anlatan, diyalogların yaşandığı konuların yanı sıra kadın, asker, futbol konuları içerisinde yer alan gol sevinci gibi biçimsel anlatımlı resimleri de vardır. Portreleri bilindik ve tanıdık insanların aksine toplum içerisinde yaşayan insanları kendinde sentezleyerek soyut tarzlı eserler üretir. Sanatçı 1990'lı yılların sonlarından

itibaren boya pentürlerinin yanı sıra gelinlik tülünü kullanarak Pentül, Skülptül olarak isimlendirdiği işler ile gazete kâğıdını kullanarak duvar rölyefleri ve heykeller yapar. Figüratif anlatımlı olan bu kendi çalışmalarında akademik tarzın katı, biçimci üslûbundan kurtarıp, farklılaştırabilmiş, klâsik tuval çalışmalarından uzaklaşıp yerleştirmelere yöneldiği çalışmaları ile bilinen ve halen eserler üreten Türk sanatçımızdır (Çalıköğlü, 1999: 37).

Resim 48: İrfan Önürmen (1958-) , Bakış Serisi 1, Tuval üzeri akrilik boya

Sanatçının birçok eseri, tuval, gazete, kâğıt üzerine yapılan tablolar, çizimler, tül çalışmaları, gazete kâğıtlarından yapılan objeler ve düzenlemelerle karşımıza çıkar. Sanatçı'nın yaptığı ilk portrelerinde parçalanmış şekilde boyamasıyla başlar. Daha sonraki yıllarda ise portreler üzerinde farklı teknik ve malzemeler kullanarak eserler

ürettir. Bu eserler 1990'lı yılların sonlarından itibaren boya pentürlerinin yanı sıra tülleri kullanarak Pentül, Skülptül olarak isimlendirdiği işler ile karşımıza çıkmaktadır.

Resim 49: İrfan Önürmen (1958-), Bakış Serisi – 2012 , Tuval üzeri akrilik boya

4.1.38. Serdar Okan (1958-)

Serdar Okan ilk eğitimini İstanbul Mimar Sinan Üniversitesi, Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Resim Bölümü'nden mezun olmuştur. Sanatçı, Prof. Özdemir Altan'ın Atölyesi'nde eğitimini sürdürmüş ve resim restorasyonu hakkında ilerleyerek sanat anlayışına devam etmiştir. Birçok kişisel ve karma sergisi bulunan Serdar Okan'ın, 3700 resim galerisinin oluşturulmuş bir portre galerisi bulunur. Şato

Müzesi'nde yaptığı, Batı Lordu Alexandre Thyne portrelerinin ve sanatçının bazı eserlerinde bulunduğu Pop Art'taki bu eserleri ile James Bond filmlerinde rol alan Slyvana Henriquez tarafından beğenilmiş ve halen eserleri yakından takip eden Henriquez' in portresini yapmıştır (<http://www.turkishpaintings.com>).

Sanatçı, Eserlerinde yaptığı portre ve göz çalışmalarında insan hayatının derinliklerine inerek insan psikolojisi hakkında araştırma yapmıştır. Sanatçı'nın, 1980 ile 1990 yıllarında yaptığı eserleri ise figüratif tarzdadır. Ürettiği bu estetiksel figüratif kompozisyonlu çalışmaların yanı sıra, hayal gücü ile spontane olarak oluşturduğu soyut tarzlı eserleri de bulunur. 2000'li yıllarında oluşturduğu bu soyut çalışmalarında, renkleri daha canlı, yüzeyleri ise daha geniş kullanarak eserler üretmiştir. Sanatçı'nın son yıllarındaki eserlerinde, cam, kum gibi birçok farklı malzemelere yer vererek doku oluşturur ve kesip parçaladığı özel tekniği ile tümevarıma ulaşmayı hedeflemiştir (<http://www.birdemetnergis.com>).

Resim 50: Serdar Okan (1958-), Portre - Tuval üzerine karışık teknik

Sanatçının eserleri genellikle portre ve göz çalışmalarıyla ön plana çıkmaktadır. Portreleri, geniş yüzeylerde canlı ve parlak renklerin anlık şekilde oluşturup soyut anlayışla üretmeyi hedefleyen eserlerdir. Tüm duyguları, renklerle ve sert konturlarla anlattığı bu çalışmalar, estetik hayal gücüyle oluşturulmuştur. Uzun yıllar boyunca yaptığı bu estetik görselliğin ana temasını aslında insanın iç dünyasını araştırmaları sonucu ortaya çıktığı söylenebilir.

4.1.39. Ali Kotan (1959-)

Ali Kotan 1959 yılında Ankara'da doğdu. İlk eğitimini Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim İş Bölümünden mezun oldu. Sanatçı insan enerjisinin dışavurumunu anlattığı ifade biçimlerini toplumsal dinamizmle bütünleştirerek, insanın tükenmezliği ve dayanışma gücü çevresinde anlam katmıştır. Sanatçının 1980'li yıllarında ürettiği eserleri, gerçekliğin sorgulanmasını temel olarak ele alan genç kuşağın değişime yönelik eğilimleri kapsamında, bu kuşakla özdeş tavırların içinde yer almıştır (<http://www.beyazart.com>).

Sanatçıya yapılan röportajda, günümüz dönemindeki çalışmalarını şu sözlerle anlatır.

Sanatçı Ali Kotan, uzun yıllar süren çalışmaları sonucunda yapmış olduğu tüm eserlerini bir periyodik yani birbirinin uzantı olduğu görüşündedir. Savrulan sessizlik adlı sergisinde yer alan siyah beyaz tablolarını ise serüveninin son noktası olduğunu söyler. Kendi iç dünyasında yaşadığı tüm keder ve üzüntüleri yansıtan bu çalışmalarını aslında yaşadığı siyasi politik sessizliğin varoluşu sonucu, sanatçıyı kendi iç dünyasına dönmesini sağlar. Böylece eserleri geçmiş yıllarda olduğu gibi ekspresyonist dışavurumları sessizleşse bile sanatçı hiçbir zaman çığlıklardan vazgeçmez. Sanatçı resmin kendi teknik alanları içerisinde yaşadığı kavgalar ile aldığı tüm huzursuzlukları birleştirerek son eserlerine yansıtır. Sanatçı eski çalışmalarında yer alan ekspresyonist figürlerini beyazlar içerisinde saklayarak yer yer göstererek, sanatçının iç dünyasında sakladığı üzüntülerini, içerisinde unutulduğu bazende unutulmamak istenmesi olduğunu savunurken, eserin kendi içerisinde bir konsept olarak 'ta oluşturduğunu

söyler bu son eserlerinde. Eserlerindeki beyaz rengin güçlüğünü vurgulayan sanatçı, hayatının acıları içerisinde yer alan elemanları beyaz renk ile sessizleştirir veya soyutlar. Çalışmalarında anlatımdan çok hislerle yaklaşan sanatçı, kendi iç dünyasında yaşadığı tüm duygularını eserlerinde yansıtarak çalışmalarını sürdüren günümüz Türk sanatçısıdır (<https://www.youtube.com/watch?v=WCsajiT21tk>).

Sanatçının içgüdüsel olarak ürettiği portreleri titrek fırça vuruşlarıyla oluşturulmuştur. Yağlıboya tekniği ile yaptığı bu çalışmasında, genellikle leke ögesinin ön planda olduğu gözükmemektedir. Sanatçı genellikle koyu tonları kullanır. Bu renkleri kendi iç dünyasında yaşadığı tüm keder ve üzüntüleri yansıttığı söylenebilir. Bu yüzden dışavurumcu anlayışlarını leke ile anlatan sanatçımız, genellikle siyah beyaz renklerle gösterir. Sanatçının karşıt ritim dengesinde oluşturduğu bir çok eseri insan ilişkilerini sorgulayan, mekanın belirsizliği üzerine kurulmuş sanat ürünleridir.

Resim 51: Ali Kotan (1959-) Portre Soyutlaması- 2008, Okan (1958-), Portre - Tuval üzerine yağlıboya

4.1.40. Temür Kōran (1960-)

Temür Kōran'ın resimlerinde desen her zaman ön planda yer almasının yanı sıra güçlü bir desenci anlayışı ile çizimler yapar. Ancak sanatçı, renklerden de hiçbir zaman vazgeçmez. Eserlerinde figürlerinin çizerken genellikle mürekkep kalem kullanarak desenlerin biçimleri etrafı akıcı çizgiler yer alırken iç kısımlarda ise sanatçının hızlı heyecanını yansıtan çizgilerin üst üste gelmesi sonu açık koyu zıtlıklar oluşur. Böylece çizdiği desenlerinde ifade gücünün fazla olduğu gözükür. Tuvallerindeki boyalı resimlerinde bile çizgisel olaylara yer verir. Çoğu zaman çizdiği desenlerde mürekkep kalemi kullanırken yer yer mürekkebi fırça yardımı ile sürüp su ile dağıtarak güçlü bir leke oluşumuna yer verir. (Pehlivan, 2013: 120).

Sanatçı, figür ve renkçi dışavurumcu anlayışı ile ilk baştan bugüne iki kere tekrar edilen imgeleri kullanır. Bu yan yana tekrar edilen figürler iki ayrı kişi olmamakla birlikte tasvir etmek edilen beden aslında aynı kişiliğin yan yana iki kez çoğaltıldığı durumdur. Daha açık olarak belirtecek olursak tuval üzerinde iki parçaya bölünen kompozisyon modelin “ötekini” ya da “öteki” olmayı düşleyen bir olay veya tam tersi sanatçının modelinde gördüğü bölünmüş kişilik durumunu yansıtıyor. Bu her iki olay resimsel anlamda geçerli olabilecek durumdadır. Ayrıca bu kurgularda hangi pozisyonda veya bakış ve harekette duracağı konusunda sanatçının kendi iç dünyası ile şekillenir. Bu figürlü çalışmalarının yanı sıra sanatçının renkçi bir anlayış ile yaptığı portreleri de vardır (Çalıköğlü, 1999: 42).

Eserleri genellikle figür ve portrelerden oluşmaktadır. Sanatçı bu eserleri boyamadan evvel ilk olarak mürekkep kalemi ile desen çizimiyle oluşturur. Böylece ürettiği figürlerin etrafı akıcı çizgiler yer alırken iç kısımları ise zıt çizgilerin üst üste gelmesi sonucu açık ve koyu tonlardan oluşur. Yağlıboya tablolarında ise bu çizgisel hareketler devam eder. Sanatçı yer yer çizdiği desenlerde mürekkebi fırça ve su yardımı ile dağıtarak leke oluşturur. Sanatçı, bu figür ve portreleri dışavurumcu soyutlama anlayışı ile ilk baştan bugüne iki kere tekrar edilen ya da figürü yarından keserek mürekkep ile rengi bir arada kullanır. Bu yan yana olan farklı iki boyama tekniği, iki ayrı farklı bir kişi olmamakla birlikte bir bütün olarak gösterilmiştir.

Resim 52: Temur Köran (1960 -), Portre-2004 , Tuval üzeri yağlıboya

4.1.41. Selahattin Yıldırım (1960-)

Selahattin yıldırım 1997 yılları itibariyle ilk örneklerini kâğıt üzerinde karışık teknik ile hazırladığı “yüzler” ile karşımıza çıkar. Sanatçının eserleri desen ağırlıklı olup, özellikle portre üzerine yoğunlaşan ve bu çalışmalarında siyah- beyaz renkleri kullanıp dramatik bir üslupla üreten sanatçımızdır. Yine bu benzer durumu figüratif çalışmalarında da görmek mümkündür. 1998 yılına kadar devam eden bu seriler giderek büyüyen tuvaler üzerin yağlı boya ile anlatılan portreler haline dönüşür. İlk eserlerde daha çok ifade anlatır iken giderek daha monokrom renklerle birleşerek daha zengin bir anlatımla gösterir. Sanatçı, 2000’li yıllarda tek renk olan sepya, siyah ve mavi renkleri yerine daha bloke lekelerin kullanıldığı çalışmalardır. Başlangıçtan bugüne kadar bu tarz devam etmesinin yanı sıra malzemelerinde zenginleştiği bu dönemde içerisinde birçok farklı teknik, renk ve malzemeleri kullanarak, dokusal tatların fazlalaştığı işlerle eserler üretmeye devam eder. (Çalıkoğlu, 1999: 38).

Resim 53: Selahattin Yıldırım (1960-), Tuval üzeri yağlıboya

Sanatçı, siyah-beyaz portreleriyle bilinen günümüz dönem sanatçılarından. Portre resimlerinin yanı sıra figüratif ağırlıklı resimlerinde de görmek mümkündür. Sanatçı yaptığı portre ve figürlerinde daima toplumsal yaşamın sorunlarını ele alan, tepkisel, sorgucu tavrını hiçbir zaman bırakmadan devam eden ve bu tavrını biçime ya da renge dönüştüren ekspresif tavırlı sanatçımızdır.

4.1.42. Bahri Genç (1963-)

Sanatçı Bahri Genç 1963 yılında Erzurum'da doğdu. 1982'de İ.D.G.S.A.'ya giren sanatçı ilk eğitimini 1992'de Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü Devrim Erbil Atölyesinden mezunu oldu. Sanatçının 1987 yılından itibaren birçok karma ve kişisel sergileri bulunmaktadır. 1994 yılında M.S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsünde, sanatta yeterlik üzerine eğitimi sürdürdü. 1995 yılında, Türk-Alman ortak firması Nazar Holiday tarafından Türkiye konulu resimler yapması için

Düsseldorf'a davet edildi. 1997-2003 yılları arasında ise sanatçı özel okullarda öğretmenlik yaptı. Bahri Genç'in bazı resimleri, İstanbul Basın Müzesi, İzmir Devlet Resim ve Heykel Müzesi, Balıkesir Devrim Erbil Müzesi ve Türkiye'deki bazı belli başlı koleksiyonerlerde yer almaktadır (<http://www.turkishpaintings.com>).

Soyut portreleri yapmadan önce geleneksel anlayışları araştıran Bahri Genç ilk olarak, Rembrandt, Tizianno, Velaskes gibi büyük usta sanatçıların portrelerini inceler. Bu çalışmalarını etüt ettikten sonra, kendine has üslubunu oluşturduğu eserlerinde geleneksel yapıları kullanır. Böylece eserlerin alt yapısındaki sağlamlığı sayesinde güven ve cesaret içerisinde yeni bir resimsel dil oluşumuna ulaştığı gözükmektedir. Sanatçı geleneksel sanatta yer alan Realist anlayışından yola çıkarak oluşturduğu portrelerinde, anıksal soyutlama ile deformasyonlara yer verir. Renk kullanımındaki fırça sürüşlerinde ise tuşsal yöntemini kullanır. Ekspresif ifadeyle oluşturduğu bu portreleri, izleyicinin karşısında duygusal bir yoğunluğa ulaştırmayı başarmıştır. Portrelerin içeriğine uygun bir şekilde kullanılan monokrom ve kontrast renkler sayesinde oluşturduğu dokusal yüzeyler, duygusal ifadeye katkı sağlamıştır. (<http://www.turkishpaintings.com>).

Sanatçının kendi tarzı ile ürettiği çağdaş Portre çalışmaları, yaşadığı kendi sanat kuşağına adını duyurmayı başarır ve kendine has üslubuyla birçok genç sanatçıyı etkilemiştir. Sanatçı oluşturduğu bu yeni yaklaşımı soyut biçim anlayışla bir arada izler. Ancak geleneksel üsluptan da hiçbir zaman vazgeçmez. Araştırdığı geleneksel anlayışların altyapısını soyut dışavurumcu üslubu ile birleştirerek kendine has plastik bir dil oluşturmuştur (<https://evetbenim.com/>).

Sanatçı Bahri Genç, Realist bir anlayıştan oluşturduğu soyut eserlere çevrilen figüratif resim bağlamında yeni bir soyut tarzı oluşturmuştur. Kendi duygu ve düşüncelerini yansıttığı eserleri gençlik dönemine ait düşsel ve heyecanlı olanı, tinsel olarak sorgular ve eserlerinde şiirsel ve lirik olarak soyutlamıştır (<http://www.turkishpaintings.com>).

Resim 54: Bahri Genç (1963-), Marilyn Monroe - 2011 Tuval üzeri akrilik

Son dönem eserlerine aktardığı bu heyecanlı üslup anlayışını bir adım ileri götürmek adına, günlük yaşantı içerikleriyle göstererek, sanatçının kendi iç dünyasındaki tüm duyguları soyutlayıcı şekilde göstermeye başarır ve halen eserlerini yeni üsluplarla ilerletmeyi sürdürmektedir (<https://evetbenim.com/>).

Sanatçı'nın eserlerini incelediğimizde yaşadığı dönem içerisinde çağdaş olma adına kendine has üslubu ile ürettiği portrelerle bilinmektedir. Sanatçı bu tür üretimleriyle genç sanatçıların dikkatini çekerek etkilenmelerini sağlamıştır. Sanatçı'nın yapmış olduğu bu yeni yaklaşımlar sayesinde soyut biçim anlayışı ile geleneksel üslubunu bir arada kullanarak, dışavurumcu soyutlamalarıyla plastik bir dil anlayışı geliştirmiştir.

Resim 55: Bahri Genç (1963-), Tuval üzeri akrilik

4.1.43. Nurettin Erkan (1965-)

Yaptığı eserlerinin merkezinde insan kullanan ve bu insanı her şeyden evvel bir kavram olarak görür. İnsan bedenini sadece insan olgusuna giden bir obje olarak seçer ve bedeni kullanarak merkeze ulaşmayı amaçlar. Sanatçı bunu bir seçim olarak değil aynı zamanda kendisinin de içsel gerçeği olarak yansıtır. Ayrıca İnsanın tarihsel belleği, varoluş çabası ve doğası üzerine yoğunlaşan çalışmalarıdır. Sanatçının "Yabancı" ile başlayıp "Boşluktaki bedenler" ile devam eden ve "Nocturne" serisi eserleri çalışmalarının ilk evresi olarak kabul edilebilir. Bu eserler gerek biçimsel gerek kavramsal açıdan birbiri ile aynı tarzda olan çalışmalarıdır. Genel olarak bu dönemde figürleri gösterilen kompozisyonlardır (<http://www.nurettinerkan.com>).

İlerleyen dönemlerde sanatçı taş ile insan bedenini bir arada kullanarak canlı ve cansız iki kavramı bir arada yer verir. Bu canlı ile cansız kavram "Beden ve taş" aralarındaki metaforik ilişkiden dolayı gerçekleşir. Bu olay en eski tarihten beri

mitolojik öykülerde ve inanışlarda yer alan bir konudur aslında. O dönemde yaşanan olayların ve tarihin gizli olaylarına tanık olan taşlar, eski uygarlıklarda önemli yer tutmuş, hatta günümüze kadar ulaşan bu taşlar eski medeniyetlerin tarihsel sırlarını anlatmıştır bize. Böylece Taş kavramı eskiden beri büyü ve kutsallığın metaforu olmuş tanrısallıkla bir arada düşünülmüş, sağlam bir yapı oluşu ve sürekliliğinden dolayı da sembol olarak kullanılmıştır (<http://www.nurettinerkan.com>).

Resim 56: Nurettin Erkan (1965-), Nocturne 2 – 2003, 2006 yılları Tuval üzeri yağlıboya

Sembol olarak kullanılan bu her iki öge, Nurettin Erkan'ın resimlerinde “beden ve taş” yapıtlarıyla ortaya çıkarır. Bu her iki öge başlı başına bir tarihselliğe sahip çıkması yanı sıra zamanın araçsallığında bir dönüşümler ilişkisini barındırır. Figürlerdeki bedenin cisimsel yapılarında ise en somut haliyle gösterir iken, taşın olağın gerçek yapısını kaybetmez. Bedendeki ruh ve zihin boyutunda ise tarihsel olaya bellek oluşturur, böylece mimesis olarak hafızada nesnelliğe araç edinmiş olur. Yani Sanatçının eserlerinde maddesel bir kütle olarak kurgulan beden, her türlü insan duygusundan ve ruhundan ayrılmış şekilde resmedilir. Kadın yapısının tüm zarif yuvarlak ve yumuşak görünümleri yerine beden daha katı, geometrik formlar ile köşeli ve sert yapıdadır. Böylece kadın figürü canlı bir varlık olmasına rağmen cansız olarak taş halinde gösterilmiştir. Ayrıca Sanatçı, bu figürlerinde heykelsi bir yapıda

anlatırken aynı zamanda da kadının tarih içerisinde yer aldığı var olma süresini anlatır bize. Hatta eserlerde cinsel kimlikten uzak eylemsiz durağın şekilde dişil erotik çağrışımları yansıtmaz. Bunun sebebi eril arzuların nesnesinden uzak tutarak insana göndermelerde bulunur (<http://www.nurettinerkan.com>).

4.1.44. Levent Morgök (1969-)

1969 yılında Erzurum’da doğan Levent Morgök, resim eğitimini Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü Özer Kabaş Atölyesi’nden tamamlayarak mezun oldu. Sanatçı master programını aynı üniversitede bitirdi. Eserlerinde araştırmacı ve deneysel yöntemler üzerine kurulu olup, izleyiciye resmin sadece kompozisyondaki yüzeyi göstermekle kalmaz, ürettiği farklı dokular ve boyutlarla şaşırtır. Son eserlerinde, ışıklı katmanların yanı sıra özel olarak tasarlanan mekanizmaların oluşumuyla nesnel bir boyut kazandırmıştır. Sanatçı halen çalışmalarını sürdüren ve İstanbul’da yaşayan Türk sanatçımızdır.

Resim 57: Levent Morgök (1969-), Portre Kompozisyon, Tuval üzeri karışık teknik

Levent Morgök resimlerine baktığımızda klasik pentür gibi yansıttığı ancak ana temasındaki içerik ve kullandığı teknik anlamında farklı bir kavramlarla oluşturduğu gözükmektedir. Sanatçı geleneksel sanat anlayışını, kullandığı farklı malzemelerle bozmaya çalışır. Sanatçı deformasyona uğrattığı bu çalışmaların yanı sıra yorganları, light box'ları, metal ve pleksi gibi farklı malzemeleri kullanarak yüzey üzerinde doku oluşturarak eserlerini oluşturur. Gerek üç boyutlu gerek tuval çalışmalarında sanatçının izleyiciyi özgürleştiren ya da eserin içine izleyiciyi hapseden bir algı ve yaratır. Kendi deyişiyle, yaşadığımız anlar, söylediğimiz sözler yaşanıp, söylendiği andan itibaren geçmiş zaman kipiyle anlatılmaya mahkum. Resim yaparken yaşanmış ve en kristalize olmuş anı, zamanın katmanları içinden alıp çıkartmaya çalışır. Bu duyguyu verebilmek için de figürlerini katmanların içine sıkıştırır. Tıpkı zamanın katmanlarının anılarımızı sıkıştırdığı gibi.

4.1.45. Erdoğan Zümrütoğlu (1970-)

Erdoğan Zümrütoğlu'nun birçok eseri biçim ve kavram olarak katı ve tutarlı şekilde yapar. Figürleri genellikle soyut halde betimlenen ve entelektüel kavramla kendiliğinden gelişen ve oluşan eserlerdir. Denge halinde gösterilen tüm çalışmaları, yaşanan zamanın dramları ve travmalarının bir analitik çözümlenmeleri sonucu ortaya çıkar. Çalışmalarında Yeni Dışavurumcu bir tarz olarak yapan sanatçı, Georg Saselitz'in erken dönemi ve ya son serileri ile ünlü olan Eugene Schönebeck gibi sanatçılardan etkilenir. Sanatçı yeni dışavurumculuğu ile birlikte biçim, renk ve kompozisyona ilişkin birçok kavrama karşı deformasyonlar yapmak ister. Klasik dışavurumculuğun aksine farklı olarak sanatçının işleri, yaratıcı, duygu ve düşüncelerin ani oluşumları olarak ortaya çıkmaz. Eserlerini bir süreç içerisinde oluşturup geliştiren, doğal süreç içerisinde eylem ile dikkatli değerlendirme sonucunda elde eder. Çalışmalarında hırçın fırça darbeleri ile doğal renkler kullanır. Günümüz dönemindeki eserlerinde ise sanatçı boya patlamalarını kullanarak insan bedeninin var olma olgusuna karşı ilgisini eserlerine yansıtır. Bu yüzden sanatçının birçok ürünü, duygusal dışavurum ve biçimsel gücüne rağmen her zaman Sosyo-politik bir sorumluluk içerisinde yer alır (<http://www.artfulliving.com.tr>).

Resim 58: Erdoğan Zümrütoğlu (1970-) Portre

Sanatçının en son eserlerindeki soyutlamaları yer yer azalır. Biçimsel karakter yapıları daha belirgin hale gelen iç mekâna benzer yerde yapılmış tek figürlerdir. Figürler burada daha net bir biçimde formüle edilirler ve mekânın her bir parçası gibi gözüken grafik veya illüstratif fon üzerinde yer yer yansıtılır iken yer yer ise geometrik ve grafik yapılar dikkat çeker. Ünlü sanatçı Francis Bacon'da olduğu gibi bir mekânı çizerken sadece birkaç çizgi ile gösterir. Bu mekânın gerçek görüntüsü ya da yapısı hayali olarak izleyici tarafından tamamlanır. Çalışmada mekân çok basit şekilde oluştururken figür ise daha karmaşık, parçalanmış şekilde sanatçının dışavurumunu yansıtmaktadır. Sanatçı her ne kadar dinamik fırça darbelerini kullansa bile insan andıran figürler ağır bir harekette donmuşçasına hareketsiz olarak tasvir eder (<http://www.artfulliving.com.tr>).

4.1.46. Sait Mingü (1977-)

Sait Mingü 1977 yılında İstanbul doğumlu olan sanatçımız, ilk sanat eğitimini 2001 yılında Mimar Sinan Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim bölümünden mezun oldu. Sanatçı eserlerinde, yer yer fotoğrafı yer yer film karesi şeklinde eskizler

yaptı. Tablolarını tuval üzerine yerleştirdiği kâğıt üzerine yapan sanatçı, akrilik boyayı kullanarak ecoline ve dijital teknikleri kullanarak eserler üretti. Sanatçının figüratif tarzlı çalışmalarını ekspresyonist üsluba göre üreten sanatçı, ikili insan ilişkiler ve gündelik yaşamı yansıtarak anlık hareketleri tuvallerine aktarır.

Sanatçının eserlerindeki içgüdüsel figürleri, çocukluk yaşlarından beri gelen insan hareketleri üzerine meraklı olmasından dolayı incelemiştir. Sanatçı bu figürleri bazen metroda, bazen biri ile konuşurken veya film karelerindeki sahneleri iç dünyasında çizmiştir. Aklında biriken bu sahneleri bir kompozisyon içerisinde göstererek resmetmeye başlamıştır. Çalışmalarını üretirken çok hızlı şekilde çalışan sanatçı, yaptığı resimlerin tarzını figüratif dışavurum olarak söylemiştir. Tuval üzerindeki kâğıt mücadelelerinde anlık lekeler, sıçratma tekniği sayesinde dinamik bir çizgi oluşturmuştur (Atabilen, <http://www.hurriyet.com.tr>).

Resim 59: Sait Mingü (1977-), Portre – 2005, Tuval Üzeri Yağlıboya

Sanatçı fotoğraf karelerinden aldığı parçaları başka formlara dönüştürerek yeni anlamlar kazandırmıştır. Ortaya çıkan görüntülerin yorumlamasını ise “Gözlem” üzerine dayalı çalışmalarında genellikle hikâyeyi resim yaparken kendisi tarafından oluşturduğunu, izleyicilerin ise bu hikâyeyi kendilerinin yazdığını söylemektedir (Yıldız, <http://bonemagazine.com>).

Resim 60: Sait Mingü (1977-), Ailicec-2008, Tuval Üzeri Akrilik

Eserlerinin birçoğu dışavurumcu figüratif anlayışla üretilmiş eserlerdir. İnsan ilişkilerinin gündelik hayatlarını anlatan ve bu durumları açık bir şekilde vurgulayan anlık figürlerden oluşmaktadır. Sanatçı yer yer canlı renkler kullanmasının yanı sıra bazı çalışmaları ise tam zıttı olarak pastel tonlarla ürettiği gözükmektedir. Sanatçı farklı malzeme ve teknikleri kullanmaktan kaçınmaz. Hatta fotoğraf ve dijital ortamlardan yararlanan ve kendi tekniği ile birleştirip ürettiği eserleri bulunmaktadır.

4.1.47. Evren Sezgin (1978-)

Sanatçı Evren Sezgin, 1978 yılında Samsun’da doğdu. İlk sanat eğitimini Ondokuzmayıs Üniversitesinde bitiren Sezgin, 1998 yılında Büyük Samsun Otelinde ilk sergisini, ikinci sergisini ise 2000 yılında üniversite bünyesinde açar. Sanatçı’nın ilk eserleri Osmanlı ve Kadın temaları üzerinedir. Samsun şehrinin çeşitli okullarında

görev yapan sanatçı, ilerleyen yıl içerisinde İstanbul'a giderek Şişli ve Etilerde öğretmenlik görevini sürdürdü. İstanbul'a geldikten sonra çeşitli galerilerinde sergi açma fırsatı buldu. 2007 yılında Toprak Sanat galerisi ile Bebek'te açılan bir karma sergide eserlerini sergiledi. Sanatçı Kolaj ve akrilik çalışmalarının yanı sıra iç mimariyle de ilgi duyan Türk sanatçımızdır (<https://www.ntv.com.tr>)

Evren Sezgin eserlerinde, izleyici karşısında güçlü ve çarpıcı bir algı bırakmak adına her zaman canlı renkleri kullanmıştır. Canlı renkler halinde gösterilen figürleri bazı zaman tek başına, bazı zamanda yarım şekilde gösteren Sezgin, “Çalışmalarım, hayattaki yalnızlığımıza ve ruhumuzu tevekküle ulaştırma çabamıza vurgu yapmayı arzu ettiğini” vurgular. Çalışmalarında kolaj ile akrilik boyayı bir arada kullandığı eseri farklı materyallere ve objelerin sıkıcı görünüşlerine estetik kazandırmıştır. Karamsar duyguları yansıttığı ifade eden Sezgin

“Hayat, iyi ve kötünün iç içe geçtiği tıpkı Yin ve Yang gibi karşıtlıklarla çevrilidir. Her şeyin birbirinden ayıramaz iki karşıtlığı vardır. Bir karşıtlığın hâkimiyetinin en güçlü olduğu noktada diğer karşıtlık belirir. Aynı, gecenin içinde aydınlığın, gündüzün içinde gölgenin var olması gibi... Her sorunun, çözümü, her sevgininse nefreti barındırması gibi... Duygularımız da öyledir. Herkes zaman zaman kaybolmuş hissedebilir. Ancak bilmek gerekir ki kaybolmuşluğun en güçlü olduğu an, kendini bulmuşluktur” der (<http://newsanat.com/>).

Sanatçı parçaladığı kolajlarının her bir parçasını hayatın kendisi olduğu düşüncesindedir. Bu parçaları bir araya getirdiğinde hayatta, resimde bütünü bir araya getirdiğini söyler. Belirlenen bu parçaları yerinden oynattığımız taktirde, yaşamda resimde paramparça olur. Sanatçı bu konu hakkında şu sözleri söyler

Bozup yaptıklarımız, inşa edip yıktıklarımızdır bizi biz yapan. Birbirimizden parçalar alır, birbirimizde parçalar bırakırız. Bir parçamız olur, bir parçası oluruz... Doğru zamanda yanlış yerde olan parçalar, yanlış zamanda doğru yerde olan parçalar... Ya yitip giden parçalar? Bizi farklı kılan da aynı parçalarla farklı şekillerle, farklı renklere, farklı hayatlara ulaşabilmek olsa gerek... Rilke'nin dediği gibi “Parçalanmış bir hayatı ancak küçük parçalar halinde anlatabilirsiniz”. Ben de öyle yaptım. Birleştirdim, değiştirdim, bozdu, parçaladım... Yılmadan yeniden yeniden denedim, ulaşacağım bütünlüğün ya da içinde kaybolacağım parçaların hazzıyla... İşte budur ‘PARTS’ın doğuş hikâyesi (<https://www.ntv.com.tr>)

Resim 61: Evren Sezgin (1978-), Hanım Sultanlar Serisi

4.1.48. İrfan Dönmez (1980-)

İrfan Dönmez “Yüzler ve Yüzeyle” adlı çalışmalarında baskı mürekkebi ile kullandığı eserlerinde, yıllık ve vesikalık fotoğraflarından esinlenerek ürettiği yüz ve yüzey arasındaki ilişkileri etkili bir üslupla anlatmıştır. Fotoğraflardaki kimlikleri tanımlama amacıyla üreten bu eserlerin üzerinde lekeler ve renkler yer vermiştir. Bu derinliksiz varoluşları tuval üzerinde kat kat genişleterek. Kimliği tanımlama amacı güden bu özelliksiz fotoğraflar tuval yüzeyinde dağılan lekeler ve renklere dönüşürken, yüzeyin yüze dönüşmesine, anlam kazanmasına aracı oluyorlar. Sanatçı; bu derinliksiz şekilde oluşan tuvalindeki imgeleri kat kat büyütür, böylece yüzün üzerinde sürekli değişen delikleri fark etmemiz sağlamıştır (<http://www.arttv.com.tr>).

Resim 62: İrfan Dönmez (1980-), Ben II- 2013, Tuval Üzeri Akrilik ve Sprey Boya

Sanatçının kendine özgü otoportreler serisinde kendisinin çektiği fotoğraflar üzerinde düzeltmeleriyle ortaya çıkar. Sanatçı kimi zaman flulaştırılan bu görüntüleri fotoğrafik öğesine imge katarak hareket ve durağınlık oluşturur. Bazı eserlerinde ise farklı alanlarda çektiği portrelerini üst üste yerleştirerek farklı zamansallıkların birbirine girdiği şizofrenik bir oluşumla üretir. Sanatçı bu etkileri kullanırken sadece tek fotoğraf öğesine bağlı kalmayıp başka bir aracı kullanımını da açık bir şekilde eserlerinde gösterir. Sanatçı yer yer eserlerinde fotogerçekçilikten çok dışavurumcu bir etkiyle üretir. Bazı zamanlarda ise bu iki olayı git gel halinde birbiri ardına gelen eserler oluşturmuştur. Sanatçının 'İkileşik Ben' adlı resminde daha detaycı bir üretim olur iken 'Ben II' resminde ise bu durumun aksine daha anlık gelişen performanslarının olduğunu görmekteyiz. Bu yüzden bu eserler teklik kavramı üzerine kurulu olmayıp çokluk kavramı üzerine dayandırılan resmin kendi kavram içeriğinden çok sanatçının kendi kişiliğini oluşturmuştur. Birbiri ardına gelen anılı çalışmalarında ise zaman kavramı üzerine üretir. Sanatçı bu zaman anlayışında ise aklında yer tutan olayları yakalamaya çalışmaktadır. Çizdiği tüm figürler arasında sınırlar yok olurken

renkler ise birbiri üstüne biner. Figürlerin üzerindeki düğmeler, sanki röntgende çekilmiş kemik gibi durur, yüzler ise deformasyona uğratılmıştır. Gözlenenmiş olan öğeler gösterilenden farklı şekilde üretilmiştir (<http://www.artfulliving.com.tr>).

Sanatçının ürettiği yağlıboya resimlerinin ilk çıkış noktası kendi çektiği fotoğraflarına dayanır. Çektiği bu fotoğrafları yer yer flulaştırır, durağın olan fotografik imgeye hareketi katar. Bazen ise farklı anlarda çektiği kendi oto portrelerini üst üste yerleştirerek oluşturur. Böylece farklı zamanların birbirine katıldığı bir ben oluşturma çabasını gösterir.

4.1.49. Bahar Oskay (1984-)

Sanatçı'nın ilk dönem eserleri popüler kültürde yer alan modern sanatın önemli sanatçıları arasında bulunan, Mattiss'e, Picasso ve Gaugin gibi birçok önemli ustaların eserlerini yorumlamıştır. Popüler kültür sanatını kendi özgün bakış açısıyla tekrar gündeme getiren Oskay, ilerleyen zaman içerisinde bu anlayışları bir adım öne götürmek adına, popüler kültürde yer alan imgelerin güncel hayata ne gibi farkındalık oluşturulduğunu ve sanat yapıtına nasıl dönüştüğü sorunları üzerine birçok eser vermiştir. Oskay'ın yeni bir noktaya gelen son dönem eserleri ise, sanatçının uzun yıllar süren araştırmaları ve çabaları sonucu oluşmuştur (www.baharoskay.com).

Sanatçının bu çabaları, kendi iç dünyasında yaşadığı duyguları, ilhamları ve bireysel olarak ürettiği işaretlerin, minimize haline dönüşüp, tekrardan eserlere aktarmasıdır. Oskay, artık bu eserleri yaparken kendi sanat yapıtlarını da yorumlamak ister. Hatta eski çalışmalarının öngörülmeceğini düşünerek bu çalışmalarını tekrardan yeni bir kompozisyon haline dönüştürmüştür. Eserlerindeki bu değişimler kontrollü olarak yapılan eserlerin kontrolsüz olarak birlikteliğiyle elde edilmiştir. Yani sanatçı daha önceki çalışmalarından kestiği kareleri tesadüfi olarak yakınlaştırır, bu kadrajlar sayesinde sanatçı soyut eserlere ulaşmış olur. Böylece Oskay'ın bu eski resimleri soyutlamanın bir parçası halinde gelmiştir (<http://www.baharartanoskay.com>).

Klasik dönemin kompozisyon anlayışına tepki olarak oluşturduğu figürlü kompozisyonları deformasyona uğratarak üretildiği gözlenmektedir. Zaman içerisinde oluşturduğu bu resimler sanatçının tavır ve yorumuna dönüştüğü söylenebilir. Genellikle sanat tarihinden seçmiş olduğu figürleri tıpkı bir empresyonist sanatçıların doğa görüntülerini seçtiği gibi seçerek tavrını eserlerin de göstermiştir.

Resim 63: Bahar Oskay (1984-), John Lennon'a Saygı – 2010, Tuval Üzeri Yağlıboya

4.1.50. Halil Vurucuoğlu (1984-)

Halil Vurucuoğlu 1984 yılında İzmir’de doğdu. Sanatçı lisans eğitimini 2007 Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesinden mezun oldu. Eserlerinde ürettiği görsel dil, toplumsal olgular, bilinçaltında yerleşen görüntüler, bilgi dezenformasyonu ile insan ve kişisel hayatı yansıtan farklı konuları ele alarak oluşturmuştur. Bu eserler klasikleşmiş tekniklerin yeterli gelmemesi sonucu yeni bir teknik arayışların oluşması sonucunda bulunan ve bugün en yüksek dönemlerini yaşayan kolaj tekniği ile eserler üretir (<http://www.yasamgazetesi.com.tr>).

Resim 64: Halil Vurucuoğlu (1984-), Portreler, karton üzeri kesme ve karışık teknik

Elle kestiği kâğıtları sulu boya ile renklendirip oluşturduğu bu resimleri halen hayal gücünü ekleyerek devam etmektedir. Sanatçı, kâğıt kesme tekniğiyle eserleri üretse bile suluboya ve sprej boya gibi farklı malzeme ve tekniklerini kullanarak eserler üretmeye halen İstanbul'da sürdürmektedir (<http://www.yasamgazetesi.com.tr>).

Sanatçının ürettiği birçok ürünü farklı malzeme ve tekniklerle oluşturduğu gözükmektedir. Bu eserler de kağıdın üçüncü boyutunu göstermek adına kağıdı kesip parçalayarak eserler üretir. Katmansız şekilde spreyle mekanlarda oluşturulan bu tablolar şablon resimleridir. Sanatçı yer yer figürleri arkadan gösteren resimleri, gözümüzün bakmaya fırsat bulamadığı noktalara yer çeker.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türk resim sanatında oluşan Soyut sanat anlayışının portre üzerindeki soyut hareketleri ele alındığı bu çalışmada, birbirinden farklı bireysel üslup la eserler üreten sanatçıların teknikleri ve resimleri incelenerek araştırılmıştır. 1980'den günümüze

Türk resim sanatında portre soyutlamaları ile sunulan soyut ve soyutlama kavramları ve yaşanan süreci, farklı görüşlerle açıklanarak verilmiştir.

Doğada yaşayan insan zihinsel düşüncesinden dolayı dış dünyanın görünümünü soyutlama yoluna giderek soyut güzeli bulma peşine düşmüştür. İkel toplumlardaki soyut ilerleme ile uygar toplumlardaki soyut ilerleme birbirinden farklı olarak gelişir. İkel toplumlardaki soyutlama daha çok dünyadaki belirsizlik nedeniyle oluşurken, uygar toplumlardaki soyut sanata yönelik farklı sebeplerden dolayı oluşturulmuştur. Bu sebeplere bakıldığında ise dünyada değişen görüşler ve gelişmeler, teknolojinin ve endüstrinin değişmesi gibi birçok sebep toplumun yapısını değiştirmekle kalmamış sanatçıyı da etkileyen sebepler arasına girmiştir. Dolayısıyla insan artık dünyaya farklı açılardan bakarak yeni bir dil oluşturma çabasına gitmiştir. Sanatçı dış dünyanın gerçekçiliğine duyduğu tepkiler sonucu nedeniyle farklı yöntem ve arayışlara yönelmiş, doğa ve nesne görüntülerini gerçekçi görüntülerinden ayırarak farklı parçalara bölmüş, yani sanatçı doğada gördüğü nesnelere değiştirerek kendi iç dünyasını oluşturmuştur.

Batı'da soyut sanatın ilk adımları Kübizm ve Ekspresyonizm akımlarıyla gerçekleşirken, Türk resim sanatında 1940 yılları itibariyle yer yer soyut eserler üretilmiştir. Türk resim sanatında soyut sanatın gelişimi, Batı sanatına göre aynı tarihlerde yaşanmamış olsa bile, Türkiye ile Batı arasında oluşan sentezler sonucunda da soyut sanata ulaşıldığı gözükmiştir.

Toplumsal olayların içerisinde yer alan kültürel, siyasi ve iktidari değişimler, Türk resim sanatına ve toplumuna yön verecek durumlar arasındadır. Yaşanan çağın koşullarına göre çizilen sanat, niteliksel değeri yeni bir dilin ve anlamların kazanmasına yol açmıştır. Soyut sanatın ilk adımları, devlet tarafından Avrupa'ya gönderilen sanatçılar, Anadolu'ya geldikten sonra, soyut sanatla ilgili çalışmalar yapmıştır. Sanatçılar bu çalışmaların yanı sıra bu anlayışı yaymak için grup kurma geleneğini sürdürmüştür. Yeniler Grubu, Türk Ressamlar ve Heykeltıraşlar Cemiyeti, Ressamlar Derneği, On'lar Grubu, Yeni Dal, grupları soyut sanat anlayışını

benimseyerek, Türk resim sanatını daha çağdaş bir ortama girdirmeye başarmış ve giderek bireysel dışavurumların oluşturduğu anlatım biçimi haline dönüşmüştür.

1970’li yılların sonlarına doğru Devlet tarafından kurulan sanat galerileri, izleyiciler somut, soyut kavramlarını daha iyi algılayabilmesine sebep olmasının yanı sıra, Türk resim sanatında bireysel sanatçı hareketlerinin doğmasına sebep olmuştur.

1980’li yıllara gelindiğinde ise yaşanan siyasi olaylar figüratif anlatımların yoğunluk kazanmasına sebep olur. Sıkıntılı süreçler doğrultusunda tekrar bireysel düşünceye geçen sanatçılar figüratif resim yapmanın yanı sıra soyut eserlerde üretmeye devam etmiştir. Ayrıca bu dönemde belli bir sanat piyasası oluşturulurken, büyük sanat müzayedelerinin ilk adımları atılmıştır. Bu sayede sanatçılar kendi ülkesi dışında kendini tanıtmaya fırsatı bulmuştur.

1990 yıllarında Türkiye’de oluşan sanat ortamı artık güncel akımlar yönüyle hareket etmiştir. 2000’li yıllarda tekrar figüratiften soyuta yönelen sanatçılar ilerleyen zaman içerisinde soyut sanattan kavramsal sanata kadar ilerlemişlerdir.

Günümüz Türk resim sanatına bakıldığında ise artık farklı teknik ve malzeme açısından sınırlamaların olmadığı, özgür bir anlayışla yeni kavramların üretildiği eserler gözükmemektedir. Teknolojik aletlerin kullanılması sanatsal üretimimizin günden güne değişmesine ve zengin bir sanat ortamının oluşmasını sağlamıştır. Çağdaş Türk resmi bugün itibari ile ciddi gelişmeler içerisinde yer alırken, sanat alanının her dalında tüm konular işlenmiştir. Günümüzün tüm ortamlarında yer alan tasarıma dayalı yaklaşımlar sayesinde üretilen tüm yapıtlar geleceğe taşınan sermayelerdir. Tüm sınırların ortadan kalktığı bu dünyada sanatçılarımız kedisini göstermeye devam edecektir.

Araştırma kapsamında öneri olarak bundan sonra yapılacak olan portre soyutlamaları yapan sanatçıların kişisel fikri alınarak yapılabilir. Hiç durmadan değişen sanat anlayışının getirdiği yenilikler doğrultusunda ortaya çıkan genç sanatçıların soyut portreleri araştırılabilir. Sonraki çalışmalarda ise dünya sanatında

yer alan günümüz portre sanatçılarının gelenek yapısının ilerleyişi ve bu yapının portre sanatına nasıl etkilediği araştırılabilir.

Tez çalışmasında elde edilen veriler sonucunda özellikle günümüz döneminde teknik, biçim ve içerik açısından karşılaştırılması önerilmektedir. Portre resimlerinde, geçmişte olduğu gibi çoğunlukla toplumsal kişileri yansıtan figürler ile birlikte oto portrelerin yapılması devam etmektedir, bunun nedenlerin araştırılması önerilmektedir. Portre soyutlamalarının yanı sıra figüratif ya da obje soyutlamalarının nedenleri araştırılabilir.

KAYNAKÇA

Acar, Mehmet (2013). “*Çağdaş Türk Resminde Portre Soyutlamaları*”. İstanbul: Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Resim Anasanat Dalı, Sanatta Yeterlilik Tezi.

Ahmetoğlu Ülkü, Denli Salih, (2013). “*Soyut Dışavurumculuğun Ortaya Çıkışı ve Türk Resim Sanatına Yansımaları*”, İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, Cilt/Vol.3, Sayı/no.8

Akay, Ali (2005). *Sanatın Durumları*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Akın Emel (2015). Türk Resminde Figüratif Soyutlama. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Resim İş Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Alpaslan Kalafat, Dilem Tutku (2007). “*Türk Gravyür Baskı Sanatının Doğuşu Ve Öncü Bir Sanatçı: Mürşide İcmeli*”. Karadeniz Araştırmaları, (12) Kış, 142.

Anbarpınar Elif, (2012). Türk Resminde Melankoli. Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Resim İş Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Antmen, Ahu (2008). *20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar*, İstanbul: Sel Yayıncılık, Birinci Basım

Aslanapa, Oktay (1999). *Türk Sanatı*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Atan, Ahmet (200/02). “*Sanatta Özgürlük*”. Türkiye’de Sanat Dergisi. Mart/Nisan,43, 22.

Başkan, Seyfi (1991). *Ondokuzuncu Yüzyıldan Günümüze Türk Ressamları*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, Sanat Eserleri Dizisi/14, Yücel Ofset Matbaa.

Bayramoğlu, Meher (2001). *20. Yüzyıl Türk Resim Sanatında Geleneksel Türk Sanat Örneklerinin Etkisi*. Karadeniz Teknik Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü.

Berk, Nurullah, Gezer, Hüseyin. (1973). *50 Yılın Türk Resim Ve Heykeli*, İstanbul: Türkiye İş bankası Kültür Yayınları 50. Yıl Dizisi 2, 1. Baskı, Çeltül Matbaacılık.

Beksaç, A. E.(1988). “İran”, *İslam Ansiklopedisi*, Cilt 22, İstanbul: Türkiye DiyanetVakfı.

Bektaşoğlu, Mustafa (2009). *Anadolu'da Türk İslam Sanatı*, Ankara: DİB Yayınları.

Binark, İsmet (1978). *Türkler'de Resim ve Minyatür Sanatı*, Ankara: Vakıflar GenelMüdürlüğü Yayınları.

Buğra, Hatice Bilen (2006). “1923'ten Günümüze Sosyo-Politik Durumun Türk Resim Sanatına Yansımaları”, İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Can, Yılmaz. - Gün, Recep (2005). *Ana Hatlarıyla Türk İslam Sanatları ve Estetiği*, Samsun: Din ve Bilim Kitapları. Kayıhan Yayınları.

Çağlayan, Süleyman (2010). “1970 Sonrası Türk Resim Sanatında İnsan, Figürünün Tematik Bağlamda Değerlendirilmesi”. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Çalıköğlü, Levent (1999). *Ressamlarımız Gelecek Mevsim İçin Neler Hazırlıyor*. İstanbul: 1 Ağustos, Milliyet Sanat Dergisi, Sayı 461, 37-38.

Çalıköğlü, Levent (1999). “Süper Harfiyat İş Başında”. İstanbul: 1 Haziran, Milliyet Sanat Dergisi, Sayı 457, 42.

Çalıköğlü, Levent (2001). *Ezeli Muhalifin Kitabı*. İstanbul: 15 Mayıs 2001 Milliyet Sanat Dergisi, Sayı 504, 30.

Cezar, Mustafa (1971). *Sanatta Batı'ya Açılış ve Osman Hamdi*, Türkiye İş Bankası Yayınları.

Demir Rabia (2011). *Burhan Doğançay ve Sergileri*. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Doğan, Samet. (1997). “*Türkiye’de 1980 Sonrası Ortaya Çıkan Oluşumlar Sürecinde Türk Resim Sanatı*”. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim Anasanat Dalı.

Seda Ateş, Romi Sezin, (Salt Araştırma ve Programlar), (2016). İpek Duben Yazı ve Süyleşileri 1978- 2010. İstanbul: Milliyet Sanat 2 Ocak 1978, Garanti Kültür Aş.

Elmas, Hüseyin, (1998). *Çağdaş Türk Resminde Minyatür Etkileri*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim Eğitimi Ana Bilim Dalı Doktora Tezi.

Erden, Osman (2012), *19.yy’dan 1960’a kadar Türk Resim Sanatı*. İstanbul: Tempo Dergisi Eki, Copyright Doğan Burda Dergi Yayıncılık.

Ergüven, Mehmet (1994). *Yoruma Doğru*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

Eroğlu, Özkan (2002). *Hayati Misman*. İstanbul: Bilim Sanat Galerisi Yayınları.

Ersoy, Ayla (1998). *Günümüz Türk Resim Sanatı 1950’den 2000’e*. Bilim Sanat Galerisi.

Farago, France. (2003). Sanat. Çev. Özcan Doğan. Ankara, Doğu Batı Yayınları.

Ustalarla Buluşma [UB], 2009. Gazi Üniversitesi Resim ve Heykel Kataloğu,53. Genç, Adem, Sipahioğlu, Adem (1990). *Görsel Algılama*. İzmir: Sergi Yayınevi.

A:Giray, Kıymet (2010:A). *Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Koleksiyonu’ndan Türkiye’den Çağdaş Başyapıtlar*. Nisan İstanbul: Mas Matbaacılık A.Ş.

B:Giray, Kıymet (2010:B). *T.C. Ziraat Bankası Yüz yılın Sergisi*. Ekim Ankara: Başak Matbaacılık ve Tanıtım Hiz. Ltd. Şti.

Gombrich, E.H. (1997). *Sanatın Öyküsü*. Çev. Erol Erduran-Ömer Erduran, İstanbul: Remzi Kitabevi A.Ş.

Gögebakan Yüksel, (2014). “*Hüsamettin Koçan’ın Çalışmalarındaki Kültür varlığı ve Kültür Mirasına Ait Unsurlar*”. İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım dergisi Cilt/Vol. 4 Sayı/No.10, 51-53.

Gökkaya, Karyel, Evren (2013). *Disiplinler Arası Sanatsal İfade: Ressam Seramikçiler-Seramikçi Ressamlar*. Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi Sayı 24, 32.

Gören, Ahmet Kamil (1994). “*Türk Resim Sanatında Figür Sorunun Evreleri*”. Sanat Çevresi Dergisi, Ağustos-Eylül, 12.

İnan, Günseli (1993). “*Gün Işığı Bu Seni Son Görüşüm Olsun*”. Sanat Dünyamız Dergisi, Sayı 54, 67.

İpşiroğlu Mazhar Şevket - Eyüboğlu Sebahattin (1955). *Fatih Albümüne Bir Bakış*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları Maarif Basımevi

İsanç, Yeliz (2008). “*Yeni Türk Gerçekçiliği ve Nedim Günsur*”. Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

İskender, Kemal (1993).Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt 3, İstanbul: Yem Yayınları

İyem, Evin (2001). *Dünden Yarına Nuri İyem*. Kasım İstanbul: Evin Sanat Galerisi. Mas Matbaacılık.

Kabakçı, Hüma (2008). *Türk Sanatı Hüma Kabakçı Koleksiyonu*. Kasım İstanbul: TÜYAP, Mas Matbaacılık, 1.Baskı.

Karadal, Şahin Menekşe (2018). Türk Resminde Geleneksel Motifler. Güzin DURAN, Fahr el nissa ZEİD, Maide AREL International Journal Entrepreneurship and Management Inquiries(Journal EMI) Dergisi / Cilt: 2 / Sayı: 3

Karabaş Avşar Pelin (2016). Çağdaş Türk Resim Sanatında Şükriye Dikmen’in Yeri Ve Önemi. İdil Dergisi, Cilt 5, Sayı 19.

Kandinsky, Wasilly. (2005). *Sanatta Ruhsallık Üzerine*. (Çev. Gülin Ekici), İstanbul: Altıkırkbeş Yayıncılık.

Karakaplan, Orhan (2007). “*Beden Kavramı ve 1980 Sonrası Türk Plastik Sanatlarında Beden Olgusu*”. İstanbul: Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Resim Anasanat Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Kayaalp, Ali (2017). “*Cennet Bahçesinden Yıldızlara*”. Milliyet Sanat Dergisi Sayı 669, 18.

Kaya Özsezgin, Aslıer Mustafa (1989). *Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi*. İstanbul: Cilt:4 Tıglat Yayınları.

Kaya, Özsezgin (1999). “*İmgenin Halleri*”. İstanbul: 1 Haziran, Milliyet Sanat Dergisi, Sayı 457, 43..

Köksal, Ahmet (1987). *Türk Resminde Modernleşme Süreci Sergi Kataloğu*. (15 Nisan-15 Mayıs), Düz: Yahşi Baraz, 27.

Kurt, Korkut Efe (2008). *Çağdaş Türk Sanatında Soyut Resim*. Taşkışla: İstanbul Teknik Üniversitesi.

Nurdan, Özşeker (1994). *Sanattan Yansımalar*. Yem yayınları.

Nurullah Berk Adnan Turani (1981). *Başlangıçtan Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi*. Tıglat Sanat Galerisi C:2.

Öney, Gönül, (1987). *İslam Mimarisinde Çini*, İzmir: Ada Yayınları.

Özayten Nilgün. (2013). *Mütevazı Bir Miras*, İstanbul: Garanti Kültür Aş. https://www.academia.edu/9665665/M%C3%9CCTEVAZI_B%C4%B0R_M%C4%B0RAS_N%C4%B0LG%C3%9CN_%C3%96ZAYTEN_K%C4%B0TABI Erişim Tarihi: 09.06.2018.

Özdemir, Umut Kaan (2018). *Balkan Naci İslimyeli İle Sanat Üzerine Söyleşi*. İstanbul: Artam Global Art & Design, Eylül-Ekim, Sayı 49, 81

Özer, Bülent (2000). *Kültür Sanat Mimarlık*. İstanbul: YEM Yayın.

Özsezgin, Kaya. (1999). *Türk Plastik Sanatçıları Ansiklopedik Sözcük*. (Genişletilmiş II. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Özsezgin, Kaya (1999). *“Diüne ve Bugüne Dair”*. İstanbul: Milliyet Sanat Dergisi, 1 Nisan, Sayı 454, 43-44.

Özsezgin, Kaya (1993), *Türkiye’de Plastik Sanatlar Tarihi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Özsoy, Vedat (2005). *“Resim Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri”*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Özsu Can Arda (2019). *Sanat ve Hayat Arasında*. İstanbul Art News Dergisi, Mart c:60, s.36.

Öztürk, Cemil. (2004) *Türk Tarihi ve Kültür*. Pegem Yayıncılık.

Parla, Taha (1983). *Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi*. İstanbul: Anadolu Yayıncılık, Cilt 1, Fasikül 32, 1779-1798.

Öztütüncü, Sabriye (2015). 2 Mitler ve Çağdaş Türk Resim Sanatı: Hüsamettin Koçan ve Süleyman Saim Tekcan Örnekleme. Sanat eğitim dergisi C:4, S:2.

Parla, Taha (1983). *Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi*. İstanbul: Anadolu Yayıncılık, Cilt 1, Fasikül 3, 1744.

Parla, Taha (1983). *Türk ve Dünya Ünlüler Ansiklopedisi*. İstanbul: Anadolu Yayıncılık, Cilt 1, Fasikül 19, 1054.

Parla, Taha (1983) *Türk ve Dünya Ansiklopedisi*. İstanbul: Anadolu Yayıncılık, Cilt 1 Fasikül 32, 1786

Pehlivan Burcu, (2013). “*Kuşaklar Bağlamında Çağdaş Türk Resim Sanatında Desen*”. Akdeniz Sanat Dergisi, Cilt 6, Sayı 12, 120.

Petit, Veronique. (2000). Çev: Zeynep Bayramoğlu, Ömer Yavuz, “*Komet 'in Resmi*”, İstanbul: 1. Baskı Teşvikiye Sanat Galerisi.

Renda, Günsel (1977). *Batılılaşma Döneminde Türk Resim Sanatı 1700-1850*, Ankara Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

Şafak Erkayhan (2008). “*1960 Sonrası Almanya 'da Türk Sanatçılar: Göç ve Kültürel Kimlik*”. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Doktora Tezi.

Sağlam, Mümtaz (2007). *Contemporary Turkish Painting From The Collection of The Central Bank of The Republic of Turkey*. Promat Basım Yayıncılık.

Sarı, S., (1994), “*Ressam İbrahim Çallı 'nın Hayatı, Kişiliği ve Sanatı*”. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Sevindik, İlyas, Okur, Ayşe (2017). “*Türk Resim Sanatında Yer Alan Konyalı Sanatçılar*”. İdil Dergisi Yayınları, cilt 6, sayı 33, 1614-1615-1616-1624.

Şener, Dilek (2001). “*Bugün Festivale Gidelim*”. İstanbul: 15 Nisan, Milliyet Sanat Dergisi, Sayı 502, 58.

Şener, Dilek (2001). “*Düş Ve Gerçeğin Birlikte Yaşandığı Resimler*”. İstanbul: 15 Haziran, Milliyet Sanat Dergisi, sayı 506, 60.

Sözen, Metin ve Tanyeli, Uğur, (2011). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Thema Larousse, (1993-1994). Thema Larousse Tematik Ansiklopedi, Sanat ve Kültür: Türk- İslam. Milliyet yayınları, cilt: 6

Tansuğ Sezer (1990).”*Türk Resminde Yeni Dönem*” İstanbul, Remzi Kitap Evi, 2.Basım

Tansuğ, Sezer (1994). “*Çift Katmanlı Soyutlama*”. Gösteri Dergisi, Sayı 159, 62.

- Tansuğ, Sezer (1999). *Çağdaş Türk Sanatı*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Tamev Kataloğu. “*Yolu Trabzon’dan Geçen Sanatçılar*”, İstanbul: 09-24 Aralık Mustafa Kemal Merkezi - Beşiktaş Çağdaş’ta açılan “*Yolu Trabzon’dan Geçen Sanatçılar II*” Sergisi dolayısıyla Greenart tarafından basılmıştır. 56-66
- Tunalı, İsmail (2003). *Felsefenin Işığında Modern Resim*. İstanbul: rh+ Yayınları.
- Tunalı, İsmail (2008). *Felsefenin Işığında Modern Resim - Modern Resimden Avangard Resme*. İstanbul: Remzi Kitabevi 6. Basım.
- Turani, Adnan (2000). *Dünya Sanat Tarihi*, İstanbul: Remzi Kitabevi A.Ş. 8.bs
- Turani, Adnan. (2010). *Sanat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi A.Ş, 13.bs.
- Ulbul, Nurcan (1994). “*Çağdaş Türk Resminde İnsan Figürü*”. Genç Bakış Dergisi, 92.
- Umay, Zeki (2015). “*Muhafif Bir Sanatçı Kimliği: Şenol Yorozlu*”. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Sayı 4, 40.
- Uz, Ayfer, Uz, Nurbiye (2018). “*Türkiye’de 1980’li Yıllarda Değişen Sanat Anlayışı ve İlk Kavramsal Sanat İzleri Bedri Baykam ve Sarkis*”, Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Cilt5 Sayı(2), 4-5.
- Yalçınkaya, Fisun (2018). “*44 Yıl Sonra Bir Unvan Maçı*”. İstanbul: Aralık, Milliyet Sanat Dergisi, Gazetecilik ve Yayıncılık A.Ş. sayı 71, 17.
- Yasa, Yaman, Zeynep, (1994), “*Kültür ve Sanat Ortamı*”, “*Kültürün Gelişiminde Sanat Öncülüğü*”. Ankara: Hacettepe Yayınları.
- Yasa, Yaman, Zeynep. (1996). “*Yurt Gezileri ve Sergileri ya da Memlekete Dönüş*”. Toplum Bilim Dergisi, Sayı: 4, 40.
- Yılmaz, Nilüfer Tuba, (2009). “*Türkiye’de Soyut Sanatın Gelişimi İçerisinde Burhan Uygur’un Yeri*”. Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim İş Eğitimi Bilim Dalı, Resim Bölümü, Yüksek Lisans Tezi.
- Yılmaz, Mehmet. (2013). *Modernden Postmoderne Sanat*. Ankara: Ütopya Yayınları, 2.bs.
- Yılmaz Selahattin (2017). “*Mürşide İçmeli’nin Sanat ve Eğitim Anlayışı*”. Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, Sonbahar 2017, Yayın 9, Cilt 9, Kadın Özel Sayısı, 147.
- Yeğin Sertap (2003). *Türk Resim Sanatında Portre*. Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim Anasanat dalı Resim Programı İstanbul

Zeylan, Pınar, Kezban, (2009). “19. Yüzyıl Sonrası Türkiye’de Toplumsal Değişimlerin Konut Mekânına Etkisi”. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

12 Sanatçı 12 Söyleşi Sergisi, (2016). Ekim 11-29, Akasya Kültür Sanat Kataloğu. 23.

İNTERNET KAYNAKLARI

Joisten Karen (Çev:) Engin Hülya. Gerilimli Birlik, URL: <http://lebriz.com/pages/artist.aspx?section=550&lang=TR&artistID=608&periodID=&pageNo=2&exhID=0> Erişim Tarihi: 22.08.2018.

Prof. Dr. Bernd - Peter Lange Sosyal Bilimler Mart 2008 Çeviri: İlknur İgan

Seyyit’inYapıtlarıÜzerine.URL:<http://lebriz.com/pages/artist.aspx?section=550&lang=TR&artistID=608&periodID=&pageNo=1&exhID=> Erişim Tarihi: 22.08.2018.

İnan Ergin, URL: <http://www.akasyakultursanat.com/events/56> Erişim Tarihi 10.11.2018.

Yüksel Nilgün. (2007). Yavuz Tanyeli Resim Yapar, URL: <http://lebriz.com/pages/artist.aspx?section=120&lang=TR&artistID=342&periodID=&pageNo=0&exhID=0> Erişim Tarihi: 17.11.2018.

Habib Aydoğdu.

URL: <http://www.tamsanat.net/sanaticilar/eserleri.php?sanatci=282> Erişim Tarihi: (18.11.2018).

İbrahim Çiftçioğlu Özgeçmiş.

URL:<http://lebriz.com/pages/artist.aspx?artistID=460&section=120&lang=TR&periodID=&pageNo=0&exhID=0>, Erişim Tarihi: 19.11.2018.

(<http://www.beyazart.com/sanatci/%C4%B0brahim%C3%87ift%C3%A7io%C4%9Flu>)

Ateş Ertuğrul, Özgeçmiş.

URL:<http://lebriz.com/pages/artist.aspx?section=120&lang=TR&artistID=348&periodID=&pageNo=0&exhID=0> , Erişim Tarihi: 25.11.2018.

Aruoba Defne. (2004). Sanat Çevresi, Gerçeği Arayış, Kasım

URL:<http://www.ertugrulates.com/pPages/pArtist.aspx?paID=348&section=550&lang=TR&bhpc=1&periodID=&pageNo=7&exhID=0> Erişim Tarihi: 25.11.2018.

Bubi'nin 24.10.2010'da Sabah Gazetesi'nde yayınlanan röportajından alınmıştır.

lebriz.com/pages/lrd.aspx?lang=TR&sectionID=5&articleID=841 Erişim Tarihi: 25.11.2018

Çölaşan Handan, Serdar Okan Kişisel Resim Sergisi
http://www.birdemetnergis.com/icerikoku.asp?ids=1701 Erişim Tarihi: 26.11.2018.

Ali Kotan. Özgeçmiş. http://www.beyazart.com/sanatci/Ali-Kotan Erişim Tarihi: 29.11.2018.

Evet Benim https://evetbenim.com/bahri-genc-resim-sergisi-yuzlerden-gizler-17-kasim-2011-%C2%96-4-ocak-2012-piramid-sanat/ Erişim Tarihi: 30.11.2018.

URL:http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=34&l=1&modPainters_artistDetailID=1362

Bozdağ Lütfiye. (2010). Nurettin Erkan'ın Resimlerinde Beden ve Taş. İstanbul:
URL: http://www.nurettinerkan.com/articles.html. Erişim Tarihi: 2.12.2018.

Graf Marcus. İnsafsız Karanlıktaki Muhteşem Güzellik.
http://www.artfulliving.com.tr/project/774/insafsiz-karanliktaki-muhtesem-guzellik.
Erişim Tarihi: 2.12.2019.

Atabilen Ezgi. 2012: Babası Mimar Olmasını İstedi o Resim Yapmayı Tercih Etti.
URL: http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/babasi-mimar-olmasini-istedi-o-resim-yapmayi-tercih-etti-20485651 Erişim Tarihi: 2.12.2019.

Yıldız, İtir. Soyut Gerçekçilik. URL: http://bonemagazine.com/tr/entry/absract-reality Erişim Tarihi: 3.12.2019.

Evren Sezgin'in "Parts" İsimli Sergisi Sanat Severlerle Buluşuyor.
https://www.ntv.com.tr/sanat/evren-sezginin-parts-ismli-sergisi-sanatseverlerle-bulusuyor. Erişim Tarihi: 3.12.2019. İnternet 37: Evren Sezgin (2015). Galiba Hepimiz Kaybolduk. URL: http://newsanat.com/evren-sezgin-galiba-hepimiz-kaybolduk-ismli-karma Erişim Tarihi: 3.12.2019.

İrfan Dönmez-Yüzler ve Yüzeyle-Galeri/Miz URL:
http://www.arttv.com.tr/sergiler/diger/irfan-donmez-yuzler-ve-yuzeylegalerimiz

İnternet 39: İrfan Dönmez'in Resminde Fotografik Bir İmge Olarak Kimlik
http://www.artfulliving.com.tr/sanat/irfan-donmez-in-resminde-fotografik-bir-imge-olarak-kimlik-i-880 Erişim Tarihi: 4.11.2018.

Bahar Artan Oskay, Özgeçmiş. URL:
http://www.baharartanoskay.com/pPages/pArtist.aspx?paID=830&section=120&lang=TR&periodID=&pageNo=0&exhID=0

111. Sanat Buluşmasında Halil Vurucuoğlu'nun Atölyesini Ziyaret Etti. URL:
http://www.yasamgazetesi.com.tr/ozel-haber/111-sanat-bulusmasinda-halil-vurucuoglundun-atolyesini-ziyaret-etti-h196322.html